

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİKKAT EKSİKLİĞİ HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU TANILI
ÇOCUĞU OLAN ANNE-BABALAR İLE NORMAL GELİŞİM
GÖSTEREN ÇOCUĞU OLAN ANNE-BABALARIN “AİLE
YILMAZLIĞI” VE “EVLİLİK DOYUMLARI” ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

BİLGE ÖNEM

İzmir
2020

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DİKKAT EKSİKLİĞİ HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU TANILI
ÇOCUĞU OLAN ANNE-BABALAR İLE NORMAL GELİŞİM
GÖSTEREN ÇOCUĞU OLAN ANNE-BABALARIN “AİLE
YILMAZLIĞI” VE “EVLİLİK DOYUMLARI” ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

BİLGE ÖNEM

DANIŞMAN
Prof.Dr. Abbas TÜRNUKLÜ

İZMİR
2020

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babalar ile Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne-Babaların "Aile Yılmazlığı" ve "Evlilik Doyumları" Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

13/07/2020

Bilge ÖNEM

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 08/08/2020

Tez Başlığı:

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babalar ile Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne-Babaların "Aile Yılmazlığı" ve "Evlilik Doyumları" Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 112 sayfalık kısmına ilişkin, 08.08.2020 tarihinde tez danışmanım tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen filtreleme tiplerinden biri (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 20 dir.

• <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz

Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☐

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☒

- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
☐ Kaynakça hariç,
☐ Alıntılar dâhil,
☐ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
☒ Kaynakça dâhil,
☒ Alıntılar dâhil.

EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒

EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd içinde. ☐

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Bilge ÖNEM
Öğrenci No : 2017950089
Anabilim Dalı : Aile Eğitimi ve Danışmanlığı
Programı : Aile Eğitimi ve Danışmanlığı
Statüsü : Yüksek Lisans ☒

Doktora ☐

ÖĞRENCİ

Bilge ÖNEM

Bilge

DANIŞMAN

Prof. Dr. Abbas TÜRNÜKLÜ

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak tez başlığının tamamı, Yazar Adı (author's first name) olarak öğrencinin adı, Yazar Soyadı (author's last name) olarak öğrencinin soyadı bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında; bilgi ve birikimini benimle paylaşan, sabırlı ve hoşgörölü yaklaşımlarıyla beni destekleyen, yoluma ışık olan kıymetli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Abbas Türnükölü'ye teşekkür ederim.

Hayatımın her anında desteklerini hissettiğim, sonsuz sevgileriyle beni bugünüme getiren canım annem Şükriye Önem'e ve babam Nihat Önem'e çok teşekkür ederim.

Şimdiye kadar olan öğretim hayatımda bana değer katan tüm öğretmenlerime, bana güvenen ve destek olan tüm arkadaşlarıma, özellikle en yorucu günlerimde bile enerjisiyle beni motive eden sevgili meslektaşım Psikolog Elif Sözen'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç ve Önem	3
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri.....	4
1.4. Sınırlılıklar	4
1.5. Varsayımlar.....	5
1.6. Tanımlar.....	5
BÖLÜM II.....	6
KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve	6
2.1.1 Aile Yılmazlığı.....	6
2.1.1.1 Aile Yılmazlığının Tanımı, Aile Yılmazlığını Açıklayan Kuramlar ve Aile Yılmazlığını Etkileyen Faktörler.....	6
2.1.1.2 Anne Babaların Yılmazlık Algılarının Değişimi	11
2.1.2 Evlilik Doyumu	14
2.1.2.1 Evlilik Doyumunun Tanımı ve Evlilik Doyumunu Etkileyen Faktörler	14
2.1.3 Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	19
2.1.3.1 Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu'nun Tanımı ve Bozukluğu Açıklayan Kuramlar	19

2.1.3.2 DEHB Klinik Görünüm	20
2.1.3.3 Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu'nun Epidemiyolojisi	21
2.1.3.4 Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu'nun Etiyolojisi.....	22
2.1.3.5 Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu'nun Tedavisi.....	25
2.1.4 DEHB Tanılı Çocuğun Anne Babası Olmak	26
2.2 İlgili Araştırmalar	27
2.2.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	27
2.2.1.1 Aile Yılmazlığı Hakkında Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	27
2.2.1.2 Evlilik Doyumu Hakkında Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar	30
2.2.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	33
2.2.2.1 Aile Yılmazlığı Hakkında Yurt Dışında Yapılan.....	33
2.2.2.2 Evlilik Doyumu Hakkında Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	35
BÖLÜM III	38
YÖNTEM.....	38
3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni	38
3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar	38
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	41
3.3.1 Aile Yılmazlık Ölçeği	42
3.3.2. Evlilik Yaşamı Ölçeği	43
3.3.3 Demografik Bilgi Formu.....	44
3.4. Verilerin Analizi.....	45
BÖLÜM IV	47
BULGULAR.....	47
4.1 DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumu İle Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular	48

4.2 Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumu ile Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular	51
4.3 DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) İle Evlilik Doyumu Puanları Arasındaki İlişki Bulguları.....	54
4.4 NGG Çocuğu Olan Anne- Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) İle Evlilik Doyumu Puanları Arasındaki İlişki Bulguları	55
4.5 DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumu İle NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumunun Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	56
BÖLÜM V	57
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
5.1. Tartışma.....	57
5.1.1. DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumu İle Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması	57
5.1.2. Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumu ile Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması.....	61
5.1.3 DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlık (Alt Boyut) Puanları ile Evlilik Doyumu Puanları Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışılması	63
5.1.4 NGG Çocuğu Olan Anne- Babaların Aile Yılmazlık (Alt Boyut) Puanları ile Evlilik Doyumu Puanları Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışılması	64
5.1.5 DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumu İle NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumunun Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	64
KAYNAKÇA	69
EKLER.....	91

EK 1. ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ	91
EK 2. AİLE YILMAZLIK ÖLÇEĞİ	92
EK 3. EVLİLİK YAŞAMI ÖLÇEĞİ	98
EK 4. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	99
EK 5. GÖNÜLLÜ KATILIMCI ONAM FORMU	101
EK6. ETİK KURUL ONAY FORMU	102
EK 7. ÖLÇME ARAÇLARININ UYGULANMA İZİNLERİ.....	103

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 <i>DEHB ve NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların Genel Özelliklerinin Dağılımı</i>	40
Tablo 2 <i>Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi</i>	44
Tablo 3 <i>Aile Yılmazlık ve Evlilik Yaşamı Ölçeğinin Normallik Dağılımı Analizi</i>	45
Tablo 4 <i>Cinsiyet, Yaş, Ekonomik Durum, Eğitim Durumu, Çocuk Sayısı, Çocuğun Tanı Süresine Göre DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumları Analizi</i>	48
Tablo 5 <i>Cinsiyet, Yaş, Ekonomik Durum, Eğitim Durumu, Çocuk Sayısına Göre NGG Çocuğu olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumları Analizi</i>	51
Tablo 6 <i>DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlık (Alt Boyut) İle Evlilik Doyumu Puanlarının Aralarındaki İlişki Analizi</i>	54
Tablo 7 <i>NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlık (Alt Boyut) İle Evlilik Doyumu Puanları aralarındaki İlişki Analizi</i>	55
Tablo 8 <i>DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumu İle NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumunun Karşılaştırılması Analizi</i>	56

ÖZET

DİKKAT EKSİKLİĞİ HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU TANILI ÇOCUĞU OLAN ANNE-BABALAR İLE NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUĞU OLAN ANNE-BABALARIN “AİLE YILMAZLIĞI” VE “EVLİLİK DOYUMLARI” ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı dikkat eksikliği hiperaktivite (DEHB) tanısı olan çocukların anne-babalarının, aile yılmazlığı (alt boyutları) ile evlilik doyumunun, normal gelişim gösteren çocukları (NGG) olan anne-babaların aile yılmazlığı (alt boyutları) ile evlilik doyumundan anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Ayrıca DEHB ve NGG çocukların anne-babalarının aile yılmazlığı (alt boyutları) ve evlilik doyumu ile cinsiyet, yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, çocuk sayısı gibi bazı sosyo demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Araştırma ilişkisel tarama modeli kullanılan nicel bir çalışmadır. Çalışma grubu 6-14 yaş çocuğu olan gönüllü ebeveynlerden oluşmaktadır. Normal gelişim gösteren çocuğu olan 330 anne baba ile Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu tanılı çocuğu olan 325 anne baba olmak üzere toplam 655 gönüllü katılımcı ile araştırma yürütülmüştür. Veri toplama araçları olarak demografik bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formu, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan Aile Yılmazlık Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SPSS v22.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı) paket programı kullanılmıştır. Tüm test sonuçları 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda DEHB tanılı çocuğu olan anne-babaların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyum puanı sosyodemografik özelliklere göre değerlendirildiğinde cinsiyet, ekonomik durum, çocuklarının tanı süresi değişkenleri bakımından anlamlı farklılık görülmüştür. Yaş ve çocuk sayısı değişkenleri bakımından ise aile yılmazlık alt boyut puanlarıyla anlamlı farklılık görülürken evlilik doyum puanları ile arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Eğitim durumu değişkeni ile ise aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyum puanları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

NGG çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı sosyo demografik özelleriklere göre değerdendirildiğinde ekonomik durum değışkeni ile anlamlı farklılık görülmüştür. Cinsiyet, eğitim durumu değışkenleri bakımından aile yılmazlığı alt boyutları arasında anlamlı farklılık görölürken evlilik doyumu puanlarında ise anlamlı farklılık görölmemiştir. NGG çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerdendirildiğinde yaş grupları ve çocuk sayısı arasında anlamlı farklılık görölmemiştir. DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyutları ile evlilik doyumu arasındaki ilişki değerdendirildiğinde evlilik doyumu ile aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelelilik, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kendini kontrol arasında pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görölmemektedir. NGG çocuğu anne babaların aile yılmazlık alt boyutları ile evlilik doyumu arasındaki ilişki değerdendirildiğinde, evlilik doyumu ile aile yılmaz alt boyutlarından mücadelelilik, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kendini kontrol arasında pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görölmemektedir. Aile yılmazlık alt boyutları ve evlilik yaşamı puanları DEHB ve NGG çocuğu olan anne babalar grupları arasında değerdendirildiğinde, NGG çocuğu olan katılımcıların evlilik doyumu ortalama puanı anlamlı olarak DEHB tanılı çocuğu olan katılımcıların ortalama puanından yüksek olduğu görölmemektedir. Aile yılmazlık alt boyutlarına ait puanlarda ise DEHB ve NGG çocuğu olan anne babalar grupları arasında anlamlı farklılık görölmemektedir.

Araştırmanın sonuçları ışığında DEHB tanılı çocuğa sahip olmanın getirdiği sorunlar ve sorumlulukların anne babaların evlilik doyumunu olumsuz etkilediği görölmemektedir. Bu çiftlerin evlilik doyumlarını arttırmaya yönelik psikososyal müdahale çalışmaları düzenlenebilir. Psikoeğitim çalışmaları düzenlenerek kendileriyle aynı sorunları yaşayan ailelerle buluşmaları ve paylaşımda bulunmaları yaşadıkları süreç hakkında uzmanlar tarafından doğru bilgiler edinmeleri sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Aile Yılmazlığı, evlilik doyumu, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu tanılı çocuğu olan anne- baba, normal gelişim gösteren çocuğu olan anne- baba.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN “FAMILY RESILIENCE” AND “MARITAL SATISFACTION” OF PARENTS WHO HAVE CHILDREN WITH ATTENTION DEFICIT HYPERACTIVITY DISORDER AND WHO HAVE NORMALLY DEVELOP CHILDREN

The purpose of this research; to examine whether the relationship between family resilience and marital satisfaction of parents of children diagnosed with attention deficit hyperactivity (ADHD) differs significantly from the relationship between family resilience and marital satisfaction of parents with normally developing children (NDC). In addition, it has been investigated whether parents of ADHD and NDC children differ significantly according to some socio demographic variables such as family resilience and marital satisfaction and gender, age, economic status, educational status, and number of children.

This research is a quantitative study conducted using a descriptive and correlational research, consisting of volunteer parents with children aged 6-14. The research was conducted with a total of 655 volunteers, 330 of whom have normal developing children and 325 parents with children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder. The Family Resilience Scale and Marriage Life Scale, whose validity and reliability have been proven by various studies, were used as a means of collecting various demographic data. SPSS v22.0 (Statistical Package Program for Social Sciences) package program was used for statistical analysis of the data obtained in the research. All test results were evaluated at the level of 0.05 significance.

As a result of the research, when the family resilience sub-dimension and marital satisfaction score of parents with children with ADHD were evaluated according to sociodemographic characteristics, there was a significant difference in terms of gender and economic status. In terms of age and number of children, there was a significant difference between family resilience subscale scores, but no significant difference between marital satisfaction scores. There was no significant difference between the educational status variable and the family resilience sub-dimension and marital satisfaction scores.

When the family resilience sub-dimension and marital satisfaction score of parents with a child (NDC) were evaluated according to socio demographic characteristics, there was

a significant difference with the economic situation variable. While there was a significant difference between family resilience sub-dimensions in terms of gender and educational status variables, there was no significant difference in marital satisfaction scores. When the family resilience subscale and marital satisfaction score of parents with NDC children were evaluated, there was no significant difference between age groups and the number of children. When the relationship between the family resilience subscales and marital satisfaction of parents with children with ADHD is evaluated, it is seen that there is a positive and weak relationship between marital satisfaction and family resilient sub-dimensions, struggle, self-efficacy, commitment to life and self-control. When the relationship between family resilience subscales and marital satisfaction of NDC child parents is evaluated, it is seen that there is a positive and weak relationship between marital satisfaction and family resilient sub-dimensions such as struggle, self-efficacy, commitment to life and self-control. When the family resilience subscales and marital life scores are evaluated between the groups of parents with ADHD and NDC children, it is seen that the average satisfaction score of the participants with NDC children is significantly higher than the average score of the children with ADHD. There is no significant difference in the scores of family resilience sub-dimensions between the parents with ADHD and NDC children. As a result of the research, it is seen that the problems and responsibilities of having a child with ADHD have a negative effect on the parents' satisfaction with marriage. Psychosocial intervention studies can be organized to increase the marriage satisfaction of these couples. It can be ensured as a result of these studies that these families meet and share with the families who have the same problems, so that they can get the right information by the experts about their process. Women who feel the responsibility of caring for the child more often have low family resilience and marital satisfaction, so informative family trainings can be organized on sharing the responsibility to care for the child..

Keywords: Family Resilience, marital satisfaction, parents of children with attention deficit/hyperactivity disorder, parents of children with normal developments.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), dünya genelinde çocukların %5-12'sini etkileyen, okul öncesi dönemde başlayarak erişkinlikte de etkisini sürdüren, aşırı hareketlilik, kısa dikkat süresi ve dürtüsellikle tanımlanan bir bozukluktur (Doğangün ve Yavuz, 2011). DEHB'li çocukların stresli, talepkar ve ısrarcı yapıda olmaları nedeniyle ebeveynleriyle olan ilişkilerinin daha olumsuz seyrettiği, bu durumun da aile ilişkileri ve anne babaların ruhsal durumları üzerinde olumsuz etki yarattığı bildirilmektedir (Şimşek, Gökçen, Fettahoğlu, 2012). Yerinde duramayan bir çocuğu yetiştirmek anne babaların daha çok emek vermesini gerektirmekte, çocukla ilgili alınması gereken kararlarda çatışma aile içi dinamikleri ve anne babaların evlilik hayatını da etkilemektedir. Patterson (1996) anne babalık stresi ile çocuğun saldırganlığı arasında birbirini etkileyen dinamik bir döngü tanımlamıştır. DEHB tanılı çocukların ebeveynleri bu döngüye daha yatkın görülmektedir özellikle DEHB'li çocukların çocukluk ve ergenlik döneminde artan bakım gereksinimi anne babalık işlevlerinde aksamaya yol açmaktadır (aktaran Durukan ve diğerleri, 2008).

Çocukların hayatında gelişimsel ve işlevsel zorluklara sebep olan, akademik başarıda düşüş, sosyal yaşamda uyum sorunları, anne baba ile çatışma ve aile içi sorunlara neden olabilen Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu yalnızca tanı alan çocuğu değil bir bütün olarak aile sistemini etkilemektedir. DEHB tanılı çocuğu olan ebeveynlerin, normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlere göre daha fazla enerji harcamaları, emek vermeleri ve çocuklarına daha çok zaman ayırmaları gerekmektedir. Balkwell ve Halverson (1980) araştırmalarında DEHB tanılı çocuğu olan ebeveynlerin bu durumunun onlar için daha çok yorgunluk, stres yarattığı ve anksiyete ile depresyona yol açtığı bulgusuna ulaşmışlardır. Ebeveynlerin kendilerine ait özel zaman ayıramamaları ve birbirleriyle zaman geçirememeleri aile içi problemleri arttırdığı görülmüştür. DEHB tanılı çocukların davranış kontrol sorunu sebebiyle ebeveynlerin çocuklarını yalnız bırakmak istememesi eşlerin baş başa geçirebilecekleri süreyi kısıtlamaktadır. Eşlerin birbirleriyle baş başa zaman geçirememeleri ve kendilerine özel zaman ayıramamaları aile içi problemleri arttırdığı görülmüştür(Balkwell ve Halverson, 1980). DEHB tanılı çocukların ailelerinde eşler arasındaki ilişkinin zarar görmesi, aile içi duygusal dengelerin bozulması, anlaşmazlıklar ve boşanmalar daha fazla yaşanmaktadır (Börekçi, 2017).

Aile ortak bir geçmişi, aralarında duygusal bağı olan, ailenin her bir üyesinin ve bütün olarak aile sisteminin gereksinimlerini karşılamak için stratejiler planlayan bireylerden oluşmuş kompleks bir yapıdır. Alt sistemlerden oluşmuştur ve bir amaca yönelmiştir (Sabatelli ve Bartle, 1995). Aileyi bir sistem olarak betimleyen kuramcılar aile üyelerinin birinin yaşadığı problemde diğer aile üyelerinin de etkileneceğini savunur. Ebeveynler çocuklarında diğer çocuklardan farklı bir şeyler olduğunu öğrendiğinde şok olur. Bazı anne babalar çocuklarının durumuna olumsuz tepkiler vererek çocuğun durumuna uyum sağlayamaz ancak bazı anne babalar ise etkili başa çıkma yollarını kullanarak ailedeki dengeyi yeniden sağlar ve iyi olma durumuna geri dönerek işlevselliklerini yeniden kazanırlar (Patterson, 2002a).

Kaner ve Bayraklı'nın aktarımına göre Patterson (2002a) ailenin zorlayıcı bir durumu aşabilme ve homeostazisini sağlayabilme becerisini aile yılmazlığı olarak tanımlamıştır. Aile yılmazlığının, ailenin ciddi bir güçlük ya da kriz durumu ile karşılaştığında aile içi içsel ve dışsal kaynakların kullanımıyla ailenin uyum sağlama, işlevsel kalabilme, direnç gösterebilme, karşılaşılan şartlar altında bile gelişim sağlama ve önceki denge durumuna dönme becerisi olduğu söylenebilir (aktaran Kaner ve Bayraklı, 2010). Aile gösterebildiği yılmazlık özelliğine göre krizi çözüme ulaştırabilir. Yılmazlık özelliği gösterebilen bir aile krizi çözümlerken aile bireylerinin bu krizden mümkün olduğu kadar az zarar görmesini gözetir. Özellikle çocukları önemseyerek, zarar görmemelerini sağlamaya çalışır. Aile içinde çocuğun ortaya çıkardığı güçlük ve kriz durumlarında ise aile yılmazlığının nasıl gösterebileceği dikkate değer bir noktadır. Ailede DEHB tanılı çocuğun olması çeşitli zorlukları ortaya çıkarttığı bilinmektedir. Aileler karşısına çıkan zorlukları çözümlendiğinde, zorluklar karşısında yılmadığında güç kazanmış olurlar. Zorluklar karşısında yılmazlık gösterebilme, aile üyelerinin bir arada hareket etmeleri ve özellikle eşler arasındaki doyum ve uyum yeteneğine bağlıdır (Yörükoğlu, 1998).

Evlilik birliği karşılıklı sevgi ile kurulduğunda eşler evlilikten doyum sağlarken karşılaştıkları krizleri daha kolay aşabileceklerdir (Aydın, 2018, s.3). Bu durum aile yılmazlığı ile evlilik doyumu arasında bir ilişki olabileceğini bize göstermektedir. DEHB tanılı çocuğu olan ailelerde daha fazla ebeveynlik stresi ve daha düşük evlilik doyumu yaşandığına işaret edilmektedir (Durukan, Erdem, Türkbay, Cöngöloğlu, 2009). Bu bilgiler ışığında, DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların, aile yılmazlık özelliğinin nasıl değiştiği aile yılmazlığının evlilik doyumu ile ilişkisinin ne yönde olduğu normal gelişim gösteren çocuğu olan aileler ile karşılaştırılarak çalışılmıştır.

Araştırmanın temel problemi, dikkat eksikliği hiperaktivite tanısı olan çocukların anne-babalarının, aile yılmazlığı (alt boyutları) ile evlilik doyumunun, normal gelişim gösteren çocukları olan anne-babaların aile yılmazlığı (alt boyutları) ile evlilik doyumundan anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini incelemektir.

1.2. Amaç ve Önem

Bu tezin amacı, dikkat eksikliği hiperaktivite tanısı olan çocukların, anne-babalarının aile yılmazlığı ile evlilik doyumları arasındaki ilişkiyi incelemek ve normal gelişim gösteren çocukları olan anne-babaların aile yılmazlığı ve evlilik doyumlarından anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini incelemektir.

Epidemiyolojik çalışmalar DEHB'nin yaygın bir bozukluk olduğunu göstermiştir (Tuğlu ve Şahin, 2010). Aras, Ünlü ve Taş'ın (2007) yaptıkları çalışma ve Durukan ve diğerlerinin (2011) yaptıkları çalışmaya göre Çocuk Ruh Sağlığı bölümüne başvuran bireylerin DEHB tanısı alma oranları dünyada ve ülkemizde ilk sırada yer almaktadır (Aras, Ünlü ve Taş, 2007; Durukan ve diğerleri, 2011). DEHB'nin görülme sıklığı okul çağı çocukları arasında %5-7 oranındadır (Şahpolat, Çelik, Avcı, Tahiroğlu, 2013). Erşan, Doğan, Doğan ve Sümer (2004) yaptıkları çalışmaya göre Türkiye'de okul çağı çocuklarında DEHB yaygınlığı %8.1 olarak ortaya çıkmıştır (Erşan, Doğan, Doğan ve Sümer, 2004). DEHB tanısının bu kadar yaygın görülmesi sebebiyle bu konuda yapılacak çalışmaların daha fazla aileye yardımcı olabileceğini düşündürmektedir. Alan taraması yapıldığında DEHB hakkında pek çok çalışma karşımıza çıkmaktadır ancak aile yılmazlığı ve evlilik doyumunun incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Ailenin bütün olarak değerlendirilip aile yılmazlığının ölçülmesi Kaner ve Bayraklı'nın (2010) geliştirdiği ölçek sayesinde gündeme gelmiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında Buluş ve Bağcı (2016) aile yılmazlığı ve etkili iletişimin rolünün evlilik doyumuyla ilişkisini incelemiş, Palancı (2017) engelli çocuğa sahip olmanın aile yılmazlığı ilişkisini incelemiş olduğu görülmüştür. Aile yılmazlığı ve evlilik doyumu ilişkisi, engelli çocuğa sahip olmanın aile yılmazlığı ile ilişkisi literatürde ayrı ayrı çalışmalarda incelenirken çocuklarında psikiyatrik bir bozukluk ya da yetersizlik görülen ailelerin örneklem olarak seçildiği aile yılmazlık ile evlilik doyumu ilişkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu güncel kavramın ülkemizde yaygın olarak görülen DEHB tanılı çocukların anne-babalarında ne şekilde görüldüğünü incelemek önem taşımaktadır.

Güven ve Sevim'in (2007) araştırmasına göre, evlilikte problem çözme becerilerinin, evlilik doyumunun güçlü bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Walsh (2006) ise aile yılmazlığını etkileyen bir değişken olarak işbirlikçi problem çözme, ortak kararlar ile

çatışma çözme becerilerini görmüştür. Bu iki bilgiden yola çıkarak aile yılmazlık özelliği yüksek olan anne-babaların evlilik doyumlarının da yüksek olabileceği düşünülmektedir bu nedenler aile yılmazlığı ile evlilik doyumları arasında ilişkinin de çalışma kapsamında incelenmesi önem taşımaktadır.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Araştırmanın temel problemi şöyle ifade edilebilir: “dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı (DEHB) olan çocukların, anne-babalarının aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumunun, normal gelişim gösteren çocukları (NGG) olan anne-babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumundan anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?,

İkinci problemi ise, “DEHB ve NGG çocukların anne-babalarının aile yılmazlığı(mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ve evlilik doyumu yaş, cinsiyet, çocuk sayısı gibi bazı sosyo demografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?”

Araştırmanın amacına uygun olarak alt problemler şu şekildedir:

1. Cinsiyet, yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, çocuk sayısına göre DEHB tanılı çocuğu olan anne-babaların ve NGG çocuğu olan anne- babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ve evlilik doyumları farklılaşmakta mıdır?
2. DEHB tanılı çocuğu olan anne-babaların aile yılmazlığı(mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumu puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”
3. NGG çocuğu olan anne ve babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumu puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir:

1. Araştırma örneklemini oluşturan gönüllü katılımcılara sosyal medya aracılığıyla ulaşılması araştırmaya katılım kriterlerinin kontrol edilebilirliğini sınırlamaktadır.

2. Katılımcı anne babaların demografik özelliklerinde yaş aralığı bulunduğundan aile yaşam döngüsünde ileri yaştaki ailelerle çalışılamamış olması sonuçların evrene yansıtılmasını sınırlamaktadır.
3. Araştırmada ulaşılan veriler veri toplama araçlarıyla elde edilebilecek bulgularla sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Araştırma aşağıdaki varsayıma dayanarak yapılmıştır:

1. Araştırmanın katılımcılarının veri toplama araçlarını gerekli özeni göstererek ve içtenlikle yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Aile Yılmazlığı: Karşılaşılan önemli bir zorluk ya da krizden sonra ailenin uyum sağlayabilmesi eski işlevselliğine dönebilme becerisidir (Patterson, 2002b).

Evlilik Doyumu: Evlilik doyumu bireyin kendi evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısıdır (Tezer, 1996).

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu: Başlangıcı erken çocukluk döneminde olan, temel belirtileri dikkat eksikliği, hareketlilik, dürtüsellik şeklinde sıralanan, nörogelişimsel bir bozukluktur (DSM 5)

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde aile yılmazlığı, evlilik doyumu, dikkat eksikliği hiperkativite bozukluğuna yönelik kuramsal ve kavramsal çerçeveye ve DEHB tanılı çocuğun anne babası olmanın getirdiği zorluklara yer verilmiştir. Buna ek olarak aile yılmazlığı ve evlilik doyumuyla ilgili yurtiçinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve

2.1.1 Aile Yılmazlığı

2.1.1.1 Aile Yılmazlığının Tanımı, Aile Yılmazlığını Açıklayan Kuramlar ve Aile Yılmazlığını Etkileyen Faktörler

Resilience terimi Türkiye’de yapılan araştırmalarda sağlamlık ya da dayanıklılık olarak geçmekteyken, Kaner ve Bayraklı bu terimi yılmazlık olarak kullanarak literatüre kazandırmıştır. Walsh bu terimi yıkıcı yaşam zorluklarına dayanma, kriz durumundan olumlu gelişim göstererek çıkmayı sağlayan dinamik bir süreç olarak tanımlamaktadır (Walsh, 2016). McCubbin ve McCubbin’e (1988) göre aile yılmazlığı, ailenin stres yaratan durumlarla mücadele edebilme ve aileyi eski denge durumuna getirebilme becerisidir (McCubbin ve McCubbin, 1988, sayfa 247).

Rutter, yılmazlığı zorluğun üstesinden gelmek ya da risklere direnç gösterebilmek risk içeren yaşantılara rağmen olumlu psikolojik sonuçlar elde edebilmekle ilgili etkileşimli bir kavram olarak tanımlamaktadır (Rutter, 2006). Rutter tüm yılmazlık tanımlarında iki öğenin olduğunu söylemektedir bunlar zorluğa maruz kalmak ve zorluğa rağmen uyum sağlayabilmektir (Rutter, 2006). Yılmazlık tanımlarında dikkat çeken ortak noktaların problem durumuyla başa çıkabilme ve eski işlevselliğe dönebilme yeteneğini görmekteyiz. İlk çalışmalar bireysel yılmazlık kavramıyla ilgilenirken daha sonra McCubbin, McCubbin, Thompson, Han ve Allen (1997) ile Patterson (2002b) gibi isimler ailede yılmazlık kavramıyla ilgilenmişlerdir. Nasıl bazı aileler sıkıntı ve kriz durumlarında güçlü kalıp işlevselliklerini geri kazanabilirken bazı ailelerin tam tersi yönde davrandığı araştırmalara konu olmuştur. Kuramcılar geliştirdikleri çeşitli modellerle bu durumu açıklamaya çalışmışlar ve aile yılmazlığı kavramını daha iyi anlamamızı sağlamışlardır.

Aile sistem kuramının içerisinde yer alan “Circumplex Modeli” aile yılmazlığı kavramını açıklayan Olson (2000) tarafından geliştirilen bir modeldir. Modelin ana hipotezi dengede olan çiftlerin ve aile sisteminin dengede olmayan sistemlerle karşılaştırıldığında daha fonksiyonel olma eğiliminde olmasıdır (Olson, 2000). Modelin üç boyutu vardır: bütünlük (cohesion), esneklik (flexibility), iletişim (communication). Bu modele göre ailenin sağlıklı olabilmesi için bütünlük ve esneklik yüksek olmalıdır ve buna dengede olma denilir. Dengede olan aileler bütünlük ve esneklik boyutlarını kendi ihtiyaçlarına göre değiştirebilirler ve aile içi iletişimleri olumludur. Bütünlük aile üyeleri arasındaki duygusal bağlılıkları belirtmektedir. Aşırı bütünlük düzeyinde aile üyeleri birbirlerine bağımlı hale gelir ve bu durum ailenin işlevselliğini olumsuz etkiler. Ailenin en yüksek işlevselliğe ulaşabilmesi için hem bütünlük duygusu hem de aile üyelerinin özerkliği sağlanmalıdır. Esneklik ise ailenin değişim karşısında gösterdiği, tekrar dengeyi sağlayabilme yeteneğidir. Aşırı katı ailelerin yaşamlarında karşılarına çıkan sorunlara iyi uyum sağlayamadığı görülmektedir. İletişim ise bütünlük ve esneklik seviyelerini olumlu yönde etkileyebilecek bir öğedir. İletişim aile üyelerinin birbirlerini etkin dinleme becerisini, kendini açmayı, birbirlerine saygı duymayı içermektedir. İletişim becerisi iyi olan ailelerde sorunlar daha kolay çözülür ve denge sağlanır (Olson, 2000). Aile üyelerinden birine bir tanı konulduğunda ailenin homeostatik dengesinde bir değişim gerçekleşir bu değişim durumunda sistem yeni duruma uyum sağlamaya çalışır ve ailenin enerjisi sistem dengesini yeniden kurmaya yönelir (Aktaş, 2004; Tüzer, 2001). Aile üyelerinden çocuğun DEHB tanısı almasını ailenin denge durumunu etkileyecek bir durum olarak görebilmekteyiz bu durumda aile eski denge durumuna dönmeye çalışacak ve işlevselliğini geri kazanmak için çabalayacaktır.

Walsh (2002)’ın Aile Yılmazlığı Modeli bir başka önemli modeldir. Bu modele göre üç temel süreç bulunmaktadır inanç sistemleri, örgütsel kalıplar, iletişim sistemleri. İnanç sistemleri; sıkıntıyı anlama (krizi değerlendirme), pozitif bakış açısı (zorlukların üstesinden gelebileceğine ilişkin güven), maneviyat (dini ritüeller) olmak üzere üç öğeden oluşmaktadır. Örgütsel kalıplar ise esneklik (istikrara karşı yeni denge), bağlılık (işbirliği, karşılıklı destek), sosyal ve ekonomik kaynaklar (ekonomik olarak güvencede olma, sosyal desteğin sağlanması) olmak üzere üç öğeyi ifade etmektedir. Son süreç olarak iletişim kalıpları; açıklık (açık ve tutarlı mesaj verme), duyguları paylaşma (farklılıklara hoşgörü gösterebilme), işbirlikli problem çözme (başarısızlıklarda ders almak, gelecek sorunları önleme) öğelerini içermektedir (Walsh, 2002).

Aile yılmazlığını açıklayan bir diğer kuram ise Hill (1958)'in ABCX Kriz Modeli'dir. ABCX simgelerinin açıklanması şu şekildedir:

A, stres yaratan durum (ölüm, boşanma, ekonomik kayıp, ebeveyn olma) bir bütün olarak aileyi etkiler ailenin kuralları sınırları ve değerlerinde değişime yol açar,

B, ailenin kaynakları stresli olayın getirdiği gereksinimleri karşılamak için var olan bu kaynaklar sayesinde kriz durumunun yaşanması önlenir,

C, ailenin duruma yüklediği anlam stresli olayı fırsat ya da tehdit olarak görebilir, var olan yeterlilikler ile gereksinimler arası dengenin sağlanabilmesi önemlidir sağlanamazsa stres ortaya çıkar,

X, kriz durumu dengenin sağlanmasında ailenin yetersiz kalması, aile sahip olduğu kaynaklarını kullanıp stres durumunun krize dönüşmesini önleyebilir (aktaran Bayraklı, 2010).

McCubbin ve Patterson (1982) kriz öncesi değişkenleri açıklayan ABCX modeline kriz sonrası değişkenleri de ekleyerek Çift ABCX Modeli'ni geliştirmişlerdir. Bu modelde ailenin uyum yeteneğini değiştirebilecek krizi ortaya çıkaran stres dışındaki stres faktörlerini, kriz durumunun üstesinden gelmede kullanılan psikososyal destekleri, hedeflenen noktaya ulaşmak için ailenin deneyimlediği aşamaları ve ailenin gösterdiği çabanın sonucunu ortaya çıkarmayı amaçlanır. Modele göre:

A, ailenin gereksinimlerini ifade eder. Kriz durumunun çözümü zaman aldığı için aile tek bir sorun ile uğraşmaz stres yaratan durumlar birikir. Bu biriken stres durumları beş başlıkla açıklanır birinci başlık başlangıçta karşılaşılan stres ikinci başlık günlük hayatın getirdiği olağan stres üçüncü başlık geçmişten gelen zorluklar dördüncü başlık ailenin başa çıkma çabalarının getirdiği sonuçlar beşinci başlık aile içindeki sosyal belirsizlikler, değişim, geleceğin bilinmezliği

B, ailenin kriz durumuna uyum sağlamasında kullandığı kaynaklardır. Bunlardan ilki aile üyelerinin bireysel kaynakları (bilişsel yeterlilik, kişilik özellikleri) ikincisi ailenin kendi iç kaynakları bütünlük esneklik uyum, üçüncüsü sosyal destekler sevilme önemsendiğini hissetme, değer verilme, saygı, aile üyelerinin akraba komşu gibi bir ağa ait olduğunu hissetmesi

C, ailenin durumu nasıl tanımladığı ve duruma yüklediği anlamı ifade eder. Durumun gerçekliğini inkar etmeden ya da küçümsemekten durumu gelişim için bir fırsat olarak görebilmesi başa çıkmayı uyumu kolaylaştırır.

X, ailenin uyumunu ifade eder. Ailenin kendi içinde ve ait olduğu toplumda yaşanan bir ihtiyaç aile üyelerinin kapasitesiyle giderilerek denge durumu kurulur. İhtiyaçlar ailenin gücünü aştığında denge bozulur. Bu durumda aile ve toplum arasında denge kurulmaya çalışılır. Ailenin uyumu bütün bir sistem olarak aile ve ailenin ait olduğu toplum düzeyinde gerçekleştirilir ve karşılıklı etkileşimle sağlanır. (aktaran Bayraklı, 2010)

Aile yılmazlığını açıklayan bir başka kuram ise Mccubbin ve Patterson (1983) tarafından geliştirilen Aile Uyumu ve Uyum Tepkisi Modeli'dir (FAAR). İki evreli bir süreçten oluşan bu modelin ilk evresi zorluk durumuna uyum, ikinci evresi dengeyi yeniden sağlamadır. Zorlu duruma karşı dengenin yeniden sağlanması için başvuru ilk yöntem psikolojik uyum ardından genel uyum sağlanmasıdır. Psikolojik uyumun sağlanmasında ailenin zorlu bir sürece girmeden önceki durumu çok önemlidir. Aile psikolojik uyumu sağlamak için üç strateji uygular bu stratejiler kaçınma, bertaraf etme ve sindirmedir. Kaçınma stratejisinde problem durumu görmezden gelinir ya da inkar edilir böylece problemin ortadan kalkacağına inanılır. Bertaraf etme stratejisinde ise aktif bir strateji olarak ailenin ihtiyaçları karşılanmaya yönelinir, stres yaratan durum ortadan kaldırılmaya çalışılır. Sindirme stratejisinde ise stres yaratan durumun ortaya çıkardığı ihtiyaçların ailenin var olan yapısı içine alınır aile içinde yapılan ufak değişimlerle ihtiyaçlar absorbe edilir. Psikolojik uyum odaklı stratejiler ile denge sağlanmadığında genel uyum aşamasıyla kriz çözülmeye çalışılır. Ailenin var olan kuralları, rolleri ve etkileşim kalıplarında değişikliğe gidilir yeniden yapılanma süreci başlar. Genel uyum aşamasının başa çıkma stratejileri sinerji, ara yüzey ve uzlaşmadır. Sinerji stratejisinde aile ortak bir çabaya girer ve ortak bir yaşam şekli paylaşılır. Aile toplumun kurumlarıyla etkileşim halinde olan bir sistemdir. Ara yüzey stratejisiyle aile sistemi içinde değişiklikler yapılarak toplumdaki diğer kurumlarla yeni bir uyum sağlanmaya çalışılır. Aile kendi sisteminin ihtiyaçları ile toplum arasında uyum kuramazsa daha nesnel bir analiz yapılarak uzlaşma stratejisi uygulanır (aktaran Bayraklı, 2010).

Aile yılmazlığını açıklayan kuramlarda ortak noktalar dikkat çekmektedir. Bu ortak noktaların biri karşılaşın kriz durumuna uyum sağlayabilmek diğeri ise kriz öncesi eski işlevsellik becerisini geri kazanabilmektir. Uyum sağlama ve eski işlevselliği geri kazanma ailenin geliştirdiği çeşitli stratejiler ve sahip olduğu kaynaklar sayesinde

gerçekleşmektedir. Kuramlarda bu stratejilere ve kaynaklara değinilerek aile yılmazlığı açıklanmıştır.

Cohen, Slnonim, Finzi ve Leichtentritt (2002) yaptıkları araştırmada aile yılmazlığını etkileyen beş etkenin üzerinde durmaktadırlar. Bunlar:

- kişilerarası ilişkiler; kendini ifade etme, açıklayabilme, kendini ifade edemeyen ve soyutlanma görülen ailelerde yılmazlık düşüktür,
- aile içi acı veren olayların, üzüntülerin paylaşılması, iyimserlik olumlu bakış açısı ve mizaha başvurmak aile üyeleri arası ilişkiyi geliştirmektedir,
- aile üyeleri arasında esneklik; aile üyelerinin birbirlerinin ihtiyaçlarını fark edip giderebilmesi, eşler arası rol ayrımının keskin olduğu durumda yılmazlığın düşük olduğu belirtilmiştir,
- bağlılık; aile bireylerinin diğer aile üyelerinin ihtiyaçlarını dinleyebilmesi, yardımcı olmaya istekli olması ve onların ihtiyaçları için kendi ihtiyaçlarından vazgeçebilmeleri,
- kişilerarası etkileşimde aile değerleri; aile içerisindeki zor durumlarda aile bireylerinin birbirlerine güven duymaları ve bu zorlu durumu atlatacaklarına olan inançlarıdır (Cohen ve diğerleri, 2002).

Walsh (2006) aile yılmazlığının zaman içinde değişim gösteren bir yapısı olduğunu ve çok sayıda değişkenden etkilendiğini söylemiştir. İnanç sistemleri, düzenlemeye ilişkin özellikler ve iletişimsel süreçler aile yılmazlığını etkileyen değişkenlerdir. İnanç sistemleri zorluk durumuna farklı bir anlam oluşturma (bir değerde birleşebilme, birlikte olma hali), olumlu bakış açısı (cesaret, iyimserlik, değiştirilemeyecek olanı kabullenme), maneviyat (dini ritüeller, daha geniş çaplı değerlere amaçlara sahip olma) bileşenlerinden oluşmaktadır. Düzenlemeye ilişkin özellikler esneklik (değişim kapasitesi), birbirine bağlılık (sözbirliği, farklılıklara saygı, uzlaşma), sosyal ekonomik kaynaklar (sosyal desteğe başvurma, ekonomik güvence) bileşenlerinden oluşmaktadır. İletişimsel süreçler açıklık (tutarlı mesajlar verme), duyguların açık olarak ifade edilmesi (karşılıklı empati, suçlama yerine sorumluluk alma), işbirlikçi problem çözme (hatalardan ders çıkarma, önleyici tedbirler alma) bileşenlerinden oluşmaktadır (aktaran Bayraklı, 2010).

McCubbin, McCubbin, Thompson, Han ve Allen (1997) aile yılmazlığını etkileyen değişkenleri üç faktör olarak sıralamaktadır:

- Ailenin koruyucu faktörleri: Bir tehlike ile karşılaşıldığında ailenin dayanma gücünün olmasının sağlanması
- Ailenin iyileşme faktörleri: Ailenin koruyucu faktörleri ile birleşerek problem durumu karşısında ailenin işlevselliğinde ortaya çıkan gerileme durumunu azaltarak ailenin en işlevselsel haline gelebilmesini sağlar.
- Ailedeki genel yılmazlık faktörleri: Ailenin karşısına çıkabilecek risklere dayanıklı olmasını ve yaşanan problem karşısında uyumu sağlamayı gerçekleştirir.

Kaner, Bayraklı ve Güzeller (2011) yaptığı çalışmada anne babaların yılmazlık algılarını çocuklarında yetersizlik olup olmamasına, cinsiyete, yaş ve eğitim düzeylerine göre incelemişlerdir. Aile yılmazlığının bazı alt boyutları için yetersizliği olan çocuğa sahip anne babaların kendilerini daha yılmaz olarak algıladığı, cinsiyet bakımından annelerin öz yetkinlik boyutunda daha yılmaz özellik gösterdiği, yaşın ilerlemesiyle öz yetkinlik ve yaşama bağlılık alt boyunun düşüş gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır (Kaner, Bayraklı ve Güzeller, 2011).

2.1.1.2 Anne Babaların Yılmazlık Algılarının Değişimi

Patterson aile yılmazlık algısında koruyucu faktörler olarak esneklik, aile üyelerinin birbirlerine olan aitlik duygusu, iletişim, aile üyelerinin olaylara yüklediği anlam olarak açıklamıştır (Patterson, 2002b). Entelektüel, fiziksel yetersizlikleri, öğrenme sorunları olan çocukların anne babalarının yılmazlık, başa çıkma ve gelecek beklentilerinin incelendiği Heiman'ın (2002) yaptığı çalışmada anne babaların çocuklarının tanısına yönelik tepkileri çoğunlukla yüksek düzeyde hayal kırıklığı, memnuniyetsizlik, sosyal yaşamlarında değişim yapma zorunluluğu hissetme olurken rutin yaşamını sürdürmeye çalışanlar da olmuştur. Ailelerin ihtiyaç duyduğu çocuklarının geleceğine yönelik iyimser bir bakış açısı, çocuklarının yetersiz olduğu noktaların gerçekçi bir görünümü ve kabulüdür (Heiman, 2002). Bazı anne babalar çocuklarında ters giden bir şeyler olduğunda durumu kabullenemeyip olumsuz tepkiler vermeye devam eder ancak bazı anne babalar ise durumla başa çıkabilmek için etkili yöntemler kullanarak denge durumunu yeniden sağlayıp işlevlerini yerine getirmeye başarırlar. Yetersizliğin ortaya çıkardığı olumsuzlukların üstesinden gelip ailenin tüm zorluklara rağmen ayakta kalabilmesi ailenin yılmazlığının yüksek olduğunu gösterir (Patterson, 2002b). Yetersizliği olan bir çocuğa anne babalık etmenin olumlu yönleri olabilmektedir. Çocuğun yetiştirilmesinde ortaya çıkan güçlükler karşısında durabilmek anne babaların kişisel gelişimlerine ve yaşama bakışlarına olumlu

etkiler yapabilmektedir (Pakenham, Sofronoff ve Samios, 2004; Scorgie ve Sobsey, 2000). Aile işlevselliği ve aile yılmazlığının karşılaştırıldığı kronik hastalığı olan çocukların aileleriyle yapılan bir çalışmada aile yılmazlığı ailenin karşılaştığı stres ve ilgili sorunları çözmek için ailenin işleyiş dinamiklerini değiştiren güç olarak açıklanmıştır. Ailenin stresle başa çıkmasında aile işlevselliğine etki ederek ortaya çıkan sonucu belirleyen aile yılmazlığıdır. Dört boyutun aile yılmazlığını oluşturduğu belirtilmiştir: içsel aile özellikleri(uyum, inan, olumlu bakış, olgun düşünce, aile özsaygısı), aile özelliklerine aile üyelerinin uyumu(yeniden yapılanmada esneklik, aile üyeleri arasında bağlanma, aile üyeleri arasında açık iletişim ve duyguların ifade edilebilmesi, karşılıklı anlayış, aile üyelerinin ihtiyaçlarında dengenin kurulması), strese yanıt verme(adapte olabilme, normalliği koruma arzusu, amaçlara ulaşmada sabırlı olabilme, stresi kontrol edebilme yeteneği, kritik durumları karşılamaya hazır olma, sorun durumunda sorumluluk alma), dışsal oryantasyon(ekonomik kaynaklar, olasılıkları planlayarak bilgi toplama, sağlık profesyonelleri ile işbirliği ilişkisini sürdürme, sosyal ilişkileri sürdürebilme yeteneği, aile üyelerinin liderliği) (Lee ve diğerleri, 2004).

Patterson (1991) ise kronik bir rahatsızlığı ya da engel durumu olan çocuğa sahip yılmazlık özelliği gösterebilen ailelerin özelliklerini aşağıdaki gibi açıklamıştır

- Aile Yılmazlığı yüksek olan aileler yetersizlik durumunu, ailenin diğer ihtiyaçlarıyla dengelerler.
- Sınırlarını net bir şekilde belirlerler.
- İletişim yetenekleri gelişmiştir.
- Duruma olumlu anlamlar yüklerler.
- Esnekler.
- Aile içinde birlik sağlanmıştır.
- Toplumdan ayrışmamış bütünleşmişlerdir.
- Durumla etkili başa çıkma stratejileri vardır.
- Uzmanlarla işbirliği içindedirler.

Kronik bir rahatsızlığı ya da engel durumu olan çocuğa sahip ailelerin yılmazlık özelliklerini arttırabilecek önlemleri ise şunlardır:

- Aileler eğitim, sağlık, sosyal hizmetler gibi kaynaklardan faydalanmaları konusunda bilinçlendirilmelidir.

- Aileler çeşitli hizmetlerden yararlanırken hizmet sağlayanlarca ailenin sınırları ihlal edilebilir. Ailenin günlük hayat düzenine mümkün olan en az biçimde engel olunması konusunda hizmet sunanlar özenli bir planlama yapmalıdır.
- İhtiyaçların ve duyguların ailenin tüm üyeleriyle ve destek veren profesyonellerle paylaşılmasını sağlayacak iletişim yeteneğine sahip olunmalıdır.
- Çocuğun mevcut durumu ve güçlü yanları hakkında destekleyici olmak, çocuk ve aile için pozitif sonuçlar yaratmaktadır. Aileyle çalışan profesyoneller çocukta ve ailede mevcut olan güçlü yönleri odaklanarak ailenin pozitif yaklaşımlar geliştirmesinde destek olmalıdır.
- Kurallar, roller ve beklentilerde esnek olan aileler çocukların olumlu kazanımlar elde etmesine olanak sağlar. Profesyoneller, ailenin esnekliğini sağlamak için çocuğun yaş dönemi ve yetersizlik durumunun ortaya çıkardığı özellikleri hakkında aileyi bilgilendirmeli, çocukları üzerinde gelişimsel olarak uygun sınırlar ve gerçekçi hedefler planlamada ebeveynlere destek olmalı ve aile üyelerini, birlikte geçirdikleri zaman kadar kendilerine ayırdıkları özel zamanlar olması konusunda teşvik etmelidirler.
- Aileyle çalışılacak müdahaleler aile birliğini pekiştirici nitelikte olmalıdır.
- Çocuğun yaşadığı bir sorun ailenin toplumdan soyutlanmasına neden olabilir. Engel durumu sosyalleşmeyi kısıtlayabilir. Aile dışında destekleyici kişilerle ilişki içinde olunması yılmazlığın güçlenmesinde önemli etkisi olan koruyucu bir faktördür. Sosyal destek görmek, soyutlanmayı azaltırken ailelere pek çok kaynaktan yararlanma imkanı vermektedir. Ailelerin sosyal ilişkiler kurmasına engel olan etmenler tespit edilmeli ve özel ihtiyaçlara uygun gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Çocuğun gelişim dönemine ve içinde bulunduğu yetersizliğe göre ihtiyaçlarına uygun yeni başa çıkma stratejileri oluşturmada aile üyeleri ve profesyoneller işbirliği yapmalıdır.
- Etkili bir ortaklık kurmak, profesyoneller ile ailenin aktif katılımı ile gerçekleştirilebilir. Sağlıklı işbirliğinin kurulması için çocuğun durumunu ailenin nasıl algıladığına saygı duyulmalı, karar verme süreçlerine aile ve çocuk dahil etmelidir (Patterson, 1991).

McCubbin ve diğerleri (1997) kronik rahatsızlıkları olan çocukların ailelerinin sahip olduğu genel yılmazlık özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Ailenin problem çözümünde iletişimi: aile üyeleri arası paylaşım, başa çıkma metodları geliştirmek, uyumu ve homeostazisi sağlamak,
- Eşitlik: Eşler arasında kadın ile erkeğin eşit, bağımsız olması ve kendine güvenini kazanmasıyla kriz durumunun üstesinden gelebilmesi,
- Maneviyat: Manevi inançlar yoluyla ailenin zorluk durumu hakkında farklı bir anlam oluşturması,
- Esneklik: Devamlılığın sağlanması amacıyla aile içi roller, kurallar gibi fonksiyonel özelliklerinde değişiklik düzenleyerek homeostazisi sağlaması,
- Doğruluk: Problem durumu karşısında ailenin hem aile içinde hem de sosyal hizmet, sağlık gibi alanlarda doğru bilgi kaynaklarına ulaşması, ulaşılan doğru bilgilerin zorluklarla mücadele de aileye yol gösterici olması,
- Umut: Ailenin geleceğe yönelik pozitif beklentileri,
- Ailede dayanıklılık/sağlamlık: Krizin aşılmasında ailenin ortak hareket etmesi, krizden bir fırsat yaratıp gelişim sağlanması ve olaylara karşı kontrolün elinde olduğuna yönelik bir inanç geliştirmesi,
- Birlikte zaman geçirme ve rutinler: İstikrar ve devamlılığın sağlanması için ailenin rutinlerinin sürdürülmesi,
- Sosyal desteğin koruyucu ve iyileştirici faktör olarak kullanılması,
- Sağlık: Aile üyelerinin fiziksel sağlıklarının ve iyi oluş hallerinin, koruyucu olmada ve iyileşmede etkili bir faktör olması (McCubbin ve diğerleri, 1997).

2.1.2 Evlilik Doyumu

2.1.2.1 Evlilik Doyumunun Tanımı ve Evlilik Doyumunu Etkileyen Faktörler

Evlilik, bireylerin yaşam kalitesini ve yaşamdan aldıkları doyumunu etkileyen bir olgudur. Evlilik bireylerin genel sağlık durumunu olumlu etkilemekte ve yaşamdan doyum almalarını destelemektedir (Hayward ve Zhang, 2006). Sağlıklı evlilikler bireylere ekonomik, psikolojik, sosyal yarar sağlayarak yaşam kalitelerini arttırmaktadır. Literatürde yer alan araştırmalar kişilerin evlilik yaşamındaki mutluluğa iş ve maddi güvence gibi diğer alanlardan daha fazla önem verdiklerini göstermiştir yapılan doyumsuz bir evliliğin kişinin hem ruh hem beden sağlığına olumsuz etkileri olabilmektedir (Tezer, 1996).

Tezer evlilik doyumunu kavramını bireyin kendi evlilik ilişkisindeki ihtiyaçlarını karşılama düzeyine ilişkin algısı olarak tanımlamaktadır (Tezer,1996). Evlilik doyumunu kavramının ortak bir tanımı bulunamazken bazı araştırmacılar tarafından birkaç tanım

yapılmıştır. Kirby kişinin evliliği hakkındaki duyguları, evliliğine bakış açısı ve algısı olarak tanımlamıştır (Kirby, 2005). Nichols kişinin çift ilişkisine dayalı duyduğu tatmin ve mutluluk derecesi olarak tanımlamıştır (Nichols, 2005). Sokolski ve Hendrick (1999) evlilik birliği içerisinde kişisel boyutta birbirlerine gösterdikleri sevgi biçimi, cinsel doyum, iletişim biçimi, kendini ifade edebilme; çevresel boyutta verilen kararlarda eşlerin eşitliği, kazanç, problemleri paylaşma durumlarında elde edilen psikolojik tatmin olarak tanımlanmıştır (Sokolski ve Hendrick, 1999). Heyman, Sayers ve Bellack evlilik doyumunu eşler arası ilişkide uyum, kalite, ilişkiden edinilen mutluluk ve bu yaşantıların oluşturduğu denge olarak tanımlamıştır (Heyman, Sayers ve Bellack, 1994). Roberts evlilikte karşılıklı etkileşimin algılanan kalitesi bağlı kişiler arasındaki etkileşim faktörlerine dayalı öznel bir deneyim olarak tanımlamıştır (Roberts, 2000). Evlilik doyumu kavramının tanımlarında dikkat edilmesi gereken ortak nokta, bu kavramın kişilerin evlilik ilişkilerine karşı yaptıkları öznel bir çıkarım olmasıdır.

Evlilik doyumunu etkileyen faktörler evliliğin niteliği ve kalitesini ortaya çıkaran faktörlerdir (Kirby, 2005). Güçlü bir evlilik yaşantısında eşlerin algıladıkları evlilik doyumu ve evlilik kalitesi yüksektir (Kirby, 2005). Orbuch ve arkadaşları tarafından hangi faktörlerin evlilik kalitesini arttırdığı açıklamak amacıyla yapılan araştırmada bireylerin yıllar içinde değişen rol ve sorumlulukları ile ekonomik durumlarının etkili olduğu bulunmuştur. Araştırmada yapılan çoklu regresyon analizine göre evliliğin ilerleyen yıllarında evlilik doyumunun ilk yıllara oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Orbuch, House, Mero ve Webster 1996). Evlilik süresi daha uzun olması yüksek evlilik kalitesi ile ilişkilendirilmiştir. Rogers ve Amato'nun iki kuşak üzerinde yapmış olduğu boylamsal araştırmaya göre evlilik kalitesinin ailenin ekonomik durumu, çalışma ortamının sorunları ve aileye yansıyan çatışmaları, cinsiyet rol tutumları ve eşlerin evlilik öncesi beraber yaşamış olmalarıyla ilişkili olduğu görülmüştür (Rogers ve Amato, 1997).

Evlilikle birlikte yeni bir toplumsal rol alan birey bundan duygusal, düşünsel, davranışsal olarak etkilenmektedir. Eş kimliğine bürünen bireyin kendi bağımsız hayatından çıkması ilişkiyi olumsuz etkilerken eşlerin birbirlerinin kişisel özelliklerini kabul etmeleri ilişkilerini kolaylaştıracaktır. Eşlerin olumlu olumsuz kişilik özelliklerini bilerek birbirlerini tamamlamaları evliliklerinde uyuma katkı sağlayacaktır (Özaydınlık, 2014). Eşlerin kişisel özelliklerinin birbirine benzerliğinin evlilik doyumunu nasıl etkilediğine dair yapılan çalışmaların bir bölümü kişilik özellikleri birbirine benzeyen eşlerin evlilik doyumunun daha yüksek olduğunu bir bölümü ise farklı kişilik özellikleri olan eşlerin birbirini tamamladığı

için evliliklerin daha fazla doyum sağladığını öne sürmüştür. Benzer özellikleri olan kişilerin aralarındaki çekim gücünün daha yüksek olduğu olumlu duygular oluşturarak çocuk yetiştirmeye ve özel bir çevrede yaşamaya yöneldikleri, benzer özellikleri olmayan kişilerin ise kendilerini tamamlayan özellikleri olan kişiyi eş olarak seçmeye özen gösterdikleri ifade edilmiştir (Bilgin, 1991; Farley, 1986). Jensen (1978) sistem kuramında eşlerin birbirini algılama biçiminin eş sisteminden alınan doyumun belirleyicisi olduğunu söylemiştir. Her birey farklı kişilik özelliklerine sahiptir eşlerin birbirlerinin farklı özelliklerini çözümlemeye çalışması eş sisteminden algılanan doyumunu arttırarak evlilikten alınan doyumun artmasını sağlamaktadır. (aktaran Çelik, 2006).

Benlik saygısı hem bireyi hem de bireyin romantik ilişki kurduğu kişiyi algıladığı bağlamı etkileyen bir değişken olarak evlilik doyumunu da etkileyeceği düşünülen bir faktördür. Çiftlerin benlik saygısına göre evlilik doyumunu incelendiği araştırmada yüksek benlik saygısına sahip çiftlerin kendilerini olumlu olumsuz tüm yönleriyle kabul ettikleri gibi başkalarının kendilerini kabul etmesine yönelik bir endişeleri olmadığı görülmüş bu durumun da ikili ilişkide daha uyumlu oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Turanlı, 2010). Eşlerin ilişkilerindeki duygusal olgunluk düzeylerinin yüksek olması evliliklerinde de sağladıkları doyumun fazla olmasına olanak sağlamaktadır (Polat, 2006). Duygu durum evlilik doyumunu etkileyen bir değişkendir. Depresyon seviyesinin yüksekliği de ilişkilerin tatmin seviyesi ve uyumu düşürmektedir (Doğan, 2014). Evli bireylerin evlilik doyumunu etkileyen noktalardan biri de psikolojik iyi oluş durumudur. Evlilik doyumunu ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır (Akdağ ve Çankaya, 2015)

Literatürdeki evlilik doyumunu araştırmalarında romantik ilişkiler (Çapkın, 2012), kişilik özellikleri (Kansız ve Arkar, 2011) ve yaşam doyumunu (Yıldız ve Çevik, 2016) gibi değişkenlerin evlilik doyumuyla ilişkisi incelenmiştir. Yıldız ve Çevik'in (2016) çalışmasında eğitim durumu yükseldikçe evlilik doyumunu ve yaşam doyumunun arttığı, flört ilişkisi sonrası ve aşk evliliği yapan bireylerin daha yüksek düzeyde evlilik doyumunu ve yaşam doyumuna sahip olduğu bulunmuştur.

Eşler arasındaki doyumunu etkileyen diğer faktörler arasında da çiftlerin duygu ve düşüncelerini birbiriyle ne kadar paylaştığı, hayata dair öncelikleri, kararların ortak alınması, boş zamanlarının birlikte değerlendirilmesi, anne baba ve yakınlarıyla ilişki durumları, maddi durumların nasıl idare edildiği evli çiftler arasındaki doyumunu etkilemektedir. Bu faktörlerden duyulan memnuniyet arttıkça evlilik doyumunda da artış olduğu gözlemlenmiştir (Şener, 2002). Doğan (2014), kadınlardan oluşan bir gruba yaptığı araştırmada eşler arasında

karşılıklı güven seviyesi arttıkça ilişki doyumu ve tatmininin de arttığı sonucuna varmıştır. Orthner, eşlerin boş zamanlarını değerlendirme şekillerinin evlilik doyumu üzerine yaptığı incelemede boş zamanları eşle beraber geçirmenin evlilik doyumuna olumlu, boş zamanları ayrı geçirmenin evlilik doyumu üzerine olumsuz etki gösterdiğini saptamış ve etkileşim gerektirmeyen etkinliklerle boş zamanı geçirmenin evlilik doyumuna bir etkisi olmadığını söylemiştir (aktaran Kocadere, 1995).

Evlilik ilişkisini etkileyen faktörlerden biri de cinsiyetçilik ve cinsiyet rolüdür. Eşler arasında cinsiyetçilik ve cinsiyet rolü ile ilgili çatışmada evli erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik göstermesi ilişkiyi olumsuz etkilemekte olduğu, kadınsılık arttıkça ilişkideki uyumun arttığı gözlenmiştir (Güçlü Ergin, 2008). Kadının iş hayatına atılmasıyla birlikte ev işlerinin paylaşımı konusu ön plana çıkmıştır. Kadın ve erkeğin ev işlerini paylaşımlı olarak yapması durumunda aralarındaki eşitlik korunmuş ve kadınların memnuniyet düzeyi yükselmiştir. Aile yaşamından ve evlilik ilişkisinden duyulan tatminin yüksek olması durumunda ev işlerine katılımın arttığı belirtilmiştir (Pleck, 1985). Çocuk bakımının ve ev işlerinin adil dağılımının evlilikten duyulan tatmini arttırdığı söylenmiştir (White, 1983; Yogev ve Brett, 1985). Evli çiftlerle yapılan Thompson'ın çalışmasına göre cinsiyet ve cinsiyet rolleri aile içi sorumluluk almada ve karar verici olmada etkili bir faktör olmuştur ve evlilik doyumunu etkilemektedir (Thompson, 1993).

Evlilik doyumunu etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Bu etmenlerin en önemlilerinden biri çocuk sahibi olmaktır. Çocuk sahibi olmanın evlilik doyumuna etkisinin ne yönde olacağı hakkında farklı açıklamalar bulunmaktadır. Bazı görüşlere göre çocuk evliliğe olumlu etkide bulunurken, diğer bazı görüşlere göre ise çocuğun evliliğe olumsuz etkisi olduğu belirtilmektedir. Çocuk sahibi olmanın evliliğe olumlu etkisi olacağını savunanlar eşlerin birbirlerine sevgi ve şefkati ile dünyaya gelen bir çocuğun eşlerin evlilik yaşamlarını pozitif yönde etkileyeceğini söylemektedir. Çocuk sahibi olmanın evliliği olumsuz etkilediğini savunanlar çocuğun eşlere getirdiği sorumlulukla sorunlar yarattığı ve eşler arasındaki yakınlaşmayı engellediği uyumsuzluğa yol açtığını söylemektedir (Belsky, 1990). Belsky, eşlerin aralarındaki iletişim sorunlarının çocuğun evlilikte problem olarak görülme nedeni olduğunu söylemekte ve bu sorunların çocuk ile olan ilişkilerine, çocuğu yetiştirme tarzlarına da yansıdığını belirtmektedir. Çocuğun evlilik doyumunu azaltan bir etmen olmadığını, devam eden sorunları ortaya çıkaran bir etmen olarak görülmesi gerektiğini belirtilmektedir (Belsky, 1990). Çocukların ergenliğe geçmesiyle evlilik doyumu eşler arasında en alt düzeyde algılanmakta çocukların evden ayrılması ve çiftlerin emekli

olmasıyla evlilik doyumu algısı yeniden yükselmektedir (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000).

Araştırmacıların yaptıkları çalışmaların sonuçlarında evlilik ilişkisine etkisi olan unsurlar ortaya çıkarılmıştır. Örneğin Kocadere(1995) yaptığı çalışmada evliliği etkileyen on yedi alan belirlemiştir. Kişisel özellikler, ailelerle ilişkiler, cinsellik, çocuk, fiziksel ve sözel şiddet, boşanma düşüncesi, evlilik dışı ilişki, maddi durum, iletişim, iş alanı, sorun çözme becerisi, duyguların ifadesi, baskınlık, benzerlik, boş zaman geçirme, ev işleri, evlilikle ilgili diğer konular bu alanlardır (aktaran Erbil, 2016). Rosen-Grandon (1999) ise evlilik doyumu üzerinde etkili olan üç temel faktör açıklamışlardır. Bunlar; yeterli karşılıklı sevgi, eşlerin uygun biçimde birbirlerine bağlı olmaları, eşlerin anne baba olma ve sahip oldukları inançlar konusunda doyurucu bir ilişki içerisinde olmalarıdır.

Evlilik doyumu evliliğin devamlılığını ön görmede ve zor durumlarda kalındığında eşlerin gösterebileceği tepkilerin değerlendirilmesinde bir faktördür (Alpay, 2009). Evlilik doyumunu olumsuz yönde etkileyecek iki risk faktörü Sayar tarafından belirtilmiştir. Bu faktörlerden birincisi durağan risk faktörleri (kötü deneyimler sonrasında eşlerin sergilediği duruş, ayrılmış ebeveynlerin çocuğu olma, ikinci evlilik, dini inanış farklılığı, erken yaşta evlenme, flört süresinin kısa olması, ekonomik sorunlar), ikincisi etkin (iletişim güçlüğü, etkili çatışma çözme stratejilerini bilmemek, kriz durumlarında farklı tutum sergilemek, bağıllık yerine bağımlılık göstermektir) risk faktörleridir. Etkin risk faktörlerinin olumsuz etkileri üzerinde çalışılarak azaltılabilir (Sayar, 2019).

Çelik ve İnanç (2009) evlilik doyumunu açıklayan eşler ve çocuklar, cinsel yaşam, şahsiyet olmak üzere üç alt öge belirtmiştir. Eşler arasında etkili iletişim, eşlerin birbirlerine destek ve onay vermesi, ailede sorumlulukların yerine getirilmesi, çocuklarla ilgilenme, karşılıklı saygı ve değer, boş zamanları beraber değerlendirme, sorunlara beraber göğüs germe, eşlerin aile ekonomisine katkıda bulunması ve eşlerin meslek sahibi olmaları evlilikten alınan psikolojik tatmini etkilediği vurgulanmaktadır (Çelik ve İnanç, 2009).

Tarhan (2019) çalışmasında evlilik doyumuna etkisi olan psikolojik ihtiyaçları şu şekilde sıralamıştır: sevgi vermek ve sevgi almak, ilişkide güven, ilgi ve alaka, terkedilme korkusunun olmaması, değerli hissetme ve önemseme, korunma ihtiyacı, açık, etkili iletişim, cinsel haz, kişisel özgürlük alanı, çocuk sahibi olma ihtiyacı, hoşça vakit geçirme ve maddi denklik, kendini gerçekleştirme ihtiyacı. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi çiftlerin evlilikten doyum almasını sağlarken karşılanamaması evlilik doyumunu azaltacağı düşünülmektedir.

2.1.3 Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

2.1.3.1 Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu'nun Tanımı ve Bozukluğu Açıklayan Kuramlar

Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'ndaki tanıma göre Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu(DEHB), başlangıcı erken çocukluk döneminde olan, temel belirtileri dikkat eksikliği, hareketlilik, dürtüsellik şeklinde sıralanan, nörogelişimsel bir bozukluktur (DSM-5). Çocuklarda gelişimsel döneme uygun olmayan dikkat süresi, aşırı hareketlilik ve dürtüsel davranış sorunları DEHB olarak tanımlanır. Odaklanma sorunu, duruma uygun olmayan aşırı hareketlilik, dürtüsel davranışlar kişinin yaşamındaki işlevselliğini düşürüp akademik ve sosyal hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle çocukların okula ilk başladığı yıllarda kurallara uyamama, öğretmenlerin verdiği yönergeleri takip edememe olarak fark edilir. DEHB sadece çocuğu ve ebeveynlerini değil çocuğun tüm sosyal çevresini etkiler. Bu tanıyı açıklayan kuramlara bakıldığında kuramların odak noktasının dikkat işlemlerinin farklı beyin bölgeleri arasındaki yoğun sinirsel bağlantılardan kaynaklı olduğu görülmektedir. Araştırmalar dikkat bileşenleri, yönetici işlemler ve enerji mekanizmalarına odaklanmıştır. Temelde üç kuram dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunu açıklamaktadır. Posner ve Petersen'in Dikkat Modeli: Bu modele göre sinir ağları içindeki bileşenlerin gerçekleştirdiği işlemler önemlidir. Model Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunda görülen ana eksikliğin sağ yarımküre mekanizmalarıyla açıklanabileceğini ileri sürmektedir (Posner ve Petersen 1990, Berger ve Posner 2000, Stefanatos ve Wasserstein 2001, Carter, Krener, Chaderjian, Northcutt ve Wolfe, 1995). Davranışsal ketleme ve durum düzenleme sorunları DEHB'de görülür. Mesulam'ın Dikkat Modeli: Bu model dikkati sağ yarımküredeki üç kortikal ağ ile açıklar(Mesulam, 1990). Frontal bileşen odaklanma, arka paryetal bileşen duyusal, singulat bileşen güdülenimle ilişkilidir. Bu bileşenlerin veya bağlantılarının zarar görmesi görsel uzaysal yeteneklere zarar verir (Weintraub ve Mesulam 1987, Mesulam 1988). Çizgi Bölme testi ve işaretleme testi ile sağ yarımküre hasarı ölçülür. Bu testlerle yapılan araştırmaların bulgularına bakıldığında sağ yarımküre hasarlı erişkinlerin sonuçları ile DEHB tanılı kişilerin sonuçları benzer çıkmıştır. Buradan hareketle DEHB tanılı çocukların yaşamlarının erken döneminde sağ yarımküre ile ilişkili bölgelerde zedelenme olabileceği düşünülmüştür (Aman ve Turbott 1986, Matier, Wolf, ve Halperin, 1994, Voeller ve Heilman 1988, Landau, Gross-Tsur, Auerbach, Van der Meere ve Shalev, 1999). Mirsky'nin Dikkat Modeli: Bu

model subkortikal yapıların dikkate olan katkısını vurgular. Mirsky yaptığı faktör analizi çalışmalarına göre dikkat işlevlerini odaklanma, sürdürme, sabitleme, kaydırma, kodlama olarak sınıflandırmaktadır. Bu işlevleri nöropsikolojik testlerle ölçebileceğini söyler ve bir dikkat bataryası oluşturur. Oluşturulan bu dikkat bataryasındaki birçok testte DEHB tanılı çocuklar normal gelişim gösteren kontrol grubuna göre daha düşük başarı göstermiştir (Mirsky, Pascualvaca, Duncan ve French 1999).

2.1.3.2 DEHB Klinik Görünüm

DEHB doğumdan itibaren var olan bir bozukluktur bebeklik döneminde bile bozuk uyku düzeni; ısı, ışık, gürültü gibi uyaranlara aşırı tepki verme ile kendini gösterir fakat üç yaşından önce gelişim dönemlerine özgü davranış biçimleriyle DEHB belirtilerini ayırt etmek çok güçtür (Alpan, 2013). Çocuklarda görülen dikkat toplama zorluğu çoğunlukla çocuğa sıkıcı gelen durumlarda ortaya çıkar. Ailelerin genel şikâyetleri ev ödevlerini yapmada çocukların güçlük çıkarması ve ödevlerin çok uzun sürmesi, sık sık eşyalarını kaybetmeleri, dinlemiyor gibi görünmeleridir. Aileler çocuklarının bilgisayar oynarken ya da televizyon izlerken dikkatini toplayabildiği uzun süre yerinden kalkmadıklarını söylerler çünkü odaklanma sorunu çoğu zaman çocuğa sıkıcı gelen, çocuğu yoran, tekrarlayıcı ve çocuğun yapmak istemediği etkinliklerde, durumlarda ortaya çıkar (Yazgan, 2006). Çocuğun motive olduğu veya iyi beceri gösterebildiği alanlarda dikkat ve davranış denetimini geçici olarak kurabilmesi ailelerde çocuğun isterse yapabildiği algısını doğurur oysa dikkatin yönelmesi motivasyona bağlıdır. DEHB olan bireyler sıklıkla sosyal ipuçlarını yanlış anlayıp yanlış geri bildirimlerde bulunurlar bu yüzden diğer insanlar tarafından duyarsız, patronluk taslayan kişiler olarak görülürler. Ailelerinden ve sosyal çevrelerinden sık sık olumsuz geri bildirim aldıkları için kendilerine daha az güven duyan, anksiyete ve depresif duruma eğilimli çocuklardır (aktaran Tuğlu ve Şahin, 2010).

DSM-V’te alt tiplerinin açıklanması ve tanı konulurken belirtilmesi gerektiği ortaya konulmuştur bu sayede vakaların özelleştirilmesi kolaylaşmıştır. Dikkatsizliğin baskın olduğu görünümde tanı konulması çocuk okula başlayınca kadar zordur. Aile işlevlerinde bazı sorunlar görülse de sistemli olmama, ödevlerini tamamlayamama, geç kalma gibi sorunlar öğretmenleri tarafından bildirilir. Bu çocuklar kendi zekalarının altında akademik başarı gösterir (Kanay, 2006). Kızlarda erkeklerden daha çok görülür. Ergül (2010) bu gruptaki çocuklar için daha içe dönük, sıklıkla düşüncelere dalan ve bulundukların ortamlarda çevreyi rahatsız edecek davranışlarda bulunmayan çocuklar olduklarını söylemiştir (Ergül, 2010). Aşırı hareketliliğin/dürtüsellüğün baskın olduğu görünümde

hareketliliğin gelişim dönemine uygun olup olmadığına özen gösterilmesi önemlidir. Engellenme eşikleri diğer alt tiplerden daha düşüktür. Erkek çocuklarda kızlara göre daha sık görülür (Tahiroğlu, Avcı, Fırat ve Seydaoğlu, 2005). Çocuğa tanı koymak için yapılan ilk görüşmede aşırı hareketlilik gözlemlenmeyebilir ancak okul öncesi çocuklarda hareketliliği gözlemlemek daha kolaydır. Yaş aldıkça hareketlilik azalabilir ve yetişkin dönemde duygusal huzursuzluk olarak görülür (Kanay, 2006).

2.1.3.3 Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu'nun Epidemiyolojisi

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu'nun görülme sıklığı ve yaygınlığı konusunda yapılan araştırmalarda ortak bir sonuca ulaşılamamaktadır. Araştırmalarda ele alınan popülasyonların farklılığı, tanı koyma ölçütlerinin farklılığı, tanının sınıflandırılmasında DSM – ICD farklılıkları görüş birliğine ulaşılmasını zorlaştırmaktadır (Skounti, Philalithis ve Galanakis, 2007). ICD ölçütlerine göre yapılan araştırmalarda daha düşük sıklık tespit edilmektedir. Okul çağı çocukları arasında yapılan araştırmalarda DEHB tanısının sıklığı %1 ile %20 arasında değişmekte olduğu saptanmıştır (Polanczyk, De Lima, Horta, Biederman ve Rohde, 2007; Farone, Sergeant, Gillberg ve Biederman, 2003).

DEHB'nin Kuzey ve Güney Amerika'dan Kuzey ve Doğu Avrupa'ya ve Asya'ya kadar tüm dünyada çok yaygın bir bozukluk olduğu bilinmektedir (Öner ve Aysev, 2007; Tuğlu ve Şahin, 2010). Çeşitli ülkelerde toplum temelli yapılan epidemiyolojik çalışmalara göre Suudi Arabistan'da DEHB'nin prevalansı %16.4, Almanya'da DEHB sıklığı erkek çocuklarında %7.9 kız çocuklarında %1.8, İran'da prevalansı %9, İspanya'da prevalansı %6.8 ve Japonya'da %6.8 bulunmuştur (Al Hamed, Taha, Sabra ve Bella, 2008; Knopf, Hölling, Huss ve Schlack 2012; Amiri, Fakhari, Maheri ve Mohammadpoor Asl, 2010; Lin, Huang ve Hung, 2009).

Ülkemizin farklı illerinde okul çağı çocuklarıyla yapılan çalışmalarda %2- %12.7 arasında değişen sıklık oranı bulunmuştur (Gül, Tiryaki, Kültür, Topbaş ve Ak, 2010; Ercan, Bilaç, Özaslan ve Ardic, 2016). 6-12 yaş aralığında bin beş yüz ilköğretim öğrencisiyle Trabzon'da yapılan bir çalışmada DEHB yaygınlığı %8.6 olarak bulunmuştur (Gül ve diğerleri, 2010). Eskişehir'de üç bin üç yüz yirmi dokuz çocuk ve ergenin katıldığı çalışmada DEHB sıklığı %4.4 olarak bulunmuştur (Toklu, 2016). Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği'nde yapılan çalışmaya göre kliniğe başvuran 7-12 yaş yedi yüz altmış üç çocuk değerlendirilmiş erkek çocuklarında %15.8 ile en çok alınan tanı DEHB olmuştur. Kız çocuklarında ise DEHB oranı %5.2'dir (Aktepe, Demirci, Çalışkan ve Sönmez 2010). DEHB yaygınlığını çok kapsamlı bir şekilde araştıran İzmir'de yapılan boylamsal

araştırma sosyo ekonomik düzeye göre random seçilen on altı okulda yürütülmüştür. DEHB yaygınlığı ilk yıl için %13,8, ikinci yıl için %12,53, üçüncü yıl için %12,22, dördüncü yıl için %12,91 olarak saptanmış, dört yılın ortalaması alındığında DEHB yaygınlığı %12,7 olarak bulunmuştur (Ercan ve diğerleri, 2013). İzmir’de Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları ve Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği’nde yapılan çalışmada 2016 yılında okul öncesi dönem çocuklarda DEHB prevalansı araştırılmış sonuç %7.8 bulunmuştur (Kutlu ve Binici, 2017).

DEHB’nin tüm dünyadaki ortalama prevalansı yapılan meta analiz çalışmasına göre %5.29 olarak bulunmuştur (Polanczyk ve diğerleri, 2007). Erkeklerde DEHB oranı %12,8, kızlarda DEHB oranı %3,7, erkek/kız oranı DEHB’nin tüm alt tipleri için 3,5/1 olarak saptanmıştır (Gül ve diğerleri, 2010). Toplum örnekleminde erkek-kız oranı 3/1, klinik örnekleimde ise 9/1 olarak bildirilmiştir (Polanczyk ve Rohde, 2007).

Son yıllarda yapılmış geniş kapsamlı iki meta analiz çalışmasına göre DEHB prevalanslarının oldukça farklı bulunmasında coğrafi ve ırksal farklılıklardan ziyade metodolojik özellikler kaynaklı olduğu belirtilmiş dünyadaki ortalama prevalansın %5.2- 7.1 olduğu gösterilmiştir (Polanczyk ve Rohde, 2007; Willcutt, 2012). Yirmi yedi ülkenin kırk bir çalışmasını kapsayan çocuk ve ergenlerin tüm ruhsal bozukluklarının sıklığının araştırıldığı bir meta analiz çalışmasında ortalama DEHB prevalansı %3.4 olarak bulunmuştur (Polanczyk, Salum, Sugaya, Caye ve Rohde 2015).

2.1.3.4 Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu’nun Etiyolojisi

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu biyopsikososyokültürel bir bozukluktur (Doğangün ve Yavuz, 2011). DEHB heterojen bir bozukluktur, her olguda diğerinden farklı bir neden etkili olabilirken aynı olguda farklı etkenler bir arada da bulunabilmektedir (Öncü ve Şenol, 2002). Bazı çalışmalar biyolojik özelliklere daha fazla önem vermektedir. Kalıtsal geçmiş, nörobiyolojik etmenlerin neden olduğunu vurgulamaktadır. Çevresel etmenleri ise bozukluğun şiddeti üzerinde etkili olabileceğini ya da bozukluğa neden olan biyolojik etmenin derecesini etkilediğini söylemektedir (Waterstruss, 2006).

Genetik Etmenler: DEHB tanısında genetik geçişin önemli payı olduğu, %55-92 oranında etkili olduğu bildirilmektedir (Deniz, Öztöpe ve Mısıktık, 2008). Genetik ve nörolojik etkilerin bildirildiği ikizler, evlatlık çocuklar ve aileler üzerinde yapılan araştırmalar birbiri ile tutarlı bulunarak dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır (Cormier, 2008). İkiz ve evlat edinme çalışmalarına göre kalıtsal

olarak %75 oranı bulunmuştur. İkizlerden birinde DEHB görüldüğünde diğerinde de görülme riski monozigot (tek yumurta ikizlerinde) ikizlerde %50-%84, dizigot (çift yumurta ikizlerinde) ikizlerde %30- %40 olarak bulunmuştur (Doğangün ve Yavuz, 2011). Monozigot ikizlerde dizigot ikizlere göre nerdeyse iki kat daha fazla eş hastalanım görülmesi genetik geçişin varlığına bir kanıt oluşturmaktadır. Yirmi ikiz çalışmasının gözden geçirildiği araştırmada meta analiz sonucu DEHB'nin kalıtımla geçişi 0.79 olarak olarak bulunmuştur. Ayrıca bu çalışmada evlat edinmiş ailelere de yer verilmiştir. DEHB olan çocukları evlat edinen anne babaların biyolojik anne babalara göre daha az DEHB belirtisi gösterdiği bulunmuştur (Faraone, Sergeant, Gillberg, ve Biederman, 2003). Ülkemizde DEHB tanılı çocukların ebeveynlerinde DEHB görülme oranının araştırıldığı çalışmaya göre DEHB grubundaki ebeveynlerin %33.8 kontrol grubundakilerin %6.3 oranı bulunmuştur (Aydın, Diler, Yurdagül, Uğuz ve Şeydaoğlu 2006).

Aile çalışmaları genetik geçişin varlığını tutarlı olarak göstermektedir. Faraone ve arkadaşlarının yaptığı çalışmalara göre DEHB tanılı çocukların anne babalarında DEHB görülme riski 2-8 kat, kardeşlerinde ise görülme riski 3-5 kat olarak bulunmuştur (Faraone ve diğerleri, 2005; Faraone ve Biederman, 1998). Yapılan çalışmalara göre DEHB'nin genetik geçişinin 0.80 olduğu bilinmektedir. Bu oran genetik etmenlerin önemini göstermektedir. Fakat genetik geçiş oranının 1.0'dan düşük olması genlerden başka etmenlerin de (çevresel etmenler gibi) DEHB etiyojisinde rolü olduğunu göstermektedir (Faraone ve Biederman 1998).

Nörokimyasal, Nörofizyolojik, Nörogelişimsel Farklılıklar: DEHB dopaminin önemli rol oynadığı bir bozukluktur (Oswald, 2005). Dopamin ilgi, öğrenme, odaklanmayla ilgili bilişsel işlevlerde rol oynamaktadır. DEHB'de birden çok nörotransmitterin etkisi mümkündür. Dopamin ile birlikte noradrenalin düzeyinin de düşüklüğü etkilidir. Serebral korteksin bilişsel işlevleri kontrol eden önemli bölgelerindeki dopamin ve noradrenalin disfonksiyonunun dikkatsizlik belirtilerine yol açabileceği düşünülmektedir (Tuğlu ve Şahin, 2010). DEHB etiyojisinde süreçten sorumlu tek bir nörotransmitter tespit edilememiştir. Glisin ve Gaba nörotransmitterlerinin de DEHB'de rolü olduğu bilinmektedir. Katekolaminlerin (adrenalin, norepinefrin ve dopamin) salınımını arttırarak ve geri alınmasını azaltarak tedavide kullanılan ilaçlar semptomları azaltmaktadır (Edden, Crocetti, Zhu, Gilbert, ve Mostofsky 2012).

Yapısal ve fonksiyonel beyin görüntüleme çalışmaları DEHB ile ilişkili nörofizyolojik bilgiler ortaya çıkarmıştır. Sekiz yüz yirmi dört çocuğun manyetik rezonans taraması

sonucuyla yapılan çalışmada DEHB tanılı çocuklar ile normal gelişim gösteren çocuklar karşılaştırılmıştır. DEHB tanılı çocuklarda normal gelişim gösteren çocuklara göre kortikal olgunlaşmanın (cortical maturation) daha geç gerçekleştiği bulunmuştur. Çalışmada dikkat ve motor planlamada görevli prefrontal bölgede belirgin gecikme olduğu bulunmuştur (Shaw ve diğerleri, 2007).

Çevresel Etmenler: DEHB etiolojisinden sorumlu görülen pek çok çevresel etmen araştırmalara konu olmuştur ancak yine de bu etmenler bütün olguları açıklama konusunda eksik kalmıştır. Çevresel etkilerin bozukluğun semptomlarında etkisi olduğunu gösteren ikiz çalışmaları bulunmaktadır (Deault, 2010). Aile üyeleri arasında DEHB görülme oranı yüksek olmasına rağmen alt tiplerinde görülen farklılık ailesel geçişliliğin yanında çevresel etmenlerin olduğunu göstermektedir (Waterstruss, 2006).

Boylamsal araştırmalara göre küçük yaşlarda kayıp ve ayrılık yaşayan çocuklarda DEHB semptomları görülmektedir. DEHB tanısı olan çocukların anne baba çocuk ilişkisi örüntüleri normal gelişim gösteren çocuklara göre farklıdır ailelerde işlev bozuklukları görülebilmektedir. DEHB tanılı ergenlerin ailelerinin normal gelişim gösteren ergenlerin ailelerine göre olumsuzlukları daha fazla dile getirdikleri belirlenmiştir (Öncü ve Şenol, 2002). Annenin eğitim düzeyinin düşük olması, tek ebeveyn olmak, düşük sosyal sınıfa mensup olmak DEHB etiolojisinde etkili olabilecek yan etmenler olarak gösterilmiştir (Bradley ve Golden, 2001). Doğum öncesi dönem, doğum ve doğum sonrasında ortaya çıkabilecek bazı sorunlar DEHB etiolojisini etkileyen çevresel etkenlerdendir. Gebelik döneminde alkol, sigara ve kafein tüketimi ve yaşanan psikososyal stres çocukta DEHB oluşması için risk faktörü olmaktadır (Banerjee, Middleton ve Faraone, 2007; Linnet ve diğerleri, 2003). Otuz iki haftadan erken doğum, düşük doğum ağırlığı, annenin yaşı, doğumun uzun sürmesi DEHB için risk faktörü olabilmektedir (Tuğlu ve Şahin, 2010).

Katkısal Etkileşim Modeli:

Arnold ve Jensen DEHB etiolojisini açıklayabilmek için Katkısal Etkileşim (interaktif additif) modelini oluşturmuşlardır. Modelde genetik faktörler ile çevrenin etkileşimi açıklanmaktadır. Anne babanın destekleyici ve tutarlı yaklaşımı çocukta görülen DEHB belirtilerini tolere edebilecekken genetik yatkınlığı olan çocuğun anne babası büyük ihtimalle çocuğa tutarlı ve yapılandırılmış ortam sağlayamayacaktır. Bunun sonucunda yapılandırılmamış ortamda DEHB belirtileri şiddetlenecektir. Anne baba tüm çabalarına karşın kendilerinde bulunan genetik yatkınlık neticesinde ev ortamını gerekli şekilde

yapılandıramaz ve karmaşık bir ortam oluşur bu ortamda yaşayan çocuğun DEHB belirtileri tanı alacak düzeye kadar gelebilmektedir. Genetik yatkınlık gerçekten çok yüksek derece ise çevre koşulları ne kadar destekleyici ve yapılandırılmış olsa da belirtilerin kendini göstermesine engel olamaz. Ayrıca alerji, beslenme yetersizliği, travma, taciz gibi yüksek düzeyde stresli durumlar genetik yatkınlık sebebiyle zaten sınır düzeyde işlev gösteren santral sinir sisteminde DEHB belirtilerinin yükselmesine tanı konabilecek düzeye gelmesine yol açabilir. Bu modele göre genetik yatkınlığı olmasa bile yeterince strese maruz kalındığında belirtilerin şiddeti tanı konabilecek düzeye yükselebilir (aktaran Öncü ve Şenol, 2002).

Bu model sayesinde DEHB tanısının neden modern dünyada daha fazla etkili olduğunu anlamamız kolaylaşmıştır. Çevresel isteklerin karmaşıklığı ile DEHB arasında bir ilişki olması olasıdır. İnsanlığın biyolojisi değişmemesine rağmen çevrenin bireylerden istekleri arttıkça bireyin biyolojik dikkat kapasitesi modern dünyada zorlanmaktadır. Günümüz dünyasının çok fazla uyarıcıyla dolu olduğu gerçektir bilgisayar oyunları, televizyon, okul sonrası değişen etkinlikler, bakım verenin değişimi gibi nedenler çocukların dikkat sistemlerinin kalitesini düşürmektedir(aktaran Öncü ve Şenol, 2002). Sonuç olarak DEHB etiyolojisinde genetik, fizyolojik ve çevresel etmenler rol oynar ancak tam olarak ne ölçüde ve nasıl rol oynadıkları bilinmemektedir.

2.1.3.5 Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu'nun Tedavisi

Her çocuğun kendine özgü özellikleri, ailesine ait etmenler, yaşadığı çevre uygulanacak tedavi yöntemini seçmede etkilidir. DEHB alt tipine göre aile dinamikleri üzerinde farklı sonuçlar ortaya çıkarabilir tedavi sürecinde aile işlevselliğine de dikkat edilmelidir.

İlaç Tedavisi: 1950'li yıllardan itibaren DEHB tedavisinde ilaç tedavisi önemli bir yer tutmaktadır. En etkili yöntem olarak stimülanlar kabul görmektedir (Biederman ve diğerleri, 2008). Ülkemizde en sık kullanılan ilaç %75 oranında başarı gösteren Metilfenidat'tır (Selçuk, 2000). İlaç tedavisi ile davranışçı yöntemlerin kombine edilmesi tek başına ilaç tedavisinden ya da tek başında davranışçı müdahalelerden daha etkili olmaktadır (Jensen, 1999).

Psikoterapi ve Psikososyal Tedavi: Psikososyal tedavilerle bireylerin işlevsellikleri yükselip hayatları olumlu yönde gelişmektedir. Psikososyal müdahaleler aile eğitimi, bireysel terapi, okul ortamında yapılacak düzenlemeler, aile terapisi, sosyal beceri eğitimi olarak sıralanabilir yani aile, çocuk, okul olarak üç ayaklıdır.

Multidisipliner Tedavi: Multidisipliner tedavi yaklaşımında ilaç tedavisi, psikoterapi ve psikososyal tedavi birlikte ele alınır. Çocuğun okul yaşamı da sürece dahil edilir. Öğretmenleri DEHB hakkında bilgilendirilir. Aile, okul, doktor ve danışman işbirliği yürütür. Bu şekilde hayatın her alanına müdahale edilmesinin tedaviye olumlu etkisi olurken tedavi sürecini hızlandırır.

2.1.4 DEHB Tanılı Çocuğun Anne Babası Olmak

DEHB tanılı çocuğun anne babaları sıklıkla “tükenme noktasındayız”, “ailede huzur diye bir şey kalmadı”, “keşke uzaklara gönderebilsem” cümlelerini kullanmaktadır. Onları bu aşamaya getiren farklı duygusal dönemlerden geçmişlerdir (Sürücü, 2018). Bu dönemler şunlardır. İnkâr: Çocukta bir sorun olduğunun kabul edilmesinde zorlanma Yas: Hayal edilen bir çocuğa sahip olamamanın yası Devamlı Tetikte Yaşamak: Her an olası bir soruna hazır olmak. Anne babalar okuldan telefon gelecek diye endişe etmekten yorgun düşerler. Öfke: Sıklıkla fazla öfkelenme ve abartılı tepkiler verme Suçluluk: Öfkenin ardından gelen pişmanlıkla anne babalar suçluluk duyar ve abartılı esnek davranırlar. Suçlama: Çocuğa karşı tutumları hakkında anne babalar birbirlerini ve yeterince iyi anne baba olmadıkları düşüncesiyle kendilerini suçlarlar. Ayrıca destek vermeyen öğretmen, şikayetçi olan komşular da suçlanır. Gelecek Endişesi: Çocuklarının gelecekleri için kaygılanmalarıdır. Bu kaygı çok yoğun yaşanır. Yalnızlık: Aileler sosyal çevrelerini rahatsız etmemek, eleştiri ve şikayet duymamak için giderek kendilerini kapatır ve yalnızlaşırlar. Depresyon: Uzun yıllar endişe, öfke, pişmanlık gibi yoğun duygularla yaşamak ve işlerin yolunda gitmediğini görmek depresyona neden olur.

Anne babalar nerede yanlış yaptıklarını bulmak için çabalarlar ve birbirleriyle ilişkileri de bozulma noktasına gelir sık sık tartışırlar. Aileye giderek huzursuzluk, mutsuzluk, dağınıklık hakim olur (Sürücü, 2018). DEHB semptomları sosyal ilişkilerde olumsuzluklara, öz denetim ve kurallara uymada sorunlara yol açmaktadır ve bu olumsuzluklar ile sorunlar aile çocuk ilişkisine anlamlı etkilerde bulunmaktadır (Baldwin, Brown ve Milan, 1995). DEHB tanılı çocuğa bakım verme sorumluluğu normal gelişim gösteren çocuğa bakım verme sorumluluğundan daha fazladır. Anne baba olmanın öz yeterlilik duygusu ve anne baba rollerinden doyum sağlama anne baba olarak kendine saygı duygusunu geliştirmektedir(Banks, Ninowski, Mash ve Semple, 2008). Johnson ve Reader (2002) ile Anastopoulos, Guevremont, Shelton (1992) ve DuPaul çalışmalarında DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların bakım verme sorumluluğu artarken anne babalık doyumunu ve güven duygularının azalmaktadır. Anne babalık stresi ve boşanmanın arttığı bildirilmektedir

(aktaran Durukan ve diğerleri, 2009). DEHB tanılı çocuğa bakım vermenin yol açtığı stresin ailelerin yaşam kalitesini bozduğu bunun uzun dönemde aile üzerinde olumsuz etkilere sebep olduğu bildirilmiştir (Soysal, Karateke, Çopur, Kılıç ve Akay, 2010) DEHB tanılı çocuğu olan ailelerde aile işlevselliğinde bozulmalar olduğuna dair çalışmalar bilinmektedir (Cussen, Sciberras, Ukoumunne ve Efron, 2012). Aile değerlendirme ölçeği kullanılarak yapılan bir araştırmaya göre problem çözme, rol dağılımı, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alanlarında DEHB grubu aileler kontrol grubu ailelere göre daha fazla sorun bildirmişlerdir (Gökçen, Özatalay ve Fettahoğlu, 2011). DEHB tanılı çocuğu olan ailelerde anlaşmazlıkların daha fazla olduğu ayrılık ve boşanmanın görüldüğü evlilikten alınan doyumun azaldığı bilinmektedir (Cussen ve diğerleri, 2012).

DEHB tanısı olan çocukların diğer çocuklara göre riskli durumlara maruz kalma ihtimalleri daha fazladır. Bu yüzden çocuğunda DEHB tanısı olan anne babalar çocuklarının zarar göreceğinden endişelendikleri için çocuklarının peşinde daha fazla koşarlar ve bu durum anne babaların kaygı düzeylerinin artmasına yol açar. DEHB tanılı çocukların anne babaları diğer çocukların anne babalarına göre çocuklarına daha fazla komut verir, uyarılarda bulunurlar. Sürekli uyarıda bulunmak da anne babaların kaygı ve stres düzeyini arttıran bir faktördür (Börekçi, 2017).

2.2 İlgili Araştırmalar

2.2.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

2.2.1.1 Aile Yılmazlığı Hakkında Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Aile yılmazlığı kavramının ailenin bir kriz durumuyla karşılaştığında nasıl değiştiği hakkında ülkemizde yapılan araştırmalar mevcuttur. Bunlardan biri Özbay ve Aydoğan'ın (2013) engelli çocuğa sahip olan ailelerin aile yılmazlığını incelediği araştırmasıdır. Bu araştırma nitel bir çalışma olup engelli çocuğu olan aileler ile yürütülmüştür. Araştırmada aile yılmazlık görüşme formu kullanılarak toplanan verilerin içerik analizi yapılarak aile yılmazlığına olumlu yönde etki sağlayan faktörlerin sosyal destek, maneviyat, sahip oldukları pozitif bakış açısı, aile içerisindeki birbirlerine bağlılıkları, esnek olmaları ve özgünlük / ilişkisel özgünlük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özbay ve Aydoğan, 2013).

Engelli çocuğa sahip anne babalar ile yürütülen bir diğer araştırma ise, Palancı'nın (2017) çalışmasıdır. Bu çalışmada çocukları rehabilitasyon merkezlerinden destek alan ve evlilik birliği süren anne babalar katılımcı olmuştur. Engelli çocuğa sahip olan anne babaların yılmazlık ve öznel iyi oluşları; evlilik uyumu, depresyon, anksiyete, umutsuzluk,

başa çıkma, çatışma çözme becerileri, kontrol algısı, incinebilirlik ve yaşam doyumu düzeyi ile ele alınarak engelli çocuğa sahip olmayan aileler ile karşılaştırılmıştır (Palancı, 2017). Merdan (2019) çalışmasında otizmli çocukların problem davranışları ile aile yılmazlığı arasında psikolojik yardım arama niyetinin aracı rolünü araştırmıştır. Çocuğu Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı almış olan yüz kırk iki anne ile yapılan çalışmada aile yılmazlık değerlerinin çocuğun sorun davranışları tarafından yordanmadığı bulgusuna ulaşılmıştır (Merdan, 2019). Kumaş ve Sümer'in (2019) çalışması gelişimsel yetersizliği bulunan çocuğa sahip yüz elli anne ile yürütülmüştür. Çalışmanın sonucunda öz-yetkinlik toplam faktör puanı ile yılmazlık toplam faktör, mücadelelilik, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık puanları arasında, stres toplam faktör ile tüm stres faktörleri anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Kumaş ve Sümer, 2019). Bir aile için en büyük stres faktörlerinden birisi çocuklarında gözlenen bir problemdir. Aile Yılmazlığı kavramının engelli çocuğa sahip olan aileler, Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı almış çocuğu olan aileler, gelişimsel yetersizliği bulunan çocuğa sahip aileler örneklem gruplarıyla çalışılması ve bu araştırmaların sonuçları çocuklarında bir problem gözlenen ailelerin aile yılmazlıklarını ne şekilde değiştirdiklerinin ortaya çıkarılması bakımından önemlidir. DEHB tanılı çocuğu olan anne baba örneklemiyle aile yılmazlığının çalışıldığı bir araştırmaya alan taramasında rastlanamamıştır. Bu bakımdan yapılan bu çalışmanın alan yazınına katkısı olacağı düşünülmektedir.

Ailenin karşılaştığı bir başka kriz durumu ise aile üyelerinden birinin kaybıdır. Özbay ve Aydoğan'ın (2019) çalışmasında aile yılmazlığı son beş yıl içinde babasını kaybetmiş bireyler örneklemiyle çalışılmıştır. Araştırma on katılımcı ile betimsel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Araştırma sonuçları yaşanan baba kaybından sonra ailede var olan yönetim şekillerinin ve aile inanç sistemlerinin, aynı zamanda kardeşler arasındaki yakın, destekleyici ilişki yapılarının ve rol değişiminin, aile yılmazlığını sağlayan koruyucu ve güçlü özellikler olduğunu ortaya koymuştur (Özbay ve Aydoğan, 2019).

Aile yılmazlık ölçeğinin geliştirilmesi Kaner ve Bayraklı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını Kaner ve Bayraklı (2010) yapmıştır. Aile yılmazlık ölçeğinin geliştirilmesinin öncesinde Bayraklı (2010) annelerin aile yılmazlık düzeyleri üzerinde etkili olan değişkenleri çocuklarında zihinsel engeli olup olmayan gruplarla karşılaştırarak incelemiştir. Dört yüz seksen bir çocuğun annesinin katılımıyla toplanan veriler sonucunda zihinsel engelli çocuğu olan anneler ile engeli olmayan çocuğu olan anneler grupları arasında benzer sonuçlar çıkmıştır. Yılmazlığın yordayıcıları önem sırasına göre problem odaklı başa çıkma, sosyal desteklerden hoşnut olma, duygu odaklı

başa çıkma olarak bulunmuştur (Bayraklı, 2010). Kaner, Bayraklı ve Güzeller (2011) ebeveynlerin yılmazlık algılarını, çocuklarında zihinsel yetersizlik durumunun varlığına, cinsiyetlerine ve yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Araştırmaya beş yüz yirmi dört anne baba katılımcı olmuştur ve veriler aile yılmazlık ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda Mücadelecilik, Öz-Yetkinlik, Yaşama Bağlılık alt boyutlarında ve ölçeğin toplamında normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne-babaların yılmazlık algılarının zihinsel yetersizliği olan çocuklu anne-babalara göre daha yüksek olduğu; kadınların erkeklerden Öz-yetkinlik boyutunda daha yılmaz oldukları; yaşın ilerlemesiyle birlikte yılmazlığın alt boyutlarından olan öz-yetkinliğin ve yaşama bağlılığın anne-babalarda azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır (Kaner, Bayraklı ve Güzeller, 2011). Yapılan bu çalışmalarda da görülmektedir ki aile yılmazlığının, aile üyesi çocuğun yaşadığı bir yetersizlik durumunda ne şekilde değişeceği önemlidir.

Yazıcı (2019)'nın aile değerlerinin aile yılmazlığına etkisini araştırdığı çalışmasında aile değerleri; güç, başarı, uyarılım, hazcılık, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik boyutlarında aile yılmazlığının pozitif yönlü anlamlı yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Aile yılmazlık puanlarının cinsiyet ve eğitim durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik duruma göre orta gelir grubuna sahip olan bireylerin alt ve üst gelir grubuna sahip bireylere göre Özyetkinlik ve Kendini kontrol alt boyutlarında anlamlı oranda daha fazla puan aldıkları tespit edilmiştir (Yazıcı, 2019).

Aile yılmazlığı ve evlilik doyumu kavramlarının ilişkili olabileceği araştırmacılar tarafından ilgi çekici bulunmaktadır ve bu konuda yapılan çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan biri Buluş ve Bağcı'nın (2016) evlilik doyumunu yordamada aile yılmazlığının rolünü incelediği çalışmadır. İki yüz sekiz çift ile yapılan çalışmanın bulgularına göre kadın ve erkek evlilik doyumunun, aile yılmazlığının kontrol alt boyutu dışında tüm alt boyutları ve ego geliştirici dil, etkin dinleme, kendini açma, empati ve ben dili kullanımı iletişim becerileri ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Kadın ve erkek yılmazlık düzeyleri ve iletişim becerilerinin birlikte evlilik doyum değişkeni üzerinde anlamlı farklılık yarattığı görülmüştür. Her iki cinsiyet için evlilik doyumunun en güçlü yordayıcılarından biri aile yılmazlığının öz yetkinlik alt boyutu olmuştur (Buluş ve Bağcı, 2016).

Anne babaların evlilik doyumu ile aile yılmazlığının konu edildiği bir başka çalışma ise Aydın'ın (2018) tarafından yapılan çalışmadır. Okul öncesi eğitim alan çocukların anne babaları ile araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın sonucunda anne ve baba evlilik doyumu

ile aile yılmazlığının kontrol alt boyutu dışında tüm alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı farklılık gösteren ilişkiler bulunmuştur. Kadınların aile yılmazlık düzeyinin kadın evlilik doyumu düzeyini % 15, erkeklerin aile yılmazlık düzeyinin erkek evlilik doyumu düzeyini % 20 oranında açıkladığı bulgusuna ulaşılmıştır. (Aydın, 2018). Bu çalışmalar da bize aile yılmazlığı ile evlilik doyumu arasında bir ilişki olabileceğini göstermektedir.

Kaner ve Bayraklı'nın (2010) aile yılmazlığı ölçeğini geliştirmesinin ardından aile yılmazlığı kavramının araştırmacılar tarafından yoğun ilgi gördüğü ve birçok kez çalışıldığını görmekteyiz. Dikkat çeken bir nokta ise aileler için kriz durumu olarak görülüp aile yılmazlığı çalışılan durumların birçoğunun çocuk odaklı olmasıdır. Ailedeki çocuğun bir yetersizliği, engel durumu olması veya tanı almış olmasının ailelerin yılmazlık algısını nasıl değiştireceği uzmanlar için merak konusu olmuştur. Bu çalışmanın dikkatsizlik ve davranış kontrol sorunlarıyla anne babaların yaşamlarında zorluklara yol açabilen DEHB tanılı çocukların aileleriyle yürütülmesi alan için önem taşımaktadır. Hem aile üyesi çocuğun yaşadığı bir problem durumunda aile yılmazlığının ne şekilde değiştiğinin incelenmesi hem de aile yılmazlığı ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi bu çalışmanın literatür için katkısı olacağını göstermektedir.

2.2.1.2 Evlilik Doyumu Hakkında Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Evlilik doyumunu ölçebilmek amacıyla Tezer (1996)'in Türkiye'de yapılacak evlilik araştırmalarında kullanılmak üzere geliştirdiği "Evlilik Yaşamı Ölçeği"nin uygulandığı bireylerde farklı yorumlamalara yol açmaması için doyum kelimesini kullanılmayarak ölçek Evlilik Yaşamı Ölçeği adıyla literatüre girmiştir (Tezer, 1996). Çelik (2006) evli çiftlerin evlilik doyumlarını ölçmek amacıyla bir evlilik doyumu ölçeği geliştirilmiştir. Evlilik sorunları olan çiftlerde evlilik uyumuna ve aile işlevlerine dair veriler toplamak amacıyla Söylemez (2011) Evlilikte Uyum ve Aile İşlevleri Ölçeği'ni geliştirilmiştir. Canel (2007) Evlilik Doyum Ölçeği tasarlamış ve katılımcılara ailede problem çözme becerilerine yönelik bir grup çalışması sunmuştur. Bu grup çalışmasını da geliştirdiği evlilik doyumu ölçeği ile ön test son test yöntemiyle sınamıştır. Öznel bir deneyim olarak tanımlabilen evlilik doyumunun literatürde pek çok tanımı bulunduğu gibi evlilik doyumunu ölçmek amacıyla geliştirilen pek çok ölçek olduğu da görülmektedir.

Çağ ve Yıldırım (2013) evlilik doyumunu yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada eş desteği, cinsel yaşam memnuniyeti ve eğitim durumu değişkenlerinin evlilik doyumunu anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmışlardır (Çağ ve Yıldırım, 2013). Çağ'ın (2011) evlilik doyumu ile eş desteğinin bağımlı değişken olduğu çalışmasında,

kadınları eş desteği düzeyini, erkeklerden düşük algıladığı bulgusuna ve ailedeki ekonomik durum, cinsel yaşamdan duyulan doyum, ev işlerinde sorumlulukların paylaşılması ve maneviyat düzeyleri arttıkça algılanan eş destek düzeylerinin de arttığı bulgusuna ulaşılmıştır (Çağ, 2011). Kabasakal ve Soylu (2016) çalışmalarında evlilik doyumunu cinsiyet ve eş desteği bakımından incelemiştir. Cinsiyet açısından evlilik doyumunun anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ve evli bireylerin eş desteği ve evlilik doyumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Kabasakal ve Soylu, 2016). Karaman (2019) normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynler ile özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algıladıkları eş desteği ve evlilik doyumu düzeylerini karşılaştırdığı çalışmasında normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin algıladığı eş desteği ve evlilik doyumu düzeyinin, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Hem normal gelişim gösteren ve hem özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerde algılanan eş desteği arttıkça evlilik doyumunun da arttığı sonucuna ulaşmıştır (Karaman, 2019). Bu çalışmaların sonuçlarına göre eş desteği ile evlilik doyumunun oldukça ilişkili olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Batık ve Kalkan (2017) evlilikte sorun çözme becerisini ve evlilik doyumu üzerinde etkili olan değişkenleri inceledikleri çalışmalarında sorun çözme becerilerinin evlilik doyumuna etkisine ilişkin model anlamlı bulunmamış; evlilik doyumunun sorun çözme becerilerine etkisini içeren model ise anlamlılık göstermiştir. Buradan çıkarılan sonuç evlilik doyumunun evlilikte sorun çözme becerilerini etkilediği olmuştur (Batık ve Kalkan 2017).

Çetin (2010) çalışmasında iki yüz kırk altı evli bireyle ilişkilerde bilişsel çarpıtmaların ve bağlanma stillerinin evlilik doyumu üzerinde anlamlı etki yaratıp yaratmadığını araştırmıştır. Araştırmanın bulgularına göre cinsiyet, yaş, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, zihin okuma, kaçınmalı bağlanma ve kaygılı bağlanma evlilik doyumunun anlamlı biçimde yordamadığı ortaya çıkmıştır ve yakınlıktan kaçınmanın evlilik doyumunu negatif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur (Çetin, 2010). Bedir (2018) çalışmasında bağlanma stillerinin, toplumsal cinsiyet rollerini benimseme durumunun, cinsel yaşamlarında yaşadıkları doyumun, cinsiyetin, evlenme biçiminin, çocuk sahibi olmalarının, evliliğe bakış açılarının ve evlilikte eşitlik ve paylaşımın evlilik doyumu üzerinde etkisini araştırmıştır. Üç yüz katılımcıyla gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarına göre geleneksel cinsiyet rollere katılım arttıkça evlilikte çift uyumunun ve eşler arasında sevgi gösteriminin arttığı, romantik ilişkisinde kaygılı ve kaçınmacı bağlananların çift doyumlarının azaldığı ancak çift uyumlarının arttığı, çift uyumu ile cinsel doyum arasında pozitif yönde bir ilişki bulunurken

çiftlerin doyumu ile cinsel doyumları, kaçınma ve ilişkilerindeki doyum arasında da negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur (Bedir, 2018).

Çatal (2019) evli çiftlerin evlilik değeri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmasında evlilik değeri ile evlilik doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Araştırmacı Evlilik tipleri (geleneksel tip, ilişkili özerk tip ve özerk tip) ile evlilik doyumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bununla birlikte evlilik değerleri ve evlilik tipleri (geleneksel tip, ilişki özerk tip ve özerk tip) birlikte, bireylerin evlilik doyumlarını anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur (Çatal, 2019).

Uçansu (2019) evli bireylerde sözsüz yakınlık ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında sözsüz yakınlık puanları arttıkça evlilik doyumu puanlarının azaldığı bulgusuna ulaşmıştır. Sözsüz yakınlığı düşük olan katılımcıların evlilik doyumu puan ortalamaları anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Uçansu, 2019).

Kanburoğlu (2019) kadınlarda evlilik yaşı ve evlenme şeklinin evlilik doyumu ve depresyon düzeyi üzerine etkisini incelediği çalışmasında evlenme yaşının evlilik doyum düzeyi üzerinde etkili olduğu, evlenme yaşı arttıkça evlilik doyum düzeyinin arttığını tespit etmiştir. Evlenme biçiminin ise hem depresyon hem de evlilik doyum düzeyi üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca evlilik doyumu düzeyi ve depresyon düzeyi arasında da anlamlı bir ilişki olduğu ve depresyon düzeyi arttıkça evlilik doyum düzeyinin düştüğü sonucuna varılmıştır (Kanburoğlu, 2019). Öz (2019) çiftlerin depresyon, mutluluk ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin evlilik doyumu üzerine etkisinde, evlilik süresinin rolünü incelemek amacıyla yaptığı çalışmada mutluluk ve evlilik doyumu puanları arasında pozitif, depresyon ve psikolojik iyi oluş puanları arasında ise negatif bir ilişki bulmuştur (Öz, 2019). Özşirin (2019) evliliği devam eden çocuklu partnerler ile çocuksuz partnerlerin evlilik doyumu ve depresyon düzeylerini karşılaştırdığı, evlilikte çocuk sahibi olup olmamanın, depresyon ve evlilik doyumu arasındaki ilişki üzerine etkisini belirlenmek amacıyla yürüttüğü çalışmasında evli çocuksuz eşler ile evli çocuklu eşler arasındaki evlilik doyumu değişkeninde anlamlı fark olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Evlilik doyumu yüksek çiftlerin depresyon düzeylerinin düşük olduğu, evlilik süresi arttıkça evlilik doyumunun düştüğü bulgusuna ulaşmıştır (Özşirin, 2019). Literatürde yer alan bu çalışmaları incelediğimizde evlilik doyumunun insan yaşamı üzerinde etkileyici olabileceği ve yaşanan deneyimlerden etkilenebileceği görülmektedir. Özellikle depresyon tanısı ile evlilik doyumu arasında negatif bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Denli'nin (2016) çalışmasında çocuk sahibi olmayanların evlilik doyumu çocuk sahibi olanlara göre yüksek bulunmuştur. Üniversite mezunu olmayan bireylerin evlilik doyumunun üniversite mezunu olan bireylerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yaş, cinsiyet, evlilik süresi ve evlenme şekli ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Denli, 2016).

Özkan (2019) evli bireylerin çatışma çözüm stillerine göre evlilik doyumunu incelediği çalışmasında evli bireylerin kullandıkları çatışma çözüm stiline göre evlilik doyumunun farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Problem çözme becerisi ile evlilik doyumu arasında orta düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ve evli bireylerin problem çözme becerileri kontrol edildiğinde çatışma çözüm stillerine göre evlilik doyumunda anlamlı bir farklılık olduğu bulgusuna ulaşmıştır (Özkan, 2019).

Evlilik Doyumu her dönem güncelliğini koruyan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Alan taraması yapıldığında evlilik doyumunun birçok değişken ile ilişkisinin incelendiğini görmekteyiz. Aile yılmazlığı ile Evlilik Doyumu kavramlarını birlikte inceleyen çalışmalarda bulunmaktadır. Ancak alan taramasında görülmektedir ki aile yılmazlığı ile evlilik doyumu ilişkisinin normal gelişim gösteren çocuğu olan anne babalar ile DEHB tanılı çocuğu olan anne babalar örnekleminde karşılaştırıldığı bir çalışma bulunmamaktadır.

2.2.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

2.2.2.1 Aile Yılmazlığı Hakkında Yurt Dışında Yapılan

Greeff, Vansteenwengen ve Ide (2006) aile üyelerinden birinde psikolojik bir bozukluk yaşanan ailelerle yaptıkları çalışmalarında sosyal destek ve başa çıkma stratejilerinin yılmazlığı etkileyen faktörler olduklarını bulmuşlardır. Karşılıklı bağlılık ve işbirliği, yaşamın kontrolüne ilişkin inançlar, değişimin bir tehdit yerine bir fırsat olarak görülmesi ailedeki dengenin korunumu ve uyum üzerinde önemli etkiye yol açmaktadır. Otuz aileyle yapılan araştırmanın sonucunda aile dayanıklılığının (family hardiness) önemli bir yılmazlık faktörü olduğuna, kriz durumunun pasif değerlendirilmesinin ve kaçınma stratejilerinin uygulanmasının ailelerin uyum sağlamasına yardımcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Greeff, Vansteenwengen ve Ide, 2006).

Walsh (2016) yaptığı çalışmada aile yılmazlığına çok katmanlı bir gelişim sistemi bakış açısı getirmektedir. Birey, aile, topluluk, sosyokültürel yapı olmak üzere bu çok katmanlı sistemin aile için bir stresle karşılaşıldığında anahtar olması amaçlanmıştır (Walsh, 2016).

McCubbin ve diğerleri (1997) ise bir aile stres altında olduğunda bu ailenin yılmaz olmasını sağlayan faktörleri araştırmışlardır. Koruyucu faktörler, iyileşme faktörleri ve genel yılmazlık faktörlerini bulmuşlardır. (McCubbin ve diğerleri, 1997).

Lee ve diğerleri (2004) araştırmalarında aile işlevselliği ve aile yılmazlık kavramı arasındaki ilişkiyi karşılaştırmayı ve kronik hastalığı olan çocukların ailelerinin yılmazlık kavramını açıklamayı amaçlamışlardır. Güney Kore’de bir üniversite hastanesinde pediatrik onkoloji bölümünde tedavi gören çocuğu olan on bir aile ile çalışma yürütülmüştür. Toplanan nitel veriler analitik olarak analiz edilmiştir. Elde edilen yirmi bir kavramsal nitelik dört faktör başlığında toplanmıştır. Bu faktörler ailenin karakteristik özellikleri, aile üyeleri arasında uyum, aile üyelerinin strese cevap verme kabiliyeti, dışsal uyumdur. (Lee ve diğerleri, 2004).

Kapp ve Brown (2011) çocuğunda Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı olan ailelerle yapılan çalışmada ailelerin tanıya ilişkin zorluklardan kurtulmalarını sağlayan yılmazlık faktörleri belirlenmiştir. Yapılan niteliksel analiz sonucunda sosyal destek, evlilik ilişkisi, ailenin birlikteliğinin ve rutinlerinin bu tanı grubunda yılmazlığı destekleyen çok önemli faktörler olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Kapp ve Brown, 2011).

Van Riper, Ryff ve Priadham (1992) Down Sendromlu çocuğu olan ve normal gelişim gösteren çocuğu olan ailelerle yaptıkları çalışmada Down sendromlu çocuğu olan ailelerin de yılmazlık özelliği gösterdiği aile işlevlerini yerine getirmede başarılı oldukları bulunmuştur (Van Riper, Ryff ve Priadham, 1992)

Gardner ve Harmon (2002) zihinsel engelli çocuğu olan anneler ile yaptıkları çalışmada annelerin yılmaz olmalarını sağlayan sekiz özellik ortaya çıkarmışlardır. Bunlar:

- Annelerin çocukluk dönemlerinde sevilme, kabul görme ve saygı duyulma gereksinimlerinin karşılanması sonucu yaşama ilişkin olumlu bakış açıları olması
- üzgün olma ve güçsüzlük duygusunun yerine kabullenme sürecinin yaşanması,
- eş desteği, karar verme ve harekete geçme gücü,
- organize olmak, sosyal desteklerden yararlanabiliyor olmak,
- optimist düşünmek,
- birey olarak kendine önem verme ve kendine özel zaman yaratmak,
- ailenin diğer üyelerinin ihtiyaçlarına cevap vermek
- duruma pozitif anlamlar yüklemek.

Yurt dışında yapılan çalışmalar içerisinde alan taramasında karşımıza çıkan araştırmaların yurt içinde yapılan araştırmalarda olduğu gibi ailedeki çocuğun bir yetersizliği, engel durumu, kronik bir rahatsızlığı olması veya tanı almış olmasının aile yılmazlığını nasıl etkileyeceğinin merak konusunu olduğunu görmekteyiz. DEHB yabancı literatürde geniş yer kaplamaktayken bu tanıyla yaşayan ailelerde aile yılmazlığının incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2.2.2.2 Evlilik Doyumu Hakkında Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Ayup ve Iqbal (2012) araştırmalarında üç yüz çift ile çalışmıştır. Araştırmada evlilik doyumunda cinsiyet farklılığına yönelik evlilik memnuniyetini etkileyen bileşenlerin iletişim, eşin eğitimi, cinsel memnuniyet, çifte kazanç, anlayış, yasalar arası ilişki ve uzlaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Evlilik memnuniyet düzeyinde bir cinsiyet farkı olduğu bulunmuştur. Erkek katılımcılar için eşlerin eğitimi, ikili kazanç, anlama, kendini algılama, uzlaşma, yasalar arası ilişki ve cinsel doyum evlilik doyumunu için etkili bileşenlerken; kadın katılımcılar için iletişim, çifte kazanç, anlayış, yasalar arası ilişki ve anlaşmak evlilik doyumunu için etkili bileşenler olarak tespit edilmiştir (Ayub ve Iqbal, 2012). Bu çalışmada kadın ve erkek evlilik doyumunu farklı demografik değişkenlerden etkilendiğini görmekteyiz.

Wendorf, Lucas, İmamoğlu, Weisfeld ve Weisfeld (2011) araştırmalarında Amerikan, İngiliz ve Türk çiftlerden oluşan bir örneklem ile çalışmışlardır. Çocuk sayısının evlilik doyumuna etkisi Türk çiftlerde Amerikan ve İngiliz çiftlerden farklı olmuştur özellikle bu durum Türk kadınlarında görülmüştür. Her üç kültür için de evlilik doyumunun evlilik süresinin artmasıyla olumsuz etkilendiği bulgusuna ulaşılmıştır. Yaş değişkeni için kadının yaşının evlilik doyumunu üzerinde etkili olmadığı ancak erkeğin yaşının İngiliz ve Amerikan çiftlerde olumlu; Türk çiftlerde ise olumsuz etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Wendorf, Lucas, İmamoğlu, Weisfeld ve Weisfeld 2011). Farklı kültürlerden seçilen örneklem ile yapılan bu çalışmada evlilik doyumuna demografik değişkenlerin etkisinin kültürler arası farklılığını görmemizi sağlamıştır.

Bloch, Haase ve Levenson (2014) yaptıkları çalışmada olumsuz deneyim ve davranışları azaltarak düzenleyen kadınların ve eşlerinin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu ve çatışma sırasında olumsuz duygu düzenlemesinin evlilik doyumunu üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bloch, Haase ve Levenson, 2014).

Jackson, Miller, Oka ve Henry, (2014) araştırmalarında yaygın bilinen kadınların erkeklerden daha düşük evlilik doyumu yaşadığı varsayımını araştırmışlardır. İki yüz yirmi altı katılımcıyla yürütölen meta analiz çalışmasında birbirleriyle partner olan eşlerin evlilik doyumları karşılaştırılmıştır. Klinik olmayan toplum temelli örnekleme için çiftler arası anlamlı bir cinsiyet farkı bulunmamıştır. Kadınların ve erkeklerin evlilik doyumunda cinsiyet farkı olmadığı açıkça ortaya çıkartılmıştır (Jackson, Miller, Oka ve Henry, 2014).

Ismail, Azlan ve Yusoff (2015) araştırmalarında ekonomik değişimler nedeniyle hayat pahalılığının artması ve eşlerin daha yoğun çalışmak zorunda olmasına bağlı olarak evlilik doyumu ve yaşam kalitesinin azaldığı öne sürölmüştür. Altı yüz üç evli çift ile yürütölen çalışmada Enrich Evlilik Memnuniyeti Ölçeği ve Yaşam Kalitesi Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre yaş, cinsiyet, evlilik süresi, aile geliri ve çocuk sayısının evlilik doyumu ve yaşam kalitesini düşördüğü bulunmuştur. Yapılan çok değişkenli analiz sonucunda evlilik kalitesi artarken yaşam kalitesinde azalma olacağı sonucuna ulaşılmıştır (Ismail, Azlan ve Yusoff, 2015). Forste ve Fox (2012) cinsiyet rolleri, ev işlerinin dağılımı ve aile memnuniyeti üzerine otuz bir ölkeden yirmi beş bin yedi yüz elli katılımcıyla yaptıkları çalışmada ev işlerine katılımın aile memnuniyetiyle pozitif ilişkisi olduğu ve ölkeler arası karşılaştırmada aile memnuniyet düzeyinin ölkelerin gelişmişlikleriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bodenmann, Pihet ve Kayser (2006) evlilik doyumu ve çift olarak stresle başa çıkılmaz üzerine yaptıkları araştırmada erkekler stresle kendi başlarına başa ıkabildiklerinde evlilik doyumları daha yüksekken kadınlar eşleriyle birlikte sorunların üstesinden geldiklerinde evlilik doyumları daha yüksektir. Kadınlar sorunlara birlikte çözüm bulmaktan daha memnunken erkekler tek başına bir aile sorununu çözmeyi bir güç kanıtlama olarak göröüp daha memnun oldukları düşünölmüştür.

Vaez, Indran, Abdollahi, Juhari ve Mansor (2015) yaptıkları çalışmada evlilik ilişkisinin çocukların davranışlarını nasıl etkilediği merak edilmiştir. Çeşitli veri tabanları üzerinden toplanan yirmi yedi çalışma seçilip yorumlanmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda evlilik bağının çocukların uyumu ve davranışları üzerinde dolaylı ya da dolaysız bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. atışmanın çok olduğu ailelerde büyüyen çocukların gelecekte psikopatolojik sorunlarla karşılaşma riski olduğunu söylemişlerdir. Çalışmada incelenen yirmi yedi çalışmanın yaklaşık olarak tümünde örnekleme 3-12 yaş çocuklardan oluşmaktaydı (Vaez, Indran, Abdollahi, Juhari ve Mansor, 2015). Çalışmanın sonucunda evlilik ilişkisinin çocukların uyum ve davranışları üzerinde bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılması bu tez çalışması için önemli bir bilgidir. Uyum ve davranış kontrol sorunları

yaşayan DEHB tanılı çocuklu ailelerle evlilik doyumu çalışan bu tezde çıkan sonuçlarda benzerdir.

Twenge, Campel ve Foster (2003) ebeveynlik ve evlilik doyumu üzerine bir meta analiz çalışması yapmışlardır. Çocuk sahibi olan ve olmayan çiftleri evlilik doyumları bakımından karşılaştırmış ve çocuk sahibi olanların daha düşük evlilik doyumu algıladıklarını bulmuşlardır. Sahip olunan çocuk sayısı ile evlilik doyumu arasında olumsuz bir ilişki görülürken özellikle küçük bebek sahibi olan annelerin evlilik doyumu düzeyinin, bebeği olmayanlara göre daha düşük olduğu ve bu durumun babalar için de aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk sahibi olmak hem kadın hem de erkek için yeni sorumluluklar getirerek özgürlük alanlarının daralmasına ve rol karmaşasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda evlilik doyumsuzluğunun yaşandığı düşünülmektedir (Twenge, Campel, ve Foster,2003).

Evlilik ilişkisine dair bir algı olarak karşımıza çıkan evlilik doyumu birçok farklı değişkenden etkilenebilmektedir. Yurt dışı literatüre baktığımızda evlilik doyumu hakkında yapılan çalışmaların oldukça fazla olduğunu görmekteyiz. Özellikle çocuk sahibi olmanın ve çocukların davranışlarının evlilik doyumunu nasıl etkilediğinin çalışıldığı araştırmalar ilgi çekicidir. Bu çalışmada da çocuğun davranışlarının anne babaların evlilik doyumu üzerinde etkisi merak edilmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, araştırma grubu ve veri toplama araçları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Bu çalışma nicel bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu tanılı çocuğu olan anne-babaların, aile yılmazlığı (alt boyutları) ile evlilik doyumu; normal gelişim gösteren çocuğu olan anne-babaların aile yılmazlığı (alt boyutları) ve evlilik doyumları ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Ayrıca, bazı demografik değişkenlerin her iki aile grubunda aile yılmazlığı (alt boyutları) ile evlilik doyumu incelenmiştir. Tarama modelinin bir türü olan ilişkisel tarama modellerinde; iki ya da daha fazla sayıda değişken arasındaki birlikte değişimin varlığı ve/veya derecesi belirlenmeye çalışılır. İlişkisel tarama, korelasyon türü ilişki ve karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişki olmak üzere iki türlü yapılır (Karasar, 1999).

Çalışmanın veri toplama sürecinden önce Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu'na başvurulmuştur ve onay alınmıştır. Çalışmada kullanılacak olan ölçekleri geliştiren ve güvenilirlik geçerlik çalışmalarını yapan araştırmacılarla iletişime geçilerek mail yoluyla gerekli izinler alınmıştır.

Bu çalışmada araştırmacı tez yazım ve veri toplama sürecinde etik ilkelere uygun, üniversitenin tez yazım kuralları çerçevesinde araştırmasını dikkatli bir şekilde gerçekleştirmiştir.

3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar

Araştırma evreni olarak İzmir ili belirlenmiştir. Çalışma grubu uygun örnekleme yöntemi ile çalışmaya gönüllü olarak katılan 6-14 yaş çocuğu olan gönüllü ebeveynlerden oluşmaktadır. Uygun örnekleme seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden biridir. Araştırmacılar için evrenin genelini temsil edecek bir örneklem seçmek temel amaçtır. Fakat bazı durumlarda, koşulların kontrol altına alındığı problemlerde evrenden yüzeysel olarak farklı olan, araştırma için önemli olan özellikler bakımından ortalama düzeyde bunlara sahip

olunmasına dikkat edilerek bir örneklem seçilmesini araştırmacı uygun görebilir (Özen ve Gül, 2007).

Araştırmanın örnekleme seçilirken aile yılmazlığı ve evlilik doyumu algılarının farklılık gösterebileceği yaş grupları incelenmek istenmiştir. Bu nedenle yaş değişkeni 24-41 yaş, 42 yaş ve üzeri olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Yaş gruplarının bu yaşlarda ayrılmasının nedeni seçilen yaşların kuşak farkı oluşturuyor olmasıdır. Bu yaş grupları literatürde X ve Y kuşağı olarak bilinmektedir. X kuşağı 1965-1980 arası doğan kişiler Y kuşağı 1980-2000 arası doğan kişiler olarak belirlenmiştir (Twenge, Campbell, Hoffman, Lance, 2010). X kuşağına ait kişilerin kendi sorumluluklarını erken yaşta aldığı, toplumda saygın bir statü kazanma arzuları olduğu tanımlanmaktadır. X kuşağı dünyadaki belirsizliklere maruz kalan ve bunlarla mücadele etmek durumunda olan bir kuşak olarak görülmektedir. Y kuşağı ise bazen internet kuşağı olarak adlandırılarak modern teknoloji ve tüketim toplumu tarafından çerçevelenmiş bir çevrede yetişmiş kuşak olarak tanımlanmaktadır. Y kuşağına ait kişilerin gelişim dönemlerinde onları destekleyecek başarılı olmalarına yardım edecek ebeveynler ile büyüdükleri kabul edilmektedir. Y kuşağının yaşamının ilerleyen dönemlerinde karar alırken rol modellere ve bilgili kişilere ihtiyaçları olmaktadır. Ayrıca Duvall'ın Aile Yaşam Döngüsü modelinde bu iki farklı yaş grubundaki ailelerin farklı evrelerde olacakları düşünülmektedir. 24-41 yaş grubundaki ebeveynler kendi çekirdek ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışırken 42 yaş ve üzeri yaş grubundaki ebeveynler yaşlanmış olan kök ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere de çalışmak durumundadırlar. Bu durumda onlara 24-41 yaş grubuna göre daha fazla sorumluluk yüklemektedir. Tüm bu bilgilerin ışığında bu araştırmada yaş gruplarının bu şekilde belirlenmesine karar verilmiştir.

Katılımcılarla araştırma ölçekleri paylaşılmadan önce katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı DEHB tanılı çocuğu olan anne babalar ile normal gelişim gösteren çocuğu olan anne babaların aile yılmazlığı ve evlilik doyumunu incelediği için çocuklarında DEHB dışında herhangi bir psikiyatrik tanısı, DEHB ile birlikte başka bir eş tanısı bulunan çocukların anne babaları araştırmaya alınmamıştır. Araştırmada evlilik doyumu değişkeni incelenmek istendiği için tek ebeveynler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Google formlar üzerinden gönüllü katılımcılarla paylaşılan ölçeklerden önce katılımcılara gönüllü katılımcı onam formu sunulmuş bu formu onaylamaları halinde ölçekler yanıtlanmaya açılmıştır. Gönüllü katılımcı onam formunda araştırmanın amacı,

araştırma sırasında alınan bilgilerin gizli tutulacağı ve sadece araştırma amaçlı kullanılacağı, araştırmaya katılımın gönüllü olduğu ve çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan çıkabilecekleri açıkça belirtilmiş olup araştırma sürecinde konuyla ilgili her türlü soru ve görüşleri için araştırmacının iletişim bilgisi verilmiştir.

Normal gelişim gösteren çocuğu olan 330 anne baba ile Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu tanımlı çocuğu olan 325 anne baba olmak üzere toplam 655 gönüllü katılımcı ile araştırma yürütülmüştür.

Araştırmaya katılan DEHB ve NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların demografik bilgilerinin dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1 *DEHB ve NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların Genel Özelliklerinin Dağılımı*

		DEHB				χ ² (p)
		Evet (n=325)		Hayır (NGG) (n=330)		
		n	%	n	%	
Cinsiyet	Kadın	246	75.7	260	78.8	0.893 (0.345)
	Erkek	79	24.3	70	21.2	
Yaş	24-41	243	74.76	263	79.69	2.263 (0.133)
	42 ve üzeri	82	25.23	67	20.30	
Ekonomik Durum	Aylık gelirimiz giderimizden daha az	77	23.7	85	25.8	3.037 (0.219)
	Aylık gelirimiz giderimizle eşit	158	48.6	173	52.4	
	Aylık gelirimiz giderimizden daha fazla	90	27.7	72	21.8	
Eğitim Durumu	İlköğretim mezunu	47	14.5	54	16.4	1.219 (0.544)
	Lise veya ön lisans mezunu	156	48.0	165	50.0	
	Lisans veya üzeri mezunu	122	37.5	111	33.6	
Çocuk sayısı	Tek çocuğum var	84	25.8	94	28.5	1.085 (0.581)
	İki çocuğum var	203	62.5	193	58.5	
	İkiden fazla çocuğum var	38	11.7	43	13.0	
Evet ise tanı süresi	1 yıl veya daha yeni tanı aldı	90	27.8	-	-	
	1 ile 3 yıl öncesi arasında tanı aldı	121	37.3	-	-	
	3 yıldan daha uzun süre öncesinde tanı aldı	113	34.9	-	-	

Ki-kare ilişki testi, *p≤0,05

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya gönüllü katılımcı olan ebeveynlerin cinsiyet dağılımlarında her iki grup için de kadınların belirgin biçimde daha fazla olduğu görülmektedir. Annelerin gönüllü çalışmalara ilgisinin babalara göre fazla olduğu yorumlanmaktadır. Araştırmada DEHB tanımlı çocuğu olan ebeveynlerin %75,7’sini, NGG

çocuğu olan ebeveynlerin %78,8' ini kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan anne babaların her iki grupta da ekonomik durum demografik değişkenine göre değerlendirildiğinde aylık gelirimiz giderimizle eşit grubunda daha fazla (%48,6-%52,4), eğitim durumu demografik değişkeni incelendiğinde lise veya ön lisans mezunu grubunda daha fazla (%48-%50), çocuk sayısı demografik değişkenine göre bakıldığında iki çocuğum var grubunda daha fazla (%62,5-%58,5) katılımcı olduğu görülmektedir.

Araştırmada dikkat eksikliği hiperaktivite (DEHB) tanılı çocuğu olan anne babalar ve normal gelişim gösteren (NGG) çocuğu olan anne babaların sosyo-demografik özellikleri değerlendirildiğinde,

DEHB tanılı çocuğu olan katılımcıların %75,7'sinin kadın, %24,3'ünün erkek; yaş değişkeni bakımından katılımcıların %74,76'sı 24-41 yaş grubunda, %25,23'ü 42 yaş ve üzeri grubunda; ekonomik durumları değerlendirildiğinde, %23,7'sinin aylık gelir giderden daha az, %48,6'sının aylık geliri-gideriyle eşit ve %27,7'sinin ise aylık geliri giderinden daha fazla; katılımcıların %48'inin lise veya ön lisans ve %37,5'inin ise lisans veya üzeri mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %25,8'i tek çocuğu olduğunu, %62,5'i 2 çocuğu olduğunu ve %11,7'si ikiden fazla çocuğu olduğunu belirtmişlerdir. Çocuğunda dikkat eksikliği hiperaktivite tanısı olan katılımcıların %27,8'i 1 yıl ve daha az, %37,3'ü 1-3 yıl arasında ve %34,9'u ise 3 yıldan fazladır çocuğunda DEHB olduğunu belirtmişlerdir.

NGG çocuğu olan katılımcıların %78,8'i kadın, %21,2'si erkek; yaş değişkeni bakımından katılımcıların %79,69'u 24-41 yaş grubunda, %20,30'u 42 yaş ve üzeri grubunda; ekonomik durumları değerlendirildiğinde, %25,8'sinin aylık gelir giderden daha az, %52,4'ünün aylık geliri-gideriyle eşit ve %21,8'inin ise aylık geliri giderinden daha fazla; kişilerin %50'sinin lise veya ön lisans ve %33,6'sının ise lisans veya üzeri mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %28,5'i tek çocuğu olduğunu, %58,5'i 2 çocuğu olduğunu ve %13'ü ikiden fazla çocuğu olduğunu belirtmişlerdir.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan gönüllü katılımcılara sosyal medya üzerinde kurulan çeşitli gruplar aracılığıyla ulaşılmıştır. Demografik verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formu, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan Aile Yılmazlık Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeği, gönüllü katılımcı onam formu Google Forms üzerinden katılımcılara sunulmuştur. Veri toplama sürecinde istatistiksel olarak anlamlı analizler yapabilmek için yeterli sayıda erkek katılımcıya ulaşmak

oldukça zor olmuştur ve kadın erkek cinsiyet dağılımında uygun görülebilecek eşitliği sağlayabilmek için veri toplama süreci 2019 yılı Haziran ayından başlayıp 2020 yılı şubat ayına dek süren uzun bir süreç olmuştur.

3.3.1 Aile Yılmazlık Ölçeği

Kaner ve Bayraklı (2010) ebeveynlerin yılmazlık algılarını ölçmek amacıyla Aile Yılmazlık Ölçeği'ni (AYÖ) geliştirmişlerdir. 37 maddeden oluşan ölçeğin alt boyutları, Mücadelecilik-Meydan Okuma (17 madde), Öz- Yetkinlik (9 madde), Yaşama Bağlılık (8 madde) ve Kontrol (3 madde) olarak belirtilmiştir.

Mücadelecilik-Meydan Okuma(MM): Bu alt boyut, bir güçlkle karşılaşıldığında başa çıkabilme, sorunların üstesinden gelebilme, negatif şartlara rağmen direnebilme ve risk alma becerisiyle ilgili 17 maddeden oluşmaktadır.

(1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,20,23,25)

Öz-Yetkinlik(ÖY): Bu alt boyutta bulunan maddeler bireylerin hayatını etkili biçimde devam ettirebilmesi için ihtiyacı olan özellikleri ifade etmektedir. 9 maddeden oluşmaktadır (22,24,28,31,33,34,35,36,37).

Yaşama Bağlılık(YB): Bu alt boyut hayata pozitif bakış ve pozitif katılımı ifade eden 8 maddeden oluşmaktadır (6,16,17,18,19,21,26,27).

Kendini Kontrol(K): 3 maddeden oluşan (29,30,32) bu alt boyut bireyin kendi hayatı üzerindeki kontrolü değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Puanlama kısmında ölçek 1(beni hiç tanımlamıyor) ile 5(beni çok iyi tanımlıyor) arasında değişen beşli likert tipinde verilen yanıtlara göre hesaplanmaktadır. Her bir alt boyuttan alınan puanlarla değerlendirme yapılabilmektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan katılımcının yılmazlık algısının yüksek olduğunu göstermektedir.

Aile Yılmazlık Ölçeği'nin geçerlik incelemesi yapı geçerliğine ve ölçüt geçerliğine göre çalışılmıştır. Analizler sonucunda, AYÖ'nün dört boyutlu bir yapısı olduğu görülmüştür. Açıklayıcı Faktör Analizinde alt boyut maddelerinin faktör yük değerleri 0.451 ve üzerindedir. Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda ise ulaşılan uyum indeks değerlerinin kabul gören ölçütler kapsamında olduğu görülmektedir. AYÖ'nün güvenilirlik geçerlik çalışmasında, χ^2/sd oranı 2.1 olarak bulunmuştur(Kaner ve Bayraklı, 2010).

Aile Yılmazlık Ölçeği'nin yapı geçerliği madde analizi yöntemiyle de incelenmiştir. Madde-toplam test korelasyonları incelendiğinde, AYÖ'nün maddelerinin toplam puan üzerinde anlamlılık düzeyinin oldukça yüksek olduğu bulunmuştur (Mücadelecilik-Meydan Okuma 0.451-0.689, Öz-Yetkinlik 0.468-0.697, Yaşama Bağlılık 0.387-0.637 ve Kontrol 0.339-0.408).

İç tutarlılık katsayıları, Kontrol alt boyutu için 0.53-0.54 aralığındadır. Madde sayısının daha fazla olduğu alt boyutlar için bu katsayıların arttığı görülmektedir (0.82-0.91). Madde sayısı fazla olan alt boyutların test-tekrar test güvenirlik katsayıları için de benzer bir durum söz konusudur. Diğer alt boyutlar için 0.74-0.80 ($p < 0.001$) aralığında iken Kontrol alt boyutunda bu katsayı daha düşüktür (0.56, $p < 0.001$). Bu katsayılar düşük olmasına rağmen yeterli olarak değerlendirilir. Kontrol alt boyutu dışında tüm boyutlarda test tekrar test korelasyonlarının yüksek olması ölçek puanlarının kararlı olduğunu, ölçülmek istenen özellik bakımından zaman içerisinde fark yaratacak bir değişim olmadığını ve ölçeğin yaptığı ölçümün tutarlı olduğunu ortaya koymaktadır. Güvenirlik değerleri toplam olarak değerlendirildiğinde AYÖ'nün çalışmalarda güvenle kullanılabilir sınırlar içerisinde olduğu söylenebilmektedir (Kaner ve Bayraklı, 2010).

3.3.2. Evlilik Yaşamı Ölçeği

Tezer (1996) evlilik üzerine yapılan çalışmalarda kullanılması amacıyla çiftlerin evlilik yaşantılarından algıladıkları genel doyum düzeyini değerlendirecek Evlilik Yaşamı Ölçeği'ni geliştirmiştir. Ölçek 1(kesinlikle katılmıyorum) ile 5(kesinlikle katılıyorum) aralığında değişen likert tipinde yanıtlanacak 10 maddeden oluşturulmuştur. Ölçek puanları en düşük on en yüksek ellidir. Ölçek sonucunda toplam puanın yüksek olması evlilik doyum düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu ölçekte 2. , 4. ve 5. maddeler ters kodlanmaktadır.

Ölçeğin test tekrar test güvenirlik çalışmasında aynı katılımcılara ölçek üç ay ara ile uygulanarak hesaplanmıştır. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı 0.85 olarak test tekrar test güvenirliği belirlenmiştir. İç tutarlılık katsayısı ise 50 ve 208 kişilik gruplar için ayrı ayrı hesaplanmıştır, Cronbach alpha 50 kişilik ilk grupta 0.91 ve 208 kişilik ikinci grupta ise 0.89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliği bilinen grupların karşılaştırılması tekniği ile sınanmış, 10 ayrılmış bireyin evlilikten aldıkları puanlar ile ön çalışma grubundaki 50 evli bireyin ölçekten aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. İki grup puan ortalamaları arasındaki fark t testi ile incelenmiştir $t=6.23$, $p < .01$ düzeyinde anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

3.3.3 Demografik Bilgi Formu

Çalışmada katılımcıların demografik verilerini toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formu kullanılmıştır. Formun içeriğinde cinsiyet, yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, sahip olunan çocuk sayısı, çocuklarında DEHB tanısı olup olmadığı, varsa tanı süresiyle ilgili sorular bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında kullanılan Aile Yılmazlık Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması araştırmanın örneklemini oluşturan DEHB tanılı çocuğu olan anne babalar ve NGG çocuğu olan anne babalar grupları için yapılmıştır. Ölçeklerin güvenilirlik analizi tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2 Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi

	DEHB		NGG	
	Cronbach's Alpha	Madde sayısı	Cronbach's Alpha	Madde sayısı
Aile Yılmazlık Ölçeği				
Mücadelecilik	0.915	17	0.907	17
Öz-Yetkinlik	0.797	9	0.787	9
Yaşama Bağlılık	0.823	8	0.858	8
Kendini Kontrol	0.583	3	0.582	3
Evlilik Yaşamı Ölçeği	0.657	10	0.597	10

Ölçekte kullanılan maddelerin tamamına ve faktörler bazında güvenilirlik analizi yöntemlerinden olan Cronbach's alfa yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem ölçekte yer alan soruların homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediği araştırılır. Ölçekte yer alan soruların varyanslarının genel varyansa oranı ile bulunur. 0 ile 1 arasında değer alır. 0,60- 0,80 arası güvenilir kabul edilmektedir, 0,80 - 1,00 arası yüksek güvenilirliktedir. Ayrıca ölçekte yer alan maddelerin korelasyonları 0,20'nin altında olmamasına dikkat edilir. Bu değerlerin altında yer alan maddeler güvenilirlik analizinde yer almaz.

Bu şekilde Aile Yılmazlık ölçeği alt boyutları ve evlilik doyumu ölçeği için güvenilirlik analizi uyguladığımızda; minimum cronbach's alfa katsayısı her bir ölçümde 0,60'dan büyük olarak bulunmuştur. Uyguladığımız bu ölçeklerin araştırmanın örneklem grubunda güvenilir olduğu söylenebilir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SPSS v22.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı) paket programı kullanılmıştır. Tüm test sonuçları 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın amaçlarını uygun olarak analizlere geçilmeden önce değişkenlere ilişkin normallik varsayımları incelenmiştir. Normallik varsayımlarının analizinde araştırmanın değişkenleri olan aile yılmazlığı ve evlilik doyumunun çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Bu bağlamda aile yılmazlığını ölçmek amacıyla kullanılan Aile Yılmazlık Ölçeği ve evlilik doyumunu ölçmek için kullanılan Aile Yaşamı Ölçeğinin normallik dağılımı analizi Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3 *Aile Yılmazlık ve Evlilik Yaşamı Ölçeğinin Normallik Dağılımı Analizi*

		Kolmogorov-Smirnov			Skewness	Kurtosis
		Statistic	df	p	(Çarpıklık)	(Basıklık)
DEHB	Aile Yılmazlık Ölçeği					
	Mücadelecilik	0.055	655	0.018	-0.383	-0.195
	Öz-Yetkinlik	0.124	655	0.000	-1.358	1.200
	Yaşama Bağlılık	0.095	655	0.000	-0.778	0.707
	Kendini Kontrol	0.105	655	0.000	-0.250	-0.684
Evlilik Yaşamı Ölçeği		0.109	655	0.000	-0.814	0.145
NGG	Aile Yılmazlık Ölçeği					
	Mücadelecilik	0.070	655	0.000	-0.683	0.914
	Öz-Yetkinlik	0.124	655	0.000	-1.100	1.722
	Yaşama Bağlılık	0.104	655	0.000	-0.896	0.920
	Kendini Kontrol	0.112	655	0.000	-0.695	0.227
Evlilik Yaşamı Ölçeği		0.117	655	0.000	-1.155	1.683

DEHB: Dikkat eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, NGG: Normal Gelişim Gösteren

Araştırmada kişilerin Aile Yılmazlık Ölçeği ve alt boyutları, Evlilik Yaşamı Ölçeği'ne yönelik normallik dağılımı Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirildiğinde hem DEHB ve hem de NGG grubundaki veriler normal dağılım göstermemiştir ($p < .05$). Ancak puanların normal dağılım göstermemesine rağmen normal dağılımın diğer varsayımları olan basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 2 arasında olması ve örneklem hacminin merkezi limit teoremi gereği 30 ve üzerinde olduğundan DEHB ve NGG grubunda

yer alan kişilerin Aile Yılmazlık leği ve alt boyutları, Evlilik Yaşamı leği ‘ne yönelik puanlara ait verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010).

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda dikkat eksikliği hiperaktivite tanısı (DEHB) olan çocukların anne-babalarının aile yılmazlığı ile evlilik doyumunun, normal gelişim gösteren çocukları (NNG) olan anne-babaların aile yılmazlığı ile evlilik doyumundan anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini bağımsız rneklem T testi ile incelenmiştir. Araştırmanın bir diğer amacı DEHB ve NNG ocukların anne-babalarının aile yılmazlığı ve evlilik doyumunu yaş, cinsiyet, ocuk sayısı gibi bazı sosyo demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) testi ile incelenmiştir. ANOVA testinde grup farklılıkları için varyans homojenliği sağlanıyorsa Tukey HSD, sağlanmıyorsa Tamhane oklu grup karşılaştırma testi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amaçlarına yönelik yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular tablolar ile gösterilmiştir. Bulgular araştırmanın temel problemi ve alt problemlerine uygun olarak verilmiştir.

“Cinsiyet, yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, çocuk sayısına göre DEHB tanılı çocuğu olan anne-babaların ve NGG çocuğu olan anne-babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ve evlilik doyumları farklılaşmakta mıdır?” alt problemine yanıt aramak amacıyla yapılan analiz sonuçlarında ulaşılan bulgular “DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumu İle Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular” ve “Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumu İle Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular” başlıklarında sunulmuştur.

“DEHB tanılı çocuğu olan anne-babaların aile yılmazlığı(mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumu puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” alt problemine yanıt aramak amacıyla yapılan analiz sonuçlarında ulaşılan bulgular “DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ile Evlilik Doyumu Puanları Arasındaki İlişki Bulguları” başlığında sunulmuştur.

“NGG çocuğu olan anne ve babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumu puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” alt problemine yanıt aramak amacıyla yapılan analiz sonuçlarında ulaşılan bulgular “NGG Çocuğu Olan Anne- Babaların Aile Yılmazlık (Alt Boyut) Puanları ile Evlilik Doyumu Puanları Arasındaki İlişki Bulguları” başlığında sunulmuştur.

Araştırmanın temel problemi olan “DEHB tanılı çocuğu olan anne-babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumu, NGG çocuğu olan anne-babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumundan anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?” sorusuna yanıt aramak amacıyla yapılan analiz sonuçlarında ulaşılan bulgular “DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı Ve Evlilik Doyumu İle NGG

Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı Ve Evlilik Doyumunun Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular” başlığında sunulmuştur.

Araştırmaya katılan anne babaların evlilik doyumunu ölçmek için Evlilik Yaşamı Ölçeği toplam puanı kullanılmıştır. Katılımcıların aile yılmazlığını ölçmek için Aile Yılmazlık Ölçeğinin mücadelecilik, öz yetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol alt boyutlarıyla alınan puanları kullanılmıştır.

4.1 DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumu İle Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında uygulanan demografik bilgi formundan elde edilen cinsiyet, yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, çocuk sayısı, çocuğun tanı süresi değişkenlerine ait veriler bağımsız örneklem T testi ve tek yönlü varyans analizi ile değerlendirilmiştir. “Cinsiyet, yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, çocuk sayısı, çocuğun tanı süresine göre DEHB tanılı çocuğu olan anne-babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ve evlilik doyumları farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aramak amacıyla yapılan analiz sonuçları tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4 Cinsiyet, Yaş, Ekonomik Durum, Eğitim Durumu, Çocuk Sayısı, Çocuğun Tanı Süresine Göre DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumları Analizi

		n	Mücadelecilik		Öz-Yetkinlik		Yaşama Bağlılık		Kendini Kontrol		Evlilik Doyumu	
			$\bar{X}$; S.S.	t/F (p)	$\bar{X}$; S.S.	t/F (p)	$\bar{X}$; S.S.	t/F (p)	$\bar{X}$; S.S.	t/F (p)	$\bar{X}$; S.S.	t/F (p)
Cinsiyet ¹	Kadın	246	62.01 ; 11.26	-6.843	39.06 ; 4.86	-2.741	31.26 ; 5.40	-1.085	10.85 ; 2.46	-5.196	30.46 ; 7.39	-4.478
	Erkek	79	71.94 ; 11.07	(0.000*)	40.71 ; 3.97	(0.006*)	32.19 ; 6.94	(0.280)	12.46 ; 2.12	(0.000*)	34.04 ; 5.74	(0.000*)
Yaş ²	24-41	243	63.24 ; 12.02	-3.092	39.29 ; 5.477	-1.097	31.58 ; 5.58	0.485	11.21 ; 2.49	-0.364	31.42 ; 7.28	0.408
	42 ve üzeri	82	67.92 ; 11.24	(0.002*)	39.95 ; 4.52	(0.274)	31.22 ; 6.49	(0.628)	11.33 ; 2.47	(0.716)	31.05 ; 6.94	(0.683)
Ekonomik Durum ²	Aylık gelirimiz giderimizden daha az	77	63.38 ; 12.38		38.17 ; 5.00		29.62 ; 6.39		10.77 ; 2.62		29.00 ; 7.69	
	Aylık gelirimiz giderimizle eşit	158	63.34 ; 11.86	3.449	39.69 ; 4.67	4.148	31.83 ; 5.59	5.727	11.39 ; 2.39	1.878	31.96 ; 6.96	5.490
	Aylık gelirimiz giderimizden daha fazla	90	67.22 ; 11.53	(0.033*)	40.16 ; 4.33	(0.017*)	32.49 ; 5.36	(0.004*)	11.39 ; 2.48	(0.155)	32.22 ; 6.78	(0.005*)
Eğitim Durumu ²	İlköğretim mezunu	47	65.91 ; 14.32		39.00 ; 5.50		30.89 ; 6.11		11.49 ; 2.78		31.53 ; 8.71	
	Lise veya ön lisans mezunu	156	62.79 ; 11.47	2.793	39.37 ; 4.76	0.493	31.46 ; 5.88	0.382	11.22 ; 2.45	0.278	30.74 ; 7.00	1.069
	Lisans veya üzeri mezunu	122	65.93 ; 11.47	(0.063)	39.75 ; 4.32	(0.611)	31.76 ; 5.64	(0.683)	11.18 ; 2.40	(0.757)	32.00 ; 6.77	(0.345)
Çocuk sayısı ²	Tek çocuğum var	84	65.67 ; 12.69		39.7 ; 4.82		31.58 ; 6.44		11.48 ; 2.45		29.93 ; 7.27	
	İki çocuğum var	203	63.19 ; 11.02	3.499	39.33 ; 4.69	0.219	31.33 ; 5.52	0.318	11.00 ; 2.51	3.292	31.60 ; 7.12	2.794
	İkiden fazla çocuğum var	38	68.24 ; 14.39	(0.031*)	39.63 ; 4.6	(0.803)	32.13 ; 6.02	(0.728)	12.03 ; 2.21	(0.038*)	33.00 ; 7.02	(0.063)
Evet ise tanı süresi ²	1 yıl veya daha yeni tanı aldı	90	62.87 ; 13.93	2.306	38.17 ; 5.70	5.743	31.06 ; 6.46	1.823	11.06 ; 2.58	1.210	31.47 ; 7.02	6.854
	1 ile 3 yıl öncesi arasında tanı aldı	121	66.21 ; 11.66	(0.101)	40.36 ; 4.03	(0.004*)	32.26 ; 5.34	(0.163)	11.52 ; 2.46	(0.300)	32.97 ; 6.94	(0.001*)

3 yıldan daha uzun süre öncesinde tanı aldı	113	63.72 ; 10.48	39.51 ; 4.31	30.94 ; 5.69	11.10 ; 2.42	29.56 ; 7.18
---	-----	---------------	--------------	--------------	--------------	--------------

¹Bağımsız örneklem t testi, ²Tek Yönlü Varyans (One-Way ANOVA) Analizi, *p≤0,05

Araştırmada çocuğunda DEHB tanısı olan kişilerin aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı, sosyo-demografik özelliklere göre değerlendirildiğinde,

Erkeklerin aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelecilik ((X:)⁻ 71.94, SS: 11.07), öz-yetkinlik ((X:)⁻ 40.71, SS: 3.97), kendini kontrol ((X:)⁻ 12.46, SS: 2.12) ve evlilik doyumu ((X:)⁻ 34.04, SS: 5.74) ortalama puanı kadınların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir ($p \leq 0.05$).

Araştırmada çocuğunda DEHB tanısı olan kişilerin aile yılmazlık alt boyutundan mücadelecilik ortalama puanı yaş grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($t: -3.092$; $p: 0.002 \leq 0.05$). 42 yaş ve üzerindeki kişilerin mücadelecilik ortalama puanı ((X:)⁻ 67.92, SS: 11.24) anlamlı olarak 24-41 yaş arasındaki kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmada çocuğunda DEHB tanısı olan kişilerin aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelecilik, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık ve evlilik doyumu ortalama puanları, ekonomik durum arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($p \leq 0.05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin mücadelecilik ortalama puanı ((X:)⁻ 67.22, SS: 11.53) anlamlı olarak aylık geliri giderine eşit olan kişilerin ortalama puanından yüksek; aylık geliri giderinden daha fazla olana kişilerin öz-yetkinlik ortalama puanı ((X:)⁻ 40.16, SS: 4.33) anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek; aylık geliri giderine eşit ((X:)⁻ 31.83, SS: 5.59) ve aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin yaşama bağlılık ortalama puanı ((X:)⁻ 32.49, SS: 5.36) anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek; aynı şekilde aylık geliri giderine eşit ((X:)⁻ 31.96, SS: 6.96) ve aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin evlilik doyumu ortalama puanı ((X:)⁻ 32.22, SS: 6.78) anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmada çocuğunda DEHB tanısı olan kişilerin aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelecilik ve kendini kontrol ortalama puanı çocuk sayısı arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($p \leq 0.05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, ikiden fazla çocuğu olan kişilerin mücadelecilik ((X:)⁻ 68.24, SS: 14.39) ve kendini kontrol ((X:)⁻ 12.03, SS: 2.21) ortalama puanı anlamlı olarak iki çocuğu olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmada çocuğunda DEHB tanısı olan kişilerin aile yılmazlık alt boyutlarından öz-yetkinlik ve evlilik doyum ortalama puanı DEHB tanı süresi arasında anlamlı farklılık görülmektedir ($p \leq 0,05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, çocuğunun tanı süresi 1-3 yıl arasında olan kişilerin öz-yetkinlik ortalama puanı ($(\bar{X}:) 40.36$, SS: 4.03) anlamlı olarak çocuğunun tanı süresi 1 yıl ve daha az sürede tanısı olan kişilerin ortalama puanından yüksek; çocuğunun tanı süresi 1-3 yıl arasında olan kişilerin evlilik doyum ortalama puanı ($(\bar{X}:) 32.97$, SS: 6.94) anlamlı olarak çocuğunun tanı süresi 3 yıldan daha uzun süre olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte çocuğunda dikkat eksikliği ve hiperaktivite olan kişilerin aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyum ortalama puanı eğitim durumu arasında anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$).

4.2 Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumu ile Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında uygulanan demografik bilgi formundan elde edilen cinsiyet, yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, çocuk sayısı değişkenlerine ait veriler bağımsız örneklem T testi ve tek yönlü varyans analizi ile değerlendirilmiştir. “Cinsiyet, yaş, ekonomik durum, eğitim durumu, çocuk sayısına göre normal gelişim gösteren çocuğu olan anne-babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ve evlilik doyumları farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aramak amacıyla yapılan analiz sonuçları tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5 *Cinsiyet, Yaş, Ekonomik Durum, Eğitim Durumu, Çocuk Sayısına Göre NGG Çocuğu olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumları Analizi*

		n	Mücadelecilik		Öz-Yetkinlik		Yaşama Bağlılık		Kendini Kontrol		EvlilikDoyumu	
			$\bar{X}$; S.S.	t/F (p)	$\bar{X}$; S.S.	t/F (p)	$\bar{X}$; S.S.	t/F (p)	$\bar{X}$; S.S.	t/F (p)	$\bar{X}$; S.S.	t/F (p)
Cinsiyet ¹	Kadın	260	64.54 ; 11.56	-0.203	40.44 ; 3.91	3.649	32.47 ; 6.11	0.953	11.24 ; 2.64	0.194	33.16 ; 6.47	-0.147
	Erkek	70	64.81 ; 9.68	(0.840)	38.41 ; 4.82	(0.000*)	31.69 ; 6.11	(0.341)	11.17 ; 2.93	(0.846)	33.26 ; 4.26	(0.883)
Yaş ²	24-41	263	64.19 ; 11.34	-1.312	40.07 ; 4.04	0.541	32.44 ; 5.82	0.791	11.17 ; 2.72	-0.798	33.26 ; 6.21	0.328
	42 ve üzeri	67	66.19 ; 10.41	(0.190)	39.76 ; 4.79	(0.589)	31.78 ; 7.14	(0.430)	11.46 ; 2.65	(0.426)	32.88 ; 5.49	(0.650)
Ekonomik Durum ²	Aylık gelirimiz giderimizden daha az	85	61.45 ; 13.05		38.82 ; 4.45		30.72 ; 6.68		10.96 ; 2.66		30.60 ; 7.48	
	Aylık gelirimiz giderimizle eşit	173	65.14 ; 10.67	5.407	40.72 ; 3.59	6.292	32.46 ; 6.06	5.192	11.31 ; 2.70	0.544	34.11 ; 5.30	11.011
	Aylık gelirimiz giderimizden daha fazla	72	67.01 ; 9.09	(0.005*)	39.69 ; 4.89	(0.002*)	33.79 ; 5.07	(0.006*)	11.35 ; 2.77	(0.581)	34.00 ; 5.04	(0.000*)
Eğitim Durumu ²	İlköğretim mezunu	54	64.91 ; 10.19		39.7 ; 4.82		31.22 ; 6.86		11.7 ; 2.73		33.04 ; 5.42	
	Lise veya ön lisans mezunu	165	63.10 ; 12.00	3.451	40.04 ; 4.30	0.178	32.10 ; 5.98	1.954	11.07 ; 2.85	1.130	32.90 ; 6.70	0.564
	Lisans veya üzeri mezunu	111	66.67 ; 10.05	(0.033*)	40.11 ; 3.72	(0.837)	33.13 ; 5.85	(0.143)	11.23 ; 2.46	(0.324)	33.68 ; 5.35	(0.570)
Çocuk sayısı ²	Tek çocuğum var	94	64.36 ; 10.50		40.02 ; 3.94		32.56 ; 6.46		11.41 ; 2.49		32.65 ; 5.72	
	İki çocuğum var	193	63.87 ; 11.61	2.954	39.96 ; 4.10	0.063	32.03 ; 5.96	0.520	11.04 ; 2.72	1.298	33.45 ; 6.18	0.544
	İkiden fazla çocuğum var	43	68.40 ; 9.99	(0.053)	40.21 ; 5.16	(0.939)	32.95 ; 6.06	(0.595)	11.67 ; 3.03	(0.275)	33.16 ; 6.32	(0.581)

¹Bağımsız örneklem t testi, ²Tek Yönlü Varyans (One-Way ANOVA) Analizi, *p≤0,05

Araştırmada çocuğu normal gelişim gösteren (NGG) kişilerin aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı, sosyo-demografik özelliklere göre değerlendirildiğinde,

Kadınların aile yılmazlık alt boyutundan öz-yetkinlik ortalama puanı ($(X:)^{-} 40,44$, SS: 3.91) anlamlı olarak erkeklerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir ($t:3.649$; $p:0.000 \leq 0.05$).

Araştırmada çocuğu normal gelişim gösteren kişilerin aile yılmaz alt boyutlarından mücadelecilik, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık ve evlilik doyumu puanları ekonomik durumlar arasında anlamlı olduğu görülmektedir ($p \leq 0,05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, aylık geliri giderine eşit ($(X:)^{-} 65.14$; SS: 12.05) ve aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin mücadelecilik ortalama puanı ($(X:)^{-} 67.01$; SS: 9.09) anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek; aylık geliri giderine eşit olan kişilerin öz-yetkinlik ortalama puanı ($(X:)^{-} 40.72$, SS: 3.59) anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek; aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin yaşama bağlılık ortalama puanı ($(X:)^{-} 11.35$, SS: 2.77) anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek; aylık geliri giderine eşit ($(X:)^{-} 34.11$, SS: 5.30) ve aylık geliri giderinden daha fazla ($(X:)^{-} 34,00$, SS: 5.04) olan kişilerin evlilik doyumu ortalama puanları anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmada çocuğu normal gelişim gösteren kişilerin aile yılmaz alt boyutlarından mücadelecilik ortalama puanı eğitim durumları arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($F:3.451$; $p:0.033 \leq 0,05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi ile gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, lisans veya üzeri mezun kişilerin mücadelecilik ortalama puanı ($(X:)^{-} 66.67$, SS: 10.05) anlamlı olarak lise veya ön-lisans mezunu kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte çocuğu normal gelişim gösteren kişilerin aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu ortalama puanları yaş grupları ve çocuk sayısı arasında anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$).

4.3 DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) İle Evlilik Doyumu Puanları Arasındaki İlişki Bulguları

Araştırma kapsamında uygulanan Aile Yılmazlık Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeğinden elde edilen veriler Pearson Korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. “DEHB tanılı çocuğu olan anne-babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumu puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aramak amacıyla yapılan değişkenler arasındaki ilişki analizi sonuçları tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6 *DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlık (Alt Boyut) İle Evlilik Doyumu Puanlarının Aralarındaki İlişki Analizi*

		Evlilik Doyumu	Mücadelecilik	Öz-Yetkinlik	Yaşama Bağlılık	Kendini Kontrol
Evlilik Doyumu	r	1				
	p					
Mücadelecilik	r	,245**	1			
	p	,000				
Öz-Yetkinlik	r	,207**	,657**	1		
	p	,000	,000			
Yaşama Bağlılık	r	,244**	,562**	,459**	1	
	p	,000	,000	,000		
Kendini Kontrol	r	,337**	,495**	,522**	,340**	1
	p	,000	,000	,000	,000	

Pearson korelasyon, * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$

Araştırmada DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyutları ile evlilik doyumu arasındaki ilişki analizi pearson korelasyon analizi ile değerlendirildiğinde, evlilik doyumu ile aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelelilik ($r:0,245$), öz-yetkinlik ($r:0,207$), yaşama bağlılık ($r:0,244$) ve kendini kontrol ($r:0,377$) arasında pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p \leq 0,05$).

4.4 NGG Çocuğu Olan Anne- Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) İle Evlilik Doyumu Puanları Arasındaki İlişki Bulguları

Araştırma kapsamında uygulanan Aile Yılmazlık Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeğinden elde edilen veriler Pearson Korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. “NGG çocuğu olan anne ve babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumları puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aramak amacıyla yapılan değişkenler arasındaki ilişki analizi sonuçları tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7 NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlık (Alt Boyut) İle Evlilik Doyumu Puanları aralarındaki İlişki Analizi

		Evlilik Doyumu	Mücadelecilik	Öz-Yetkinlik	Yaşama Bağlılık	Kendini Kontrol
Evlilik Doyumu	r	1				
	p					
Mücadelecilik	r	,216**	1			
	p	,000				
Öz-Yetkinlik	r	,277**	,539**	1		
	p	,000	,000			
Yaşama Bağlılık	r	,274**	,644**	,588**	1	
	p	,000	,000	,000		
Kendini Kontrol	r	,132*	,402**	,363**	,415**	1
	p	,016	,000	,000	,000	

Pearson korelasyon, * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$

Araştırmada normal gelişim gösteren NGG çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyutları ile evlilik doyumu arasındaki ilişki analizi pearson korelasyon analizi ile değerlendirildiğinde, evlilik doyumu ile aile yılmaz alt boyutlarından mücadelecilik ($r:0,216$), öz-yetkinlik ($r:0,277$), yaşama bağlılık ($r:0,274$) ve kendini kontrol ($r:0,132$) arasında pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p \leq 0,05$).

4.5 DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumu İle NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumunun Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında uygulanan Aile Yılmazlık Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeğinden elde edilen veriler bağımsız örneklem T testi analizi ile değerlendirilmiştir. “DEHB tanılı çocuğu olan anne-babalarının aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumu ilişkisinin, normal gelişim gösteren çocuğu (NGG) olan anne-babaların aile yılmazlığı (mücadelecilik, özyetkinlik, yaşama bağlılık, kendini kontrol) ile evlilik doyumu ilişkisinden anlamlı olarak farklılık göstermekte midir?” sorusuna yanıt aramak amacıyla yapılan karşılaştırma analizi sonuçları tablo 8’deki gibidir.

Tablo 8 *DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumu İle NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumunun Karşılaştırılması Analizi*

	DEHB		t	p
	Evet (n=325)	Hayır (NGG) (n=330)		
	$\bar{X} \pm S.S.$	$\bar{X} \pm S.S.$		
Aile Yılmazlığı				
Mücadelecilik	64,42 $\pm$ 11,99	64,6 $\pm$ 11,17	-0,194	0,846
Öz-Yetkinlik	39,46 $\pm$ 4,71	40,01 $\pm$ 4,20	-1,581	0,114
Yaşama Bağlılık	31,49 $\pm$ 5,81	32,30 $\pm$ 6,11	-1,746	0,081
Kendini Kontrol	11,24 $\pm$ 2,48	11,23 $\pm$ 2,70	0,078	0,938
Evlilik Doyumu	31,33 $\pm$ 7,18	33,18 $\pm$ 6,07	-3,563	0,000*

¹Bağımsız örneklem t testi, *p $\leq$ 0,05

Araştırmada aile yılmazlık alt boyutları ve evlilik yaşamı puanları DEHB ve NGG grupları arasında değerlendirildiğinde, NGG çocuğu olan anne babaların evlilik doyumu ortalama puanı (33,18 $\pm$ 6,07) anlamlı olarak DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir (t:-3,563; p:0,000 $\leq$ 0,05).

Bununla birlikte aile yılmazlık alt boyutlarına ait puanlar DEHB ve NGG grupları arasında anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0,05).

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde ulaşılan bulgular ilgili literatür çerçevesinde değerlendirilmiştir.

5.1.1. DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumu İle Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyum puanı, sosyo-demografik özelliklere göre erkeklerin aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelecilik, öz-yetkinlik, kendini kontrol ve evlilik doyumu ortalama puanı kadınların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Erkeklerin aile yılmazlık alt boyut puanlarının daha yüksek olması toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği erkeklerin toplumda daha güçlü görünme, ailesi için mücadele eden dayanıklı kişi olarak görülme isteğiyle ilişkilendirilebilir.

Bu araştırmanın bulgularıyla örtüşen araştırma sonuçları literatürde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Kadı'nın (2016) çalışmasında çoklu yetersizliğe sahip çocuğu olan anne babaların aile yılmazlığını incelemiş ve cinsiyet değişkeni ile aile yılmazlık ölçeğinin mücadelecilik alt boyutuyla anlamlı farklılıklar bulmuştur. Aile yılmazlık ölçeğinin mücadelecilik alt boyutunda babaların annelere göre daha yılmaz özelliklere sahip olduğu bulgusu bu araştırmanın bulgusunu destekler niteliktedir. Kadı'nın (2016) çalışmasında öz yetkinlik ve kendini kontrol boyutlarında cinsiyet bakımından anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Kaner, Bayraklı ve Güzeller (2011)'in çalışmasında ise, kadınların öz yetkinlik alt boyutunda daha yüksek puan aldıkları belirtilmiştir. Bulgularda böyle değişiklikler olması ve ortak bir sonuca ulaşamaması araştırma örneklemelerinin farklılıklarından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Evlilik doyumu puanlarında erkeklerin ortalama puanının kadınların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Literatürde evlilik doyumuyla ilgili araştırmaların cinsiyet değişkeniyle karşılaştırılan analiz sonuçlarında bu araştırmanın sonuçlarıyla paralel sonuçlar mevcuttur. Kanbir (2018) engelli çocuğu olan ailelerde evlilik doyumunu incelediği çalışmasında engelli çocuğa sahip kadınların erkeklere göre evlilik doyumunun daha düşük olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Üncü'nün (2007) yaptığı araştırma sonucunda da kadınlar ve erkeklerin evlilik doyumları arasında erkeklerin kadınlara göre daha yüksek evlilik

doyumuna sahip olduğu görülmüştür. Çağ'ın (2011) çalışmasının sonuçlarına göre erkekler evliliklerinden kadınlara göre daha fazla doyum sağlamaktadır. Dalkılıç'ın (2017) otizmlili çocukların aileleriyle yaptığı araştırmasının sonuçlarına göre babaların evlilik doyumu annelere göre anlamlı olarak daha yüksektir. Babaların evde bir sorun olduğunda sorunla ilgilenmemek için evden uzaklaşması, annelerin çevre tarafından sorun çözme konusunda yeterliliği sınanarak üzerlerinde sosyal baskı oluşturulmasıyla karşılaşılabilmektedir (Alpan, 2013). Bu durumların sonucunda kadınların evlilikten daha düşük doyum alması mümkündür. Literatürdeki bu çalışmaların sonuçları bu araştırmanın erkeklerin evlilik doyumu ortalama puanının kadınlardan daha yüksek olduğu bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmanın bulgularına göre DEHB tanılı çocuğu olan kişilerin aile yılmazlık alt boyutundan mücadelecilik ortalama puanı yaş grupları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, 42 yaş ve üzerindeki kişilerin mücadelecilik ortalama puanı anlamlı olarak 24-41 yaş arasındaki kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Alan taramasında karşımıza çıkan X kuşağının (1965-1980 arası doğanlar) daha belirsiz bir dünya düzenine karşı mücadele etmiş olmaları ve uyum sağlamaları, erken yaşta sorumluluk almaları Y kuşağının (1980-2000 arası doğanlar) ise modern teknoloji ve tüketim dünyasında büyümüş olması sorumluluk ve karar almada rol modele ihtiyaç duymaları bilgisi ile bu sonuç arasında bağlantı kurulabilir. Çünkü aile yılmazlığının mücadelecilik alt boyutunun yüksek olması bu yaş grubunun zorluklara karşı daha mücadeleci olduğunu, risk alabildiğini, olumsuz şartlara rağmen direnç gösterebildiğini işaret etmektedir. Bu araştırmanın bulgusuyla paralel olmayan Kaner, Bayraklı ve Güzeller'in (2011) çalışmasında ileri yaşlarda anne babaların öz yetkinlik ve yaşama bağlılık alt boyutlarında azalma olduğu bulunmuştur. Öz yetkinlik ve yaşama bağlılık alt boyutları ilerleyen yaşla azalırken bu araştırmanın bulgusuna göre mücadelecilik alt boyutunun daha ileri yaş grubunda yüksek bulunması ilgi çekicidir. Farklı alt boyutların yaş değişkenine göre farklı yönlerde değişim göstermesi aile yılmazlığı ile yaş değişkenleri arasındaki anlamlı farklılığı açıklamayı zorlaştırmaktadır.

DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların yaş değişkeni ile evlilik doyumu karşılaştırıldığında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Araştırmanın bulgularına göre DEHB tanılı çocuğu olan kişilerin aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelecilik, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık ve evlilik doyumu ortalama puanları, ekonomik durum arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin mücadelecilik ortalama puanı anlamlı olarak aylık geliri giderine eşit olan kişilerin ortalama

puanından yüksek olduğu görülmektedir. Aylık geliri giderinden daha fazla olana kişilerin öz-yetkinlik ortalama puanı anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Aylık geliri giderine eşit ve aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin yaşama bağlılık ortalama puanı anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Taşdemir'in (2013) çalışmasında da görme engelli öğrencilerin annelerinin yılmazlığını incelemiş ve gelir düzeyinin artmasıyla Yılmazlık Ölçeğinin Mücadelecilik alt boyutunda da anlamlı bir artış görüldüğü bulgusuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın bulgularında gelir düzeyinin artmasıyla mücadelelilik alt boyutunda anlamlı farklılık görülmesi Taşdemir'in çalışmasıyla paraleldir. Ayrıca bu çalışmada gelir düzeyinin artmasıyla öz yetkinlik ve yaşama bağlılık alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar bulunması dikkat çekicidir. Kadı'nın (2016) çalışmasında ise çoklu yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynlerin gelir düzeyi ile aile yılmazlığı alt boyutları arasında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. McCubbin ve Patterson (1982) aile yılmazlığını açıkladıkları Çift ABCX Modeli'nde ailenin gereksinimlerine yer vermiştir. Ailenin yaşadığı kriz durumunun çözümü zaman aldığı için aile tek bir sorun ile uğraşmaz stres yaratan durumlar birikir. Ekonomik zorluklar aileler için bir stres faktörüdür. Yaşadıkları problem durumunda aile yılmazlığı göstermeye çalışan ailenin bir yandan ekonomik zorluklarla uğraşması ailenin yılmazlığını olumsuz etkileyecektir. Bu araştırmanın bulguları da bu kuramsal bilgiyle tutarlı olarak bulunmuştur.

Aylık geliri giderine eşit ve aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin evlilik doyumu ortalama puanı anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Evlilikte gelir düzeyinin az olması çeşitli sorunlar yaratabilmektedir. Ancak bu bulgularla örtüşmeyen çalışmalar da mevcuttur. Çağ'ın (2011) araştırmasına göre gelir düzeyinin evlilik doyumunu yordamada anlamlı bir etkisi olmamaktadır. Dalkılıç(2017) otizmli çocuğu olan çiftlerle yaptığı çalışmada eşlerin gelir durumu bakımından evlilik doyumları ile anlamlı farklılık görülmemesi bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmeyen çalışmalara örnektir.

Araştırma bulgularında DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların eğitim durumu değişkenine göre aile yılmazlık ve evlilik doyumlarında anlamlı farklılık görülmemiştir. Bu bulguya paralel olarak Taşdemir(2013) ve Kadı'nın (2016) çalışmalarında da eğitim durumu değişkeni ile yılmazlık arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Eğitim düzeyinin yüksek olmasının insanların baş etme gücünü değiştiremediği yılmazlığın bir kişilik özelliği olduğu düşünülmektedir. Evlilik doyumu ile eğitim durumu değişkeninin anlamlı farklılık

görülmemesiyle örtüşmeyen çalışma sonuçları da bulunmaktadır. Örneğin, Çağ ve Yıldırım'ın (2013) çalışmasında eğitim durumu ile evlilik doyumu arasında ters yönlü bir ilişki bulunmuştur. Eğitim durumu yükseldikçe evlilik doyumu azalmaktadır. Üncü'nün çalışmasında ise en yüksek evlilik doyumunun lise mezunları, en düşük evlilik doyumunun ilköğretim mezunları olduğu, üniversite mezunlarının ise evlilik doyumlarının orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Eğitim düzeyi evlilikten beklentileri ve evliliğe yüklenen anlamı değiştirmektedir.

Araştırma bulgularına göre DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelecilik ve kendini kontrol ortalama puanı çocuk sayısı arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, ikiden fazla çocuğu olan kişilerin mücadelecilik ve kendini kontrol ortalama puanı anlamlı olarak iki çocuğu olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Çocuk sayısı ikiden fazla olduğunda ebeveynlerin daha fazla olumsuz koşullara rağmen ayakta kalabilme gücünü kendilerinde bulabildiği ve yaşamları üzerinde daha fazla kontrol elde edebildiği söylenebilir. Hill (1958)'in ABCX Kriz Modeli ve McCubbin ve Patterson'un(1982) Çift ABCX Modeli aile yılmazlığını açıklarken ailenin kriz durumunu aşmasında mevcut kaynaklarının etkili olduğunu savunmaktadır. Çocuk sayısı fazla olan ailelerde aile üyelerinin sosyal destek görme gibi kaynaklara daha kolay ulaşılabileceği düşünülebilir.

Evlilik doyumu puanları ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Benzer şekilde bu değişkenler arasında anlamlı farklılık bulunamayan çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Çağ ve Yıldırım'ın (2013) çalışmalarında çocuk sayısının evlilik doyumunu yordamadığı bulunmuştur ve Hatipoğlu'nun (1993) çalışmasında sahip olunan çocuk sayısı ile ebeveynlerin evlilik doyumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada DEHB tanılı çocuğu olan kişilerin aile yılmazlık alt boyutlarından öz-yetkinlik ve evlilik doyum ortalama puanı DEHB tanı süresi arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, çocuğunun tanı süresi 1-3 yıl arasında olan kişilerin öz-yetkinlik ortalama puanı anlamlı olarak çocuğunun tanı süresi 1 yıl ve daha az sürede tanısı olan kişilerin ortalama puanından yüksek; çocuğunun tanı süresi 1-3 yıl arasında olan kişilerin evlilik doyumu ortalama puanı anlamlı olarak çocuğunun tanı süresi 3 yıldan daha uzun süre olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Buradan anlaşılan ailelerin DEHB semptomlarının getirdiği sorunlarla yaşadığı süre arttıkça öz yetkinlik becerisinin arttığı evlilik doyumlarının ise azaldığıdır. DEHB tanılı çocuğu olan anne babalar çocuklarının geleceği hakkında endişeli ve kafaları

karışmış haldeyken çevreleri tarafından çocuklarını idare edemedikleri, disiplin sağlayamadıkları gibi suçlamalarla karşılaşmaktadırlar. DEHB ile geçen yıllarda anne babaların giderek suçluluk ve yetersizlik duygusuna kapılıp öz yetkinliklerinin azaldığı düşünülmektedir.

5.1.2. Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) ve Evlilik Doyumu ile Demografik Değişkenlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğu olan katılımcıların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyum puanı, sosyo-demografik özelliklere göre değerlendirildiğinde; kadınların aile yılmazlık alt boyutundan öz-yetkinlik ortalama puanının anlamlı olarak erkeklerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın sonuçları ile benzer sonuçlara literatürde de rastlanmaktadır. Örneğin, Kaner, Bayraklı ve Güzeller'in (2011) çalışmasında kadınların puan ortalamaları yalnızca Öz-Yetkinlik alt boyutunda, erkeklerin puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, bu araştırmanın bulgusunu destekler niteliktedir.

Evlilik doyum puanlarında ise cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarıyla paralel sonuçlara Çağ ve Yıldırım'ın (2013) çalışmasında da görülmektedir. Benzer şekilde cinsiyet değişkeni evlilik doyumunu yordamamaktadır.

DEHB tanıılı çocuğu olan anne babalar grubunda babaların evlilik doyumunu daha yüksek bulunurken NGG çocuğu olan anne babalar grubunda cinsiyetin anlamlı farklılık yaratmaması dikkat çekicidir. Çocuğa bakım verme ve çocuğun eğitimi konularında annelerin babalardan daha fazla sorumluluk hissetmesinin ve DEHB 'li çocuğa daha fazla zaman ayrılması gerekmesi ve semptomların ortaya çıkardığı okul sorunları sosyal sorunlar gibi durumlarla annelerin daha fazla ilgilenmesi kadınların evlilikten daha az doyum almasında etkili olduğu düşünülebilir.

Araştırmanın bulgularına göre normal gelişim gösteren çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumunu ortalama puanları yaş grupları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bu bulguya paralel olmayan sonuçlara ulaşılan aile yılmazlık ve yaş değişkeninin incelendiği araştırmalara rastlanılmaktadır. Bayraklı, Kaner ve Güzeller'in (2011) çalışmasında yaş grupları arasında yalnızca öz yetkinlik ve yaşama bağlılık alt boyutlarında bir farklılık bulmuştur. Daha genç yaşta olan anne babaların öz yetkinlik ve yaşama bağlılık puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Evlilik doyumunu ile yaş değişkeninin incelendiği çalışmalarda ise bu araştırmanın bulgularına paralel sonuçlara

varılmıştır. Çağ'ın (2011) çalışmasında herhangi bir yaş gurubunda evlilik doyumunun daha yüksek olduğuna dair anlamlı bir fark bulunamamıştır. Güven'in (2005) çalışmasında yaşın evlilik doyumunu yordamada bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çınar'ın (2008) çalışması da bu araştırmaların bulgularıyla tutarlıdır.

Araştırmanın bulgularında normal gelişim gösteren çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelecilik, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık ve evlilik doyumu puanları ile ekonomik durumları arasında anlamlı olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde, aylık geliri giderine eşit ve aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin mücadelecilik ortalama puanı anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek bulunmuştur. Aylık geliri giderine eşit olan kişilerin öz-yetkinlik ortalama puanı anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek bulunmuştur. Aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin yaşama bağlılık ortalama puanı anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek bulunmuştur. Aylık geliri giderine eşit ve aylık geliri giderinden daha fazla olan kişilerin evlilik doyumu ortalama puanları anlamlı olarak aylık geliri giderinden daha az olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Ekonomik durumun iyi olmasının aileye olumlu etkileri olduğu açıktır. Literatürdeki araştırma bulguları da bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Boyraz ve Sayger (2011) ve Çakır (2009) çalışmalarında ailenin gelir düzeyi ve eğitim durumu yükseldikçe yılmazlık özelliğinin de arttığı bulunmuştur. Walsh'ın (2002) Aile Yılmazlığı Modeli ile aile yılmazlığını açıkladığı kuramında ekonomik kaynakların özellikle ekonomik olarak güvende olmanın aile yılmazlığını etkilediğini savunmuştur. Bu çalışmada da aile gelirinin giderinden daha fazla ve eşit olduğu ekonomik durumlarda aile yılmazlığının daha yüksek olması bu kuramsal bilgiyle örtüşmektedir.

Orbuch ve arkadaşlarının (1996) çalışmasına göre çiftlerin sabit bir geliri olduğunda finansal sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Evliliğin ilerleyen yıllarında çiftlerin mal varlıklarının ve birikimlerinin artması evlilik kalitesinin yüksek olmasıyla ilişkili bulunmuştur (Orbuch ve diğerleri, 1996).

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelecilik ortalama puanı eğitim durumları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Eğitim durumu değişkeninin farklı grupları değerlendirildiğinde, lisans veya üzeri mezun kişilerin mücadelecilik ortalama puanı anlamlı olarak lise veya ön-lisans mezunu kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Evlilik doyumu puanlarında ise eğitim durumu arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Benzer şekilde

Çağ'ın (2011) çalışmasında eğitim durumu değişkenine göre evlilik doyumu arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu araştırmanın bulgusuna paralel olmayan Yıldız'ın (2013) çalışmasında ise eğitim durumu arttıkça evlilik doyumunun da arttığı sonucu bulunmuştur. Ailenin gelir düzeyi ve eğitim durumu hizmetlere ulaşımı kolaylaştırarak ailenin yaşamını önemli ölçüde etkileyen değişkenlerdir.

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumları ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Benzer şekilde Karaman'ın (2019) çalışmasında normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin çocuk sayısı ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

5.1.3 DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlık (Alt Boyut) Puanları ile Evlilik Doyumu Puanları Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışılması

Araştırmada DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyutları ile evlilik doyumu arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, anne babaların evlilik doyumu ile aile yılmazlık alt boyutlarından mücadelecilik, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kendini kontrol arasında pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aile yılmazlığı ile evlilik doyumunun arasında bir ilişki olduğunu destekleyen bulgulara ulaşılan araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, Aydın (2018) çalışmasında evlilik doyumunu anne babalar için hangi değişkenlerin yordadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda anne evlilik doyumunun, aile yılmazlığının öz yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları tarafından en güçlü yordandığı tespit edilmiştir. Baba evlilik doyumunun en güçlü yordayıcısının ise aile yılmazlığının öz yetkinlik alt boyutu olduğu görülmüştür. Öz yetkinlik ve yaşama bağlılık arttıkça evlilik doyumu da artmaktadır. Bu bulgular bu araştırmanın bulgularıyla tutarlıdır. Özbay ve Aydoğan'ın (2013) çalışmasında ailenin zor bir yaşam olayıyla karşılaştığında bir engele rağmen birlikte güçlenerek yılmazlık sağladığı bulunmuştur. Aile yılmazlığı ile evlilik doyumunun arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu destekleyen bir diğer çalışma olan Dalkılıç'ın (2016) çalışmasında otizmlili çocuğa sahip ailelerde ilişkisel yılmazlık düzeyleri yüksek olan eşlerin evlilik doyumları daha yüksek bulunmuştur. Aynı şekilde bu araştırmanın bulgularına paralel olarak Bradley ve Hojjat (2017) yaptıkları çalışmada evlilik doyumunun yordayıcısı olarak yılmazlık özelliğini göstermiş ve evlilik doyumu ile yılmazlık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuşlardır. Çalışmalarına göre yılmaz bireyler, ilişkilerinin geleceği hakkında daha olumlu bakış açısı gösterir ve kendilerine duydukları güvenle evlilik sorunlarına daha yaratıcı baş etme biçimleri kullanırlar. Anne ve babaların yılmazlık özelliklerini ve yeterliklerini kazanmaları, evliliklerinde çıkması olası sorunlarının daha

işlevsel bir şekilde çözümlenmesine yardımcı olarak evlilikten alınan doyumun artmasını sağlayabilmektedir.

5.1.4 NGG Çocuğu Olan Anne- Babaların Aile Yılmazlık (Alt Boyut) Puanları ile Evlilik Doyumu Puanları Arasındaki İlişki Bulgularının Tartışılması

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyutları ile evlilik doyumu arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, kişilerin evlilik doyumu ile aile yılmaz alt boyutlarından mücadelecilik, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kendini kontrol arasında pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu araştırmada ulaşılan bulguyu destekleyen araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin Buluş ve Bağcı'nın (2016) çalışmasında kadın ve erkeklerin evlilik doyumunun, aile yılmazlığının kontrol alt boyutu dışında tüm alt boyutları ile pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Buluş ve Bağcı'nın çalışmasına göre her iki cinsiyet için evlilik doyumlarının en güçlü yordayıcısı aile yılmazlığının öz yetkinlik alt boyutu olarak bulunmuştur. Benzer şekilde Huber, Navarro, Womble, ve Mumme çalışmasında (2010) yılmazlığın boyutları olarak görülen zorluk durumuna adapte olabilme, yüksek öz yeterlilik ve pozitif bakış açısının evlilik doyumunu yordadığını tespit etmişlerdir. Buradan yola çıkarak kadınlar ve erkeklerin evliliklerinden daha fazla doyum alması ve kendilerini daha yetkin hissetmeleri birbirleriyle bağlantılı olduğu söylenebilir. Eşlerin kendilerini başarılı, saygı gören ve değerli hissetmeleri evliliklerinden aldıkları doyumunu arttıracaktır

Bu araştırmanın sonuçlarına paralel olarak Güven ve Sevim'in (2007) araştırmasında evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu üzerinde etkili olduğu, evlilikte sorunların üstesinden birlikte gelinerek aile yılmazlığı yüksek olduğunda evlilikten alınan doyum artmaktadır.

5.1.5 DEHB Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumu İle NGG Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı (Alt Boyut) Ve Evlilik Doyumunun Karşılaştırılmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada aile yılmazlık alt boyutları ve evlilik yaşamı puanları DEHB ve NGG grupları arasında değerlendirildiğinde, NGG çocuğu olan anne babaların evlilik doyumu ortalama puanı anlamlı olarak DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Johnston ve Mash (2001) bu bulguyla tutarlı olarak çalışmalarında DEHB' li çocukların ailelerinin daha düşük düzeyde evlilik doyumlarının

olduğunu ve normal gelişim gösteren çocukları olan ailelere göre daha fazla çatışma yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Vaez, Indran, Abdollahi, Juhari ve Mansor (2015) yaptıkları çalışmada evlilik ilişkisinin çocukların davranışlarını nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Çocukların davranış sorunlarının evlilik ilişkisi üzerine etkisiyle evlilik ilişkisinin çocukların davranış sorunlarına etkisi farklı şeyler olsalar da bu çalışmanın sonucunda çatışmalı evliliklerde büyüyen çocukların çeşitli psikopatolojik sorunlar yaşama risklerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Bu da bize eşlerin evlilikte yaşadıkları doyumsuzluğun çocuklar üzerine bir etkisi olduğuna işaret etmektedir. Görece daha sorunsuz büyütülen normal gelişim gösteren çocukların ailelerinde evlilik doyumunun davranış kontrol sorunları yaşayan DEHB tanılı çocuk büyüten ailelerden yüksek olması arasında bir bağlantı kurulabilir.

DEHB'nin anne babalar için önemli bir stres faktörü olduğu bilinmektedir. Çocuğun akademik başarısızlığı, sosyal uyum sorunları aileye güçlük yaşatmaktadır. DEHB tanısı olan çocukların anne babalarında, çocuklarının davranış kontrol sorunları ve davranışlarının şiddetiyle ilgili olarak gerek çevre ile olan yaşantıları gerekse anne ve babalık rollerinde uyumu yakalama uğraşları, çiftlerin arasındaki ilişkinin bozulmasına yol açabilmektedir(Alpan, 2013).

Aile yılmazlık alt boyutlarına ait puanlar değerlendirildiğinde DEHB ve NGG grupları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir. Bu bulguyu destekler nitelikte Boyraz ve Sayger'in (2011) çalışmasında ise yetersizliği olan çocuğa sahip anne babalar ile normal gelişim gösteren çocuğu olan anne babaların yılmazlığı arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır

Bu sonuç ailelerin zorlukların karşısında daha yüksek yılmazlık özelliği göstereceği hipoteziyle çelişmektedir. Literatürde zorluklar karşısında daha yüksek yılmazlık özelliği gösterileceğinin tam tersi sonuçlara ulaşılan araştırmalara rastlanılmıştır. Örneğin, Ha, Hong, Seltzer ve Greenberg (2008) çalışmasında mental ya da gelişimsel problemi olan çocuklara sahip anne babalarda normal gelişim gösteren çocukları olan anne babalara göre daha düşük yılmazlık özelliği gösterdikleri bulunmuştur.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Örneklemin kadın ağırlıklı olması bu sınırlılıklardan biridir. Örneklemin oluşturulmasında uygun örnekleme kullanılması nedeniyle sosyal medya aracılığıyla daha çok eğitim düzeyi orta ve yüksek kesimden verilerin toplanması, verilerin evrene genellenebilir olmasını sınırlamaktadır Araştırma sonuçlarının nedensel bir karşılaştırma içermemesi korelasyon ilişkisi olarak incelenmesi neden sonuç ilişkisini kurmamızı sınırlamaktadır.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde varılan sonuçlara ve sonuçlar doğrultusunda ulaşılan önerilere yer verilmiştir.

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu tanılı çocuğu olan anne-babalar ile normal gelişim gösteren çocuğu olan anne-babaların Aile Yılmazlığı ve Evlilik Doyumları arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmadan elde edilen sonuçlar:

- DEHB tanılı çocuğu olan anne-babalar aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerlendirildiğinde; erkeklerin aile yılmazlık ve evlilik doyumu kadınlardan yüksek olduğu görülmektedir.
- DEHB tanılı çocuğu olan anne-babalar aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerlendirildiğinde; 42 yaş ve üzeri katılımcıların mücadelelilik özelliği 24-41 yaş aralığındaki katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir.
- DEHB tanılı çocuğu olan anne-babalar aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerlendirildiğinde; ekonomik durum iyileştikçe aile yılmazlığı ve evlilik doyumunun daha yüksek olduğu görülmektedir.
- DEHB tanılı çocuğu olan anne-babalar aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerlendirildiğinde; çocuk sayısı ikiden fazla olan katılımcıların aile yılmazlığının mücadelelilik ve kendini kontrol boyutlarında iki çocuğu olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.
- DEHB tanılı çocuğu olan anne-babalar aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerlendirildiğinde; çocuklarının tanı süresi 1-3 yıl olan katılımcıların aile yılmazlığının öz yetkinlik boyutu çocuklarının tanı süresi 1 yıl ve daha az olan katılımcılardan daha yüksek olduğu ve evlilik doyumu ortalama puanının ise çocuklarının tanı süresi 1-3 yıl olan katılımcıların çocuklarının tanı süresi 3 yıldan daha uzun süre olan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir.
- DEHB tanılı çocuğu olan anne-babalar aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerlendirildiğinde; eğitim durumu bakımından anlamlı farklılık görülmemektedir.
- Normal gelişim gösteren (NGG) çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerlendirildiğinde; kadınların aile yılmazlık alt boyutundan öz-yetkinlik ortalama puanının anlamlı olarak erkeklerin ortalama puanından

yüksek olduğu ve evlilik doyumu puanlarında ise cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmadığı görülmektedir

- NGG çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerlendirildiğinde yaş grupları ve çocuk sayısı arasında anlamlı farklılık görülmemektedir.

- NGG çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerlendirildiğinde ekonomik durum iyileştikçe aile yılmazlığı ve evlilik doyumunun daha yüksek olduğu görülmektedir.

- NGG çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyut ve evlilik doyumu puanı değerlendirildiğinde eğitim durumu lisans ve üzeri olan katılımcıların mücadelelilik özellikleri lise ve ön lisans mezunu katılımcılardan daha yüksek olduğu ve evlilik doyumlarında ise anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

- DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların aile yılmazlık alt boyutları ile evlilik doyumu arasındaki ilişki değerlendirildiğinde evlilik doyumu ile aile yılmazlığının tüm alt boyutları arasında pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

- NGG çocuğu anne babaların aile yılmazlık alt boyutları ile evlilik doyumu arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, evlilik doyumu ile aile yılmazlığının tüm alt boyutları arasında pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

- Aile yılmazlık alt boyutları ve evlilik yaşamı puanları DEHB ve NGG çocuğu olan anne babalar grupları arasında değerlendirildiğinde, çocuğunda DEHB olmayan katılımcıların evlilik doyumu ortalama puanı anlamlı olarak çocuğunda DEHB olan katılımcıların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir. Aile yılmazlık alt boyutlarına ait puanlarda ise DEHB ve NGG çocuğu olan anne babalar grupları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir.

Sonuçlar doğrultusunda şu öneriler sunulabilir:

- Literatürde aile yılmazlığı hakkında yer alan çalışmaların birçoğunun özel eğitim desteği alan otizm, zihinsel engel, işitme ve görme yetersizlikleri, dil ve konuşma bozuklukları vb. örneklem grubuyla çalışıldığı görülmektedir. Bu çalışmada farklı bir tanı grubu olarak DEHB tanılı çocukların anne babaları değerlendirilmiştir gelecek çalışmalarda ise aile yılmazlığı çocuklarında karşıt olma karşı gelme bozukluğu, davranım bozukluğu gibi farklı psikopatolojilere sahip çocuğu olan ya da üstün zeka çocuğu olan ailelerle çalışılabilir.

- Araştırmada DEHB tanısının alt tiplerine göre ayırım gözetmeden aileler değerlendirilmiştir. Hareketlilik ve dürtüsellik baskın olmasının dikkat eksikliğinin baskın

olmasından aileler üzerinde fark yaratacağı düşünülebilir. Bu konuda farklı çalışmalar yapılabilir.

- DEHB tanılı çocuğu olan anne babalar için psikoeğitim çalışmaları düzenlenerek kendileriyle aynı sorunları yaşayan ailelerle buluşmaları ve paylaşımda bulunmaları yaşadıkları süreç hakkında uzmanlar tarafından doğru bilgiler edinmeleri sağlanabilir.
- Aile yılmazlığında kriz durumundan önce ailenin sahip olduğu özelliklerinde önemi büyüktür. Ailenin iletişim becerilerinin geliştirilmesi, aile üyeleri arasında bütünlük özerklik dengesinin kurulması, aile değerleri, ailede kadın ve erkeğin eşit sorumluluk alması, bir kriz durumunda sosyal hizmetlerden nasıl destek alınabileceği gibi konularda eğitimler düzenlenebilir.
- Araştırmada ekonomik durum değişkeninin aile yılmazlığı ve evlilik doyumunda anlamlı farklılık yarattığı görülmüştür. Aile ekonomisi ve aile bütçesinin planlanması gibi konularda bilgilendirici çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmaya katılan 79 DEHB tanılı çocuğu olan baba, 70 NGG çocuğu olan baba bulunmaktadır. Kadın katılımcılara göre bu sayılar oldukça düşüktür. Erkeklerin evlilik ve aile çalışmalarına katılımlarının artırılması daha objektif sonuçlara ulaşmada önemlidir.
- DEHB tanılı çocuğu olan anne babaların kontrol grubuna göre aile yılmazlığı farklılaşmazken evlilik doyumunun daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu çiftlerin evlilik doyumlarını arttırmaya yönelik psikososyal müdahale çalışmaları düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

Abacı, K. (2018). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanılı çocukların annelerinin anksiyete, depresyon ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez no: 501548).

Akdağ, F.G. ve Çankaya Z.C. (2015). Evli Bireylerde Psikolojik İyi Oluşun Yordanması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3): 646-662. doi: 10.17860/efd.67613

Aktaş, A. M. (2004). Aile terapisinde sosyal hizmet yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(7). Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/198004>

Aktepe, E., Demirci, K., Çalışkan, AM. ve Sönmez, Y. (2010). Çocuk ve ErgenPsikiyatrisi Polikliniğine Başvuran Hastalarda Belirti ve Tanı Dağılımları, *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 23, 100-108. Erişim adresi: <https://dusunenadamdergisi.org/tr/%20TMakaleDetay.aspx?MkID=124>

Al Hamed, J. H., Taha, A. Z., Sabra, A. A. ve Bella, H. (2008). Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) among male primary school children in Dammam, Saudi Arabia: prevalence and associated factors. *J Egypt Public Health Assoc*, 83(3-4), 165-82. Erişim Adresi: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.536.3006&rep=rep1&type=pdf>

Alpan, F. (2013). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocukların anneleri ile normal gelişimi olan çocukların annelerinin depresyon ve stresle başa çıkma becerilerinin karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez no: 321937).

Alpay, A. (2009). *Yakın ilişkilerde bağışlama: bağışlamanın; bağlanma, benlik saygısı, empati ve kıskançlık değişkenleri yönünden incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez no: 250105).

Aman, M. G. ve Turbott, S. H. (1986). Incidental learning, distraction, and sustained attention in hyperactive and control subjects. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 14(3), 441-455. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1007/BF00915437>

Amiri, S., Fakhari, A., Maheri, M., ve Mohammadpoor Asl, A. (2010). Attention deficit/hyperactivity disorder in primary school children of Tabriz, North- West Iran. *Paediatric and Perinatal Epidemiology*, 24(6), 597-601. doi: 10.1111/j.1365-3016.2010.01145.x

Anastopoulos, A. D., Guevremont, D. C., Shelton, T. L. ve DuPaul, G. J. (1992). Parenting stress among families of children with attention deficit hyperactivity disorder. *Journal of abnormal child psychology*, 20(5), 503-520. Erişim adresi: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/BF00916812.pdf>

Aras, ř., Ünlü, G. ve Taş, F. V. (2007). Çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğıne başvuran hastalarda belirtiler, tanılar ve tanıya yönelik incelemeler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10(1), 28-37. Erişim adresi: https://www.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_10_1_28_37.pdf

Arnold, L.E., ve Jensen, P.S. (1995). Attention-Deficit Disorders. *Comprehensive Textbook of Psychiatry*, 4,2295. Baltimore, Williams and Wilkins

Aydın, A. (2018). 5-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Sosyal Duygusal Uyumu, Anne- Babaların Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). <http://acikerisim.pau.edu.tr> veri tabanından erişildi. Erişim adresi: <http://acikerisim.pau.edu.tr/xmlui/handle/11499/3174>

Aydın, H., Diler, R. S., Yurdağül, E., Uğuz, ř., ve şeydaoğlu, G. (2006). DEHB tanılı çocukların ebeveynlerinde DEHB oranı. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 9(2), 70-74. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Ebru_Yurdaguel_Altintas/publication/242574375_DEHB_Tanyly_Cocuklaryn_Ebeveynlerinde_DEHB_Orany/links/56eab9fe08ae8c97677ba85e/DEHB-Tanyly-Cocuklaryn-Ebeveynlerinde-DEHB-Orany.pdf

Ayub, N., ve Iqbal, S. (2012). The Factors Predicting Marital Satisfaction: A Gender Difference in Pakistan. *International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 6(7), 63-73. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/255712960_The_Factors_Predicting_Marital_Satisfaction_A_Gender_Difference_in_Pakistan

Baldwin, K., Brown, R. T. Ve Milan, M. A. (1995). Predictors of stress in caregivers of attention deficit hyperactivity disordered children. *The American Journal of Family Therapy*, 23(2), 149-160. doi : 10.1080/01926189508251345

Balkwell, C. ve Halverson, C.F. Jr. (1980). "The hyperactive child as a source of stress in the family: consequences suggestions for intervention". *Family relations*, 29,550-557. DOI: 10.2307/584471

Banerjee, T. D., Middleton, F. ve Faraone, S. V. (2007). Environmental risk factors for attention- deficit hyperactivity disorder. *Acta paediatrica*, 96(9), 1269-1274. doi :10.1111/j.1651-2227.2007.00430.x

Banks, T., Ninowski, J. E., Mash, E. J. Ve Semple, D. L. (2008). Parenting behavior and cognitions in a community sample of mothers with and without symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder. *Journal of Child and Family Studies*, 17(1), 28-43. doi: 10.1007/s10826-007-9139-0

Batık, M. V. Ve Kalkan, M. (2017). Evlilikte algılanan sorun çözme becerileri ve evlilik doyumu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2630-2646. Erişim adresi: <http://www.itobiad.com/tr/download/article-file/376192>

Bayraklı, H. (2010). *Zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuğa sahip annelerde yılmazlığa etki eden değişkenlerin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez no: 309512).

Bedir, İ. (2018). *Evli bireylerde evlilik doyumunu etkileyen değişkenlerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez no: 505223).

Belsky, J. (1990). Children and marriage. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/record/1990-98090-006>

Berger, A. ve Posner, M. I. (2000). Pathologies of brain attentional networks. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 24(1), 3-5. Erişim Adresi: <https://pdf.sciencedirectassets.com/271127/1-s2.0-S0149763400X00280/1>

Biederman, J., Monuteaux, M. C., Spencer, T., Wilens, T. E., MacPherson, H. A., ve Faraone, S. V. (2008). Stimulant therapy and risk for subsequent substance use disorders in male adults with ADHD: a naturalistic controlled 10-year follow-up study. *American Journal of Psychiatry*, 165(5), 597-603. Erişim adresi: <https://ajp.psychiatryonline.org/doi/pdfplus/10.1176/appi.ajp.2007.07091486>

Bilgin, N. (1991). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. No: 48.

Bloch, L., Haase, C. M. ve Levenson, R. W. (2014). Emotion regulation predicts marital satisfaction: More than a wives' tale. *Emotion*, 14(1), 130-144. Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/buy/2013-38384-001>

Bodenmann, G., Pihet, S. ve Kayser, K. (2006). The relationship between dyadic coping and marital quality: a 2-year longitudinal study. *Journal of Family Psychology*, 20(3), 485. doi: 10.1037/0893-3200.20.3.485

Boyraz, G. ve Sayger, T. V. (2011). Psychological well-being among fathers of children with and without disabilities: The role of family cohesion, adaptability, and paternal self-Efficacy. *American journal of men's health*, 5(4), 286-296. doi: 10.1177/1557988310372538

Börekçi, B. (2017). *Okul öncesi çocuklarda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtilerinin, davranışsal, sosyal problemler, aile işlevselliği ve ebeveyn tutumları ile ilişkilerinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez no: 454310).

Bradbury, T. N. , Fincham, F. D. Ve Beach, S. R. H. (2000). Research on the Nature and Determinants of Marital Satisfaction: A Decade in Review. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 964–980. doi: 10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x

Bradley, J. D. ve Golden, C. J. (2001). Biological contributions to the presentation and understanding of attention-deficit/hyperactivity disorder: a review. *Clinical Psychology Review*, 21(6), 907-929. doi: 10.1016/S0272-7358(00)00073-8

Bradley, J. M. ve Hojjat, M. (2017). A model of resilience and marital satisfaction. *The Journal of Social Psychology*, 157(5), 588-601. doi: 10.1080/00224545.2016.1254592

Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Özgüzel Mat

Buluş, M. ve Bağcı, B. (2016). Evlilik doyumu: Aile yılmazlığı ve etkili iletişim becerilerinin rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40). doi: 10.21764/efd.00737

Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2009). *Aile Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap

Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması*.(Doktora Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 210292)

Carter, C. S., Krener, P., Chaderjian, M., Northcutt, C. ve Wolfe, V. (1995). Abnormal processing of irrelevant information in attention deficit hyperactivity disorder. *Psychiatry research*, 56(1), 59-70. Erişim Adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/016517819402509H>

Cohen, O., Slonim, I., Finzi, R. ve Leichtertritt (2002). Family resilience: Israeli mother's perspectives. *The American Journal of Family Therapy*, 30, 173-187. doi: 10.1080/019261802753573876

Cormier, E. (2008). Attention deficit/hyperactivity disorder: a review and update. *Journal of pediatric nursing*, 23(5), 345-357. doi: 10.1016/j.pedn.2008.01.003

Cussen, A., Sciberras, E., Ukoumunne, O. C. ve Efron, D. (2012). Relationship between symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder and family functioning: a community-based study. *European journal of pediatrics*, 171(2), 271-280. doi: 10.1007/s00431-011-1524-4

Çağ, P. (2011) *Evli bireylerde eş desteği ve evlilik doyumu* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez no: 308412)

Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişkisel ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23. Erişim adresi: <http://turkpdrdergisi.com/index.php/pdr/article/view/67/66>

Çağlayaner, H. (2007). Türkiye’de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 1(4), 249. Erişim Adresi: <http://www.turkailehekderg.org/wp-content/uploads/2014/07/c01-s04-15.pdf>

Çakır, S. G. (2009). *Factors and mechanisms of resilience among Turkish migrant women in the UK*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Çapkın, M. (2012) *Romantik Kıskançlığın, Bağlanma Stilleri, Benlik Saygısı, Kişilik Özellikleri ve Evlilik Doyumu Açısından Yordanması*. (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez no: 358163)

Çatal, M.T. (2019). *Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri arasındaki ilişki* (Doktora Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 554753).

Çekiç, M. (2012). *Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklarda odyolojik bulgular* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 449737).

Çelik, M. (2006). *Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması* (Doktora Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 205500).

Çelik, M. ve İnanç, B. Y. (2009). Evlilik Doyum Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenilirlik Çalışmaları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 247-269. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4382/60137>

Çetin, B. T. (2010) *Evlilik doyumunun bazı değişkenlere göre yordanması* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 262145)

Çınar, L. (2008). *Evlilik Doyumu: Cinsiyet Roller ve Yardım Arama Tutumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dalkılıç, M. (2016). *Otizmlili çocuğu olan çiftlerin evlilik doyumu, kaygı, ilişkisel yılmazlık ve psikolojik yardım alma tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 443713)

Deault, L. C. (2010). A systematic review of parenting in relation to the development of comorbidities and functional impairments in children with attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD). *Child Psychiatry & Human Development*, 41(2), 168-192. doi: 10.1007/s10578-009-0159-4

Denli, Ö. S. (2016). *Evli çiftlerde eşler arasında algılanan kişilik benzerliğinin evlilik uyumu ve evlilik doyumuyla ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez no: 428341).

Doğan, E. (2014). Woman's General Marital Adjustment and Relationship Style for Marital Adjusment in Relation to Dyadic Trust and Depression. A Thesis Subbitted to the Graduate School of Social Sciences of Bahçeşehir University. İstanbul.

Doğangün, B. ve Yavuz, M. (2011). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu. *Türk Pediatri Arşivi*, 46(11), 25-28. doi: 10.4274/tpa.46.27

Doğaroğlu, T. K. (2013). Türkiye’de dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ile ilgili çalışmaların yürütüldüğü lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 1(2), 90-112. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/174007>

Durukan, İ., Erdem, M., Tufan, A.E., Cöngöloğlu, A., Yorbık, Ö. ve Türkbay, T. (2008). DEHB Olan Çocukların Annelerinde Depresyon Ve Anksiyete Düzeyleri İle Kullanılan Başa Çıkma Yöntemleri: Bir Ön Çalışma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 217-223. Erişimadresi: https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/42208656/DEHB_olan_ocukların_annelerinde_depresyo20160206-25054-4amsg.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DDEHB_olan_cocukların_annelerinde_depresy.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20200127%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20200127T141920Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=43b7b637efc0977ec203445e5a68b1dcc9fe5f61de20134e74a0a2ae417e66f2

Durukan, İ., Erdem, M., Türkbay, T. ve Cöngöloğlu, M. A. (2009). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocukların klinik belirtilerinin annelerinin öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları ile ilişkisi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 51, 101-104. Erişim adresi: <http://www.gulhanemedj.org/pdf.php?&id=484>

Durukan, İ., Karaman, D., Kara, K., Türker, T., Tufan, A. E., Yalçın, Ö., ve Karabekiroğlu, K. (2011). Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Polikliniğine Başvuran Hastalarda Tanı Dağılımı. *Dusunen Adam: Journal of Psychiatry & Neurological Sciences*, 24(2), 113-120. doi: 10.5350/DAJPN2011240204

Edden, R. A., Crocetti, D., Zhu, H., Gilbert, D. L. ve Mostofsky, S. H. (2012). Reduced GABA concentration in attention-deficit/hyperactivity disorder. *Archives of general*

psychiatry, 69(7), 750-753. Erişim adresi:
<https://jamanetwork.com/journals/jamapsychiatry/article-abstract/1211983>

Erbil, D. D. (2016). *Evli ve Çalışan Bireylerin Çalışma Yaşam Kalitesinin Evlilik Uyumuna Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Tez veri tabanından erişildi(Tez no: 434329)

Ercan, E. S., Bilaç, Ö., Özasan, T. U. Ve Ardic, U. A. (2016). Prevalence of psychiatric disorders among Turkish children: the effects of impairment and sociodemographic correlates. *Child Psychiatry & Human Development*, 47(1), 35-42. doi: 10.1007/s10578-015-0541-3

Ercan, E. S., Kandulu, R., Uslu, E., Ardic, U. A., Yazici, K. U., Basay, B. K. ve Rohde, L. A. (2013). Prevalence and diagnostic stability of ADHD and ODD in Turkish children: a 4-year longitudinal study. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 7(1), 30. Erişim Adres: <https://link.springer.com/article/10.1186/1753-2000-7-30>

Eren-Kanbir, A. (2018). *Engelli çocuğa sahip ailelerde evlilik doyumu: Niteliksel bir çalışma*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi(Tez no:526664).

Ergül, C. (2010). Öğrenme Güçlüğü. Diken, İ. (Ed.), *Erken Çocukluk Eğitimi* içinde (248 – 275). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Erşan, E. E., Doğan, O., Doğan, S. Ve Sümer, H. (2004). The distribution of symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder and oppositional defiant disorder in school age children in Turkey. *European child & adolescent psychiatry*, 13(6), 354-361. doi: 10.1007/s00787-004-0410-2

Esenkaya Usta, Z. (2012). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocuk ve gençlerde sigara alkol ve madde kullanımını yordayan etmenlerin değerlendirilmesi* (Doktora Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 326493).

Faraone, S. V. ve Biederman, J. (1998). Neurobiology of attention-deficit hyperactivity disorder. *Biological psychiatry*, 44(10), 951-958.doi:10.1016/S0006-3223(98)00240-6

Faraone, S. V., Perlis, R. H., Doyle, A. E., Smoller, J. W., Goralnick, J. J., Holmgren, M. A. ve Sklar, P. (2005). Molecular genetics of attention-deficit/hyperactivity disorder. *Biological psychiatry*, 57(11), 1313-1323.doi: 10.1016/j.biopsych.2004.11.024

Faraone, S. V., Sergeant, J., Gillberg, C. ve Biederman, J. (2003). The worldwide prevalence of ADHD: is it an American condition?. *World psychiatry*, 2(2), 104. Erişim adresi: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1525089/>

Farley, F. (1986). The big T in personality. *Psychology today*, 20(5), 44.

Forste, R. ve Fox, K. (2012). Household labor, gender roles, and family satisfaction: A cross-national comparison. *Journal of Comparative Family Studies*, 43(5), 613-631. doi: 10.3138/jcfs.43.5.613

Gardner, J. ve Harmon, T. (2002). Exploring resilience from a parent's perspective: A qualitative study of six resilient mothers of children with an intellectual disability. *Australian Social Work*, 55(1), 60-68. doi: 10.1080/03124070208411672

George, D. ve Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson

Gladding, S. (2002) *Family Therapy. History, Theory and Practice*. New Jersey: Merrill Prentice Hall

Gökçen, C., Özatalay, E. ve Fettahoğlu, E. Ç. (2011). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocukların anne babalarında psikolojik belirtiler ve aile işlevselliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18, 95-104.

Greeff, A. P., Vansteenwegen, A. ve Ide, M. (2006). Resiliency in families with a member with a psychological disorder. *The American Journal of Family Therapy*, 34(4), 285-300. doi: 10.1080/01926180600637465

Güçlü Ergin, N. (2008) *Evli ve boşanmış kişilerin evlilik uyumu ve cinsiyetçilik açısından karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 218585)

Güçlü, O. ve Erkıran, M. (2004). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı konmuş çocukların ebeveynlerinde psikiyatrik yükünlük. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 7(1), 32-41. Erişim Adresi: https://www.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_7_1_32_41.pdf

Gül N, Tiryaki A, Kültür S, Topbaş M. ve Ak İ. (2010) Prevalence of Attention Deficit Hyperactivity Disorder and Comorbid Disruptive Behavior Disorders Among School Age Children in Trabzon. *Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 20(1);50-7.

Gülerce, A. (1990). Aile terapisinin psikolojiye getirdiği epistemolojik yenilik, *Psikoloji Dergisi*, 7(25), 53-62. Erişim Adresi: https://scholar.google.com.tr/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=G%C3%BClerce%2C+A.+%281990%29.+Aile+terapisinin+psikolojiye+getirdi%C4%9Fi+epistemolojik+yenilik%2C+Psikoloji+Dergisi.+7%2825%29.+&btnG=

Güven, N. (2005). *İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Tez veri tabanından erişildi(Tez no: 204580)

Güven, N. ve Sevim, S. A. (2007). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve algılanan problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (28), 49-61. Erişim adresi: <http://turkpsidrdergisi.com/index.php/pdr/article/view/264/193>

Ha, J-H., Hong, J., Seltzer, M. M. ve Greenberg, J. S. (2008). Age and gender differences in the well-being of midlife and aging parents with children with mental health or developmental problems: Report of a national study. *Journal of Health and Social Behaviors*, 49(3), 301-316. doi: 10.1177/002214650804900305

Hatipoğlu, Z. (1993). *The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Heiman, T. (2002). Parents of children with disabilities: Resilience, coping, and future expectations. *Journal of developmental and physical disabilities*, 14(2), 159-171.doi: 1056-263X/02/0600-0159/0

Heyman, R. E., Sayers, S. L. ve Bellack, A. S. (1994). Global marital satisfaction versus marital adjustment: An empirical comparison of three measures. *Journal of Family Psychology*, 8(4), 432. Erişim Adresi: <https://psycnet.apa.org/record/1995-07969-001>

Hill, R. (1958). Generic Features of Families Under Stress. *Social Casework*, 39, 139-150. doi: 10.1177/1044389458039002-318

Huber, C. H., Navarro, R. L., Womble, M. W. ve Mumme, F. L. (2010). Family resilience and midlife marital satisfaction. *The Family Journal*, 18(2), 136-145. doi: 10.1177/1066480710364477

Ismail, R., Azlan, H. A. N. ve Yusoff, F. (2015). Assessing the relationship between quality of life and marital satisfaction among Malaysian married couples. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 2, 65-71. Erişim adresi: <http://ejournal.ukm.my/ebangi/article/view/11014/3556>

Jackson, J. B., Miller, R. B., Oka, M. ve Henry, R. G. (2014). Gender differences in marital satisfaction: A meta- analysis. *Journal of marriage and family*, 76(1), 105-129. doi: 10.1111/jomf.12077

Jensen, A.R. (1978) Genetic and behavioral effects of nonrandom mating. *Human Variation: Biopsychology of Age, Race and Sex* . (Osborne, R. T.; Noble, N. Editörler.) SS. 51-151. Newyork: Academic.

Johnson, J. H. ve Reader, S. K. (2002). Assessing stress in families of children with ADHD: Preliminary development of the Disruptive Behavior Stress Inventory (DBSI). *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 9(1), 51-62. doi: 1068-9583/02/0300-0051/0

Jones, E. (1994). *Developments In The Milan - Systemic Therapies. Family Systems Therapy*. (p.:1-30.) New York: John Wiley & Sons. Inc.

Johnston, C., ve Mash, E. J. (2001). Families of children with attention-deficit/hyperactivity disorder: review and recommendations for future research. *Clinical child and family psychology review*, 4(3), 183-207. Erişim Adresi: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1023/A:1017592030434.pdf>

Kabasakal, Z. ve Soylu, Y. (2016). Evli bireylerin evlilik doyumunun cinsiyet ve eş desteğine göre incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 208-214. Erişim adresi: http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/21a.zekavet_kabasakal.pdf

Kadı, S. (2016) *Çoklu yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynlerin yılmazlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 418151).

Kanay, A. (2006). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan 9-13 yaş grubu ilköğretim öğrencilerinin uyumsal davranışları, benlik kavramı ve akademik başarıları arasındaki ilişkiler* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 189821).

Kanburoğlu, B. (2019). *Evli kadınlarda evlilik yaşı ve evlenme biçiminin evlilik doyumu ve depresyon düzeyine olan etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 579685).

Kaner, S. ve Bayraklı, H. (2010). Aile Yılmazlık Ölçeği: Geliştirilmesi, Geçerliği ve Güvenirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* , 11 (02), 47-66. doi: 10.1501/Ozlegt_00000000151

Kaner, S., Bayraklı, H. ve Güzeller C. O. (2011). Anne-babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(2), 63-78. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/159131>

Kansız, M. ve Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 24-29. Erişim adresi: <https://www.anadolupsikiyatri.net/?mno=4691>

Kapp, L. ve Brown, O. (2011). Resilience in families adapting to autism spectrum disorder. *Journal of Psychology in Africa*, 21(3), 459-463. doi: 10.1080/14330237.2011.10820482

Karaman, Z. (2019) *Normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynler ile özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algıladıkları eş desteği ve evlilik doyumu düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 591731)

Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Kilit, N. (2017). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı alan çocukların ve anne-babalarının bağlanma biçimlerinin araştırılması* (Doktora Tezi).). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 484649).

Kirby, J. S. (2005). *A study of the marital satisfaction levels of participants in a marriage education course*. University of Louisiana at Monroe.

Knopf, H., Hölling, H., Huss, M., ve Schlack, R. (2012). Prevalence, determinants and spectrum of attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD) medication of children and adolescents in Germany: results of the German Health Interview and Examination Survey (KiGGS). *BMJ open*, 2(6) doi:10.1136/bmjopen-2011-000477

Kocadere, M. (1995). *İyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir

Köroğlu, E. (2013). *Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği

Kumaş, Ö. A. ve Sümer, H. M. (2019). Özel Gereksinimli Küçük Çocuğu Olan Annelerin Öz Yetkinlikleri, Yılmazlık Düzeyleri ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(1), 163-173. doi: 10.24106/kefdergi.2445

Kutlu, A. ve Cevher Binici, N. (2017). Bir bölge çocuk hastanesinde okul öncesi dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu prevalansı ve ilaç kullanım sıklığı. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 7(1), 15-21. doi:10.5222/buchd.2017.015

Landau, Y. E., Gross-Tsur, V., Auerbach, J. G., Van der Meere, J. ve Shalev, R. S. (1999). Attention-deficit hyperactivity disorder and developmental right-hemisphere syndrome: Congruence and incongruence of cognitive and behavioral aspects of attention. *Journal of Child Neurology*, 14(5), 299-303. Erişim Adresi: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/088307389901400506>

Lee, I., Lee, E. O., Kim, H. S., Park, Y. S., Song, M. Ve Park, Y. H. (2004). Concept development of family resilience: A study of Korean families with a chronically ill child. *Journal of clinical nursing*, 13(5), 636-645. Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1365-2702.2004.00845.x>

Lin, M. J., Huang, X. Y., ve Hung, B. J. (2009). The experiences of primary caregivers raising school- aged children with attention- deficit hyperactivity disorder. *Journal of clinical nursing*, 18(12), 1693-1702. doi: 10.1111/j.1365-2702.2008.02604.x

Linnet, K. M., Dalsgaard, S., Obel, C., Wisborg, K., Henriksen, T. B., Rodriguez, A., ve Jarvelin, M. R. (2003). Maternal lifestyle factors in pregnancy risk of attention deficit hyperactivity disorder and associated behaviors: review of the current evidence. *American Journal of Psychiatry*, 160(6), 1028-1040. Erişim adresi: <https://ajp.psychiatryonline.org/doi/full/10.1176/appi.ajp.160.6.1028>

Mash, E.J. ve Johnston, C. (1990). Determinants Of Parenting Stress: Illustration From Families Of Hyperactive Children And Families Of Physically Abused Children, *Journal of Clinical Child Psychology*, 19 (4), 313-328. doi: 10.1207/s15374424jccp1904_3

Matier, K., Wolf, L. E. ve Halperin, J. M. (1994). The psychometric properties and clinical utility of a cancellation test in children. *Developmental neuropsychology*, 10(2), 165-177.

Erişim

adresi:

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/87565649409540575?needAccess=true>

McCubbin, H. I. ve McCubbin, M. A. (1988). Typologies of resilient families: Emerging roles of social class and ethnicity. *Family relations*, 247-254. doi: 10.2307/584557

McCubbin, H. I., McCubbin, M. A., Thompson, A. I., Han, S. Y. ve Allen, C. T. (1997). Families under stress: What makes them resilient. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 89(3), 2. Erişim adresi: <https://search.proquest.com/docview/218175250/fulltextPDF/C570DD313FD6479APQ/1?acountid=10527>

McCubbin, H. I. ve Patterson, J. M. (1983). Family Transitions: Adaptation to Stress. In H. I. McCubbin & C. R. Figley (Eds.), *Stress and the family* (5-25). New York: Brunner/Mazel Publishers.

Merdan, E. D. (2019). *Çocuğu otizm spektrum bozukluğu tanısı almış annelerin ebeveyn stresi ve aile yılmazlığını yordayan faktörler* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 566412)

Mesulam, M. M. (1988). Neural substrates of behavior: the effects of brain lesions upon mental state. *Harvard guide to psychiatry*, 90-128.

Mesulam, M. M. (1990). Large- scale neurocognitive networks and distributed processing for attention, language, and memory. *Annals of Neurology: Official Journal of the American Neurological Association and the Child Neurology Society*, 28(5), 597-613. Erişim adresi:

https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/ana.410280502?casa_token=1TLtPQSfMQgAAAAA:3BiQVPP7TcDeTSS8q8uDHgPYI62OY3SEy9Fly6TuUYQWv4NliAMqRtRTljADs28am3Z92PlZ9FpurA

Mirsky, A. F., Pascualvaca, D. M., Duncan, C. C. ve French, L. M. (1999). A model of attention and its relation to ADHD. *Mental Retardation and developmental disabilities research reviews*, 5(3), 169-176. doi: 10.1002/(SICI)1098-2779

Nazlı, S. (2016). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Nichols, P. (2013) *Aile Terapisi Kavramlar ve Yöntemler*. (Çev. O. Gündüz) İstanbul: Kaknüs Yayınları

Nichols, M.P. ve Schwartz, R. (2002). *Family Therapy*. (5. Baskı), Boston: Allyn and Bacon, (pp.203-227).

Nichols, W. (2005) “*The First Years of Marital Commitment*” Handbook of Couples Therapy. (Edt.: Michele Harway) John Wiley & Sons, Incorporated, Hoboken, NJ, USA, p 35-36.

Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22,144-167. doi: 10.1111/1467-6427.00144

Orbuch, T. L., House, J. S., Mero, R. P. ve Webster, P. S. (1996). Marital quality over the life course. *Social Psychology Quarterly* doi: 162-171. 10.2307/2787050

Oswald, L. M., Wong, D. F., McCaul, M., Zhou, Y., Kuwabara, H., Choi, L. ve Wand, G. S. (2005). Relationships among ventral striatal dopamine release, cortisol secretion, and subjective responses to amphetamine. *Neuropsychopharmacology*, 30(4), 821-832. Erişim adresi: <https://www.nature.com/articles/1300667>

Öncü, B. ve Şenol, S. (2002). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun etiyolojisi: Bütüncül yaklaşım. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 5(2), 111-119. Erişim Adresi: https://www.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_5_2_111_119.pdf

Öner, P. Ve Aysev, A. (2007). *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları* İstanbul, Golden Print

Öz, T. (2019). *Çiftlerde depresyon, mutluluk ve psikolojik iyi oluş ile evlilik doyumu arası ilişkilerde evlilik süresinin aracı rolünün incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 559768)

Özaydınlık, Ş. (2014). *Evli Çiftlerin Evlilik Uyumu ile Kişilik Özellikleri ve Romantik İlişkilerindeki Sosyal İlginin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 372315)

Özbay, Y. ve Aydoğan, A. G. D. (2013). Aile Yılmazlığı: Bir Engele Rağmen Birlikte Güçlenen Aile. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(31), 129-146. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/197910>

Özbay, Y. ve Aydoğan, D. (2019). Varlığında Çocuk, Yokluğunda Yetişkin Olmak: Baba Kaybı, Kardeş İlişkileri ve Aile Yılmazlığı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 126-143. doi: 10.17556/erziefd.453746

Özcan, T. C. (2002). *Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocukların anne-babalarının empati düzeyi ile aile işlevlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 115656)

Özen, Y., ve Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 394-422. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Yener_Oezen/publication/312190062_Sosyal_ve_Egitim_Bilimleri_Arastirmalarinda_Evren-Orneklem_Sorunu/Population-Sampling_Issue_on_Social_And_Educational_Research_Studies/links/58750c6e08ae329d62205b6a.pdf

Özkan, G.E (2019). *Evli bireylerin çatışma çözüm stillerine göre evlilik doyumunun incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 551110).

Özşirin, G. (2019). *Evli çocuklu çiftler ile evli çocuksuz çiftlerin evlilik doyumu ve depresyon düzeylerinin karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 547461)

Öztop, D. B., Deniz, E. ve Mıstık, S. (2008). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 12(4), 207-212. doi:10.2399/tahd.08.207

Pakenham, K. I., Sofronoff, K. ve Samios, C. (2004). Finding meaning in parenting a child with Asperger syndrome: Correlates of sense making and benefit finding. *Research in developmental disabilities*, 25(3), 245-264. doi: 10.1016/j.ridd.2003.06.003

Palancı, M. (2017). Engelli çocuğa sahip anne babaların aile yılmazlığı, öznel iyi oluş ve evlilik uyumlarının psiko-sosyal yeterlikler ile yordanması. *Eğitim ve Bilim*, 43(193), 217-236. doi: 10.15390/EB.2017.4384

Patterson, G. R. (1996). Some characteristics of a developmental theory for early-onset delinquency. APA PSYCNET Erişim adresi: <https://psycnet.apa.org/record/1996-97605-003>

Patterson, J. M. (1991). Family resilience to the challenge of a child's disability. *Pediatric annals*, 20(9), 491-499. doi: 10.3928/0090-4481-19910901-08

Patterson, J. M. (2002a). Understanding family resilience. *Journal of clinical psychology*, 58(3), 233-246. doi: 10.1002/jclp.10019

Patterson, J. (2002b). Integrating family resilience and family stress theory. *Journal of Marriage and Family*, 64, 349-360. doi: 10.1111/j.1741-3737.2002.00349.x

Pleck, J. H. (1985). *Working wives, working husbands*. Published in cooperation with the National Council on Family Relations [by] Sage Publications.

Polanczyk, G., De Lima, M. S., Horta, B. L., Biederman, J. ve Rohde, L. A. (2007). The worldwide prevalence of ADHD: a systematic review and metaregression analysis. *American journal of psychiatry*, 164(6), 942-948. Erişim adresi: <https://ajp.psychiatryonline.org/doi/pdfplus/10.1176/ajp.2007.164.6.942>

Polanczyk, G. ve Rohde, L. A. (2007). Epidemiology of attention-deficit/hyperactivity disorder across the lifespan. *Current opinion in psychiatry*, 20(4), 386-392. doi: 10.1097/YCO.0b013e3281568d7a

Polanczyk, G. V., Salum, G. A., Sugaya, L. S., Caye, A. ve Rohde, L. A. (2015). Annual research review: A meta- analysis of the worldwide prevalence of mental disorders in children and adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 56(3), 345-365. doi: 10.1111/jcpp.12381

Polat, D. (2006). *Evli bireylerin evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi.

Posner, M. I. ve Petersen, S. E. (1990). The attention system of the human brain. *Annual review of neuroscience*, 13(1), 25-42. Erişim Adresi: <https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.ne.13.030190.000325>

Roberts, L. J. (2000). Fire and ice in marital communication: Hostile and distancing behaviors as predictors of marital distress. *Journal of Marriage and Family*, 62(3), 693-707. doi: 10.1111/j.1741-3737.2000.00693.x

Rogers, S. J., ve Amato, P. R. (1997). Is marital quality declining? The evidence from two generations. *Social Forces*, 75(3), 1089-1100. doi: 10.1093/sf/75.3.1089

Rosen-Grandon, J. R. (1998). *The relationship between marital characteristics, marital interaction processes, and marital satisfaction* (Doctoral dissertation, University of North Carolina at Greensboro).

Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 1-12. doi: 10.1196/annals.1376.002

Sabatelli, R. M. Ve Bartle, S. E. (1995). Survey approaches to the assessment of family functioning: Conceptual, operational, and analytical issues. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 1025-1039. doi: 10.2307/353420

Sayar, K. (2019). *Ruh hali*. (16. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları

Scorgie, K. ve Sobsey, D. (2000). Transformational outcomes associated with parenting children who have disabilities. *Mental retardation*, 38(3), 195-206. doi: 10.1352/0047-6765(2000)038<0195:TOAWPC>2.0.CO;2

Selçuk, Z. (2000). *Dikkat Eksikliği ve Hiperaktif Çocuklar*, Ankara: Pegem Yayınevi.

Shaw, P., Eckstrand, K., Sharp, W., Blumenthal, J., Lerch, J. P., Greenstein, D. E. E. A. ve Rapoport, J. L. (2007). Attention-deficit/hyperactivity disorder is characterized by a delay in cortical maturation. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 104(49), 19649-19654. doi: 10.1073/pnas.0707741104

Skounti, M., Philalithis, A. ve Galanakis, E. (2007). Variations in prevalence of attention deficit hyperactivity disorder worldwide. *European journal of pediatrics*, 166(2), 117-123. doi: 10.1007/s00431-006-0299-5

Sokolski, D.M. ve Hendrick, S.S. (1999). Marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 26(1), 39-49.

Soysal, A.Ş., Karateke, B., Çopur, A., Kılıç K.M. ve Akay, S. (2010). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların WISC-R Puanları İle Annelerinin Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 23, 256-264. Erişim adresi: <https://web.a.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=13008773&AN=58663597&h=2PVWwXFWZCDgemFopJcoxYwX4OuwH4KnXleaJmsruLg0BVybytOdb%2fEpwM4%2fP1%2bekl9dNMBY7hJ0s%2fhxjAlM5A%3d%3d&crl=c&resultNs=AdminWebAuth&resultLocal=ErrCrlNotAuth&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authtype%3dcrawler%26jrnl%3d13008773%26AN%3d58663597>

Söylemez, İ. (2011). *Evlilik uyum ve aile işlevleri ölçeği geliştirme: güvenilirlik ve geçerlik çalışması* (Tıpta Uzmanlık) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 298779)

Stefanatos, G. A. ve Wasserstein, J. (2001). Attention deficit/hyperactivity disorder as a right hemisphere syndrome: selective literature review and detailed neuropsychological case studies. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 931(1), 172-195. Erişim Adresi: <https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/49628180/j>.

Sürücü, Ö. (2018). *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Anne Baba-Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Bilgi Yayınevi

Şahpolat, M., Çelik, G., Avcı, A. ve Tahiroğlu, A. (2013). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ile prezente olan corpus callosum agenezisi: iki olgu bildirimi. *Cukurova Medical Journal*, 38(4), 759-764. doi: 0.13140/2.1.4894.2721

Şener, A. (2002) *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması* (Doktora Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 118235)

Şimşek, Ş., Gökçen, C. ve Fettahoğlu, E. Ç. (2012). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) olan çocukların ebeveynlerinde DEHB ve diğer psikiyatrik belirtiler. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 25(3), 230-237. doi: 10.5350/DAJPN2012250305

Tahiroğlu, A. Y., Avcı, A., Fırat, S. ve Seydaoğlu, G. (2005). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu: Alt tipleri*/Attention deficit hyperactivity disorder: Subtypes. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6(1), 5. Erişim adresi: <https://search.proquest.com/docview/1011487474/fulltextPDF/E8974F3E6A514834PQ/1?acountid=10527>

Tarhan, N. (2019). *Mutlu evlilik psikolojisi*. (28. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Taşdemir, F. (2013). *Görme Engelli Öğrenci Annelerinin Yılmazlık Özelliklerinin İncelenmesi (İstanbul İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 350942)

Tezer, E. (1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik yaşamı ölçeği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7).

Thompson, L. (1993). Conceptualizing gender in marriage: The case of marital care. *Journal of Marriage and the Family*, 557-569. DOI: 10.2307/353338

Toklu, Ç. (2016). *Eskişehir ili merkez ilçelerinde ilköğretim çağı çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu yaygınlığı ve risk etmenleri* (Doktora Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 440384).

Tufan Çetin, B. (2010). Evlilik doyumunun bazı değişkenlere göre yordanması (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 262145).

Tuğlu, C. ve Şahin, Ö. Ö. (2010). Erişkin dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu: Nörobiyoloji, tanı sorunları ve klinik özellikler. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 2(1), 75-116. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pgy/issue/11163/133452>

Turanlı, P. (2010). *Orta yetişkinlikte evlilik uyumu ile benlik saygısı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin saptanması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Twenge, J. M., Campbell, W. K. ve Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: a meta- analytic review. *Journal of marriage and family*, 65(3), 574-583.doi: 10.1111/j.1741-3737.2003.00574.x

Twenge, J. M., Campbell, S. M., Hoffman, B. J., ve Lance, C. E. (2010). Generational differences in work values: Leisure and extrinsic values increasing, social and intrinsic values decreasing. *Journal of management*, 36(5), 1117-1142.doi: 10.1177/0149206309352246

Uçansu, P.T. (2019). *Evli bireylerin sözsüz yakınlık tutumları ve evlilik doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 586042).

Üncü, S. (2007). *Duygusal zeka ve evlilik doyumu*. (Yüksek Lisans Tezi) YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 232064)

Vaez, E., Indran, R., Abdollahi, A., Juhari, R. ve Mansor, M. (2015). How marital relations affect child behavior: review of recent research. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 10(4), 321-336. doi: 10.1080/17450128.2015.1112454

Van Riper, M., Ryff, C. ve Pridham, K. (1992). Parental and family well- being in families of children with down syndrome: A comparative study. *Research in nursing & health*, 15(3), 227-235.doi: 10.1002/nur.4770150309

Voeller, K. K. ve Heilman, K. M. (1988). Attention deficit disorder in children: A neglect syndrome?. *Neurology*, 38(5), 806-806. doi: 10.1212/WNL.38.5.806

Walsh, F. (2002). A family resilience framework: innovative practice applications. *Family Relations*, 51(2), 130-137. doi: 10.1111/j.1741-3729.2002.00130.x

Walsh, F. (2006). *Strengthening Family Resilience*, 2nd edn, New York.

Walsh, F. (2016). Family resilience: A developmental systems framework. *European journal of developmental psychology*, 13(3), 313-324. doi: 10.1080/17405629.2016.1154035

Waterstruss. S.A. (2006). *Adhd And Schools: How Can Children Most Effectively Be Serviced?* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Regend University, Virginia.

Weintraub, S. ve Mesulam, M. M. (1987). Right cerebral dominance in spatial attention: Further evidence based on ipsilateral neglect. *Archives of neurology*, 44(6), 621-625. doi:10.1001/archneur.1987.00520180043014

Wendorf, C. A. , Lucas, T. , Imamoğlu, O. , Weisfeld, C. C. Ve Weisfeld, G. E. (2011). Marital satisfaction across three cultures: Does the number of children have an impact after accounting for other marital demographics? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42(3), 340-354. doi: 10.1177/0022022110362637

White, L. K. (1983). Determinants of spousal interaction: Marital structure or marital happiness. *Journal of Marriage and the Family*, 511-519. doi: 10.2307/351656

Willcutt, E. G. (2012). The prevalence of DSM-IV attention-deficit/hyperactivity disorder: a meta-analytic review. *Neurotherapeutics*, 9(3), 490-499. doi: 10.1007/s13311-012-0135-8

Yazgan Y. (2006). Hiperaktif çocuk büyüdüğünde, Erişkinlikte Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu., *Galenos*; 121: 135-143.

Yazıcı, E. (2019). *Aile Değerleri İle Aile Yılmazlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez no: 566426).

Yıldız, A. (2013). *Anne baba tutumları ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez veri tabanından erişildi (Tez no: 333738).

Yıldız, M. A. ve Büyüksahin Çevik, G. (2016). Evli bireylerin evlilik doyumlarının ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 227-242. doi:10.14687/ijhs.v13i1.3417.

Yogev, S., ve Brett, J. (1985). Perceptions of the division of housework and child care and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 609-618. doi: 10.2307/352262

Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Zhang, Z. ve Hayward, M. D. (2006). Gender, the marital life course, and cardiovascular disease in late midlife. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 639-657. doi: 10.1111/j.1741-3737.2006.00280.x

EKLER

EK 1. ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Bilge Önem		
E-postası/Web Sayfası	psikologbilge@outlook.com		
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı			
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Ege Üniversitesi	Psikoloji	2012-2017
Tez Başlığı			
Tez Danışmanı			
Akademik Eserler			
(Makale, kitap, kitap bölümü, bildiri, poster, sergi, konser vb. eserlerden kaynakça yazım kurallarına göre en fazla 10 eser yazılmalıdır.) Tezden üretilen yayınlar * ile işaretlenmelidir.			
Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler			
Türk Psikologlar Derneği			
Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller			
Alanıyla ilgili aldığı sertifika aşağıda verilmiştir			

EK 2. AİLE YILMAZLIK ÖLÇEĞİ

Bu çalışmanın amacı, bireylerin yaşama bakışını değerlendirmektedir. Aşağıda bu amaç doğrultusunda hazırlanmış bir anket bulunmaktadır. Anketteki ifadelerin doğru ya da yanlış yanıtları yoktur. Bu nedenle, herkes, farklı yanıt verebilir. Önemli olan sizin kendi görüşlerinizi dürüst bir şekilde ifade etmenizdir. Sizden istenen anketteki ifadeleri okuyup size en uygun gelen yanıt seçeneğine çarpı (X) işareti koymanızdır.

Lütfen bütün ifadeleri yanıtlayınız. İfadeleri yanıtlarken lütfen başkalarına danışmayınız. Yanıtlarınız sadece araştırma için kullanılacak, hiçbir kimseye ya da kuruma verilmeyecektir.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Anketi yanıtlayanın cinsiyeti: Kadın () Erkek ()

Anketi yanıtlayanın yaşı:

Anketi yanıtlayanın eğitim durumu:

1. Güçlükler karşısında yılmadan, sabırla mücadele ederim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
--	-------------------------	-------------------------	--------------------------------	-----------------------	---------------------------

2. Daha önceden de güçlükler yaşadığım için, zor şeylerin üstesinden gelirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
3. Başarı için olabildiğince yüksek ama ulaşılabilir hedeflerim var.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
4. Çıkabilecek problemleri önceden kestirerek önlemlerini alırım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
5. Daha iyi duruma gelebilmek için risk alırım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
6. Yeni şeyleri denemeyi severim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
7. İşlerin belirsiz ve tahmin edilemez olması beni korkutmaz.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
8. Ciddi sorunlar karşısında bile iyimserliğimi kaybetmem.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
9. Başkalarının üstesinden gelemeyeceği olumsuz yaşam koşulları ile baş etmeyi bilirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
10. En zor şartlarda bile kendi kendimi iyileştirme yetisine sahibim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
11. Bir plan yaptığımda, genellikle bunu gerçekleştirebileceğimden emin olurum.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
12. Kimsenin fark edemediği yaratıcı çözüm yollarını görebilirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
13. Düşündüğümde daha güçlü bir insan olduğumu görüyorum.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
14. Zor olan durumları bile lehime çevirmekte hüneryim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()

15. Çözüm yollarını hemen görerek uygulamaya koyarım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
16. Sokulgan, arkadaş canlısı ve sıcakkanlıyım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
17. Genellikle hayatta gülecek bir şeyler bulabilirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
18. Yaşamak güzel.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
19. Aktif ve enerjik olmayı severim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
20. Beklenmedik durumlarla etkili mücadele edebilme gücüne inanıyorum.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
21. Çoğu zaman yaşam benim için ilginç ve heyecan vericidir.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
22. Yaptığım şeylerde başarılı olmayı isterim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
23. Bir kriz durumunda yararlı bir eylemde bulunmaya odaklanırım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
24. Biri bana zarar vermek isterse bunu önlemek için elimden geleni yaparım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
25. Genellikle önüme çıkan engellerin üstesinden gelebilirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
26. Yeni insanlarla tanışmak, yeni yaşantılar beni ürkütmez.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
27. Kendimle barışığım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()

28. Diğer insanlara karşı düşünceli ve saygılıyım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
29. Genellikle yaşamıma bir önceki gün kaldığım yerden devam etmek isterim	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
30. Biri beni üzen bir şey yaptığında, sakinleşip bunu tartışacak duruma geleceğim uygun zamanı beklerim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
31. Çevremdekiler üzerinde olumlu izlenimler bırakarak onların güvenini kazanırım.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
32. Değiştiremeyeceğim şeyleri kabul ederim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
33. Yaşamımda duygusal olarak bağlı olduğum kişiler var.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
34. Acil durumlarda insanlar bana güvenirler.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
35. Beni zorlayan bir işi yaparken ne zaman kimden yardım isteyeceğimi bilirim.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
36. Zamanımı boşa harcamam.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()
37. Sahip olduğum özellikleri değerli buluyorum.	Hiç tanımlamıyor ()	Biraz tanımlıyor ()	Orta düzeyde tanımlıyor ()	İyi tanımlıyor ()	Çok iyi tanımlıyor ()

AİLE YILMAZLIK ÖLÇEĞİ ALT BOYUTLARI

SARI:MÜCADELECİLİK

(1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,20,23,25)=17 madde

MAVİ: ÖZ-YETKİNLİK (22,24,28,31,33,34,35,36,37)=9 madde

MOR: YAŞAMA BAĞLILIK (6,16,17,18,19,21,26,27)=8 madde

YEŞİL: KENDİNİ KONTROL (29,30,32)=3 madde

1.	Güçlükler karşısında yılmadan, sabırla mücadele ederim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
2.	Daha önceden de güçlükler yaşadığım için, zor şeylerin üstesinden gelirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
3.	Başarı için olabildiğince yüksek ama ulaşılabilir hedeflerim var.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
4.	Çıkabilecek problemleri önceden kestirerek önlemlerini alırım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
5.	Daha iyi duruma gelebilmek için risk alırım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
6.	Yeni şeyleri denemeyi severim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
7.	İşlerin belirsiz ve tahmin edilemez olması beni korkutmaz.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
8.	Ciddi sorunlar karşısında bile iyimserliğimi kaybetmem.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
9.	Başkalarının üstesinden gelemeyeceği olumsuz yaşam koşulları ile baş etmeyi bilirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
10.	En zor şartlarda bile kendi kendimi iyileştirme yetisine sahibim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
11.	Bir plan yaptığımda, genellikle bunu gerçekleştirebileceğimden emin olurum.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
12.	Kimsenin fark edemediği yaratıcı çözüm yollarını görebilirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
13.	Düşündüğümde daha güçlü bir insan olduğumu görüyorum.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
14.	Zor olan durumları bile lehime çevirmekte hünerliyim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor

15.	Çözüm yollarını hemen görerek uygulamaya koyarım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
16.	Sokulgan, arkadaş canlısı ve sıcakkanlıyım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
17.	Genellikle hayatta gülecek bir şeyler bulabilirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
18.	Yaşamak güzel.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
19.	Aktif ve enerjik olmayı severim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
20.	Beklenmedik durumlarla etkili mücadele edebilme gücüne inanıyorum.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
21.	Çoğu zaman yaşam benim için ilginç ve heyecan vericidir.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
22.	Yaptığım şeylerde başarılı olmayı isterim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
23.	Bir kriz durumunda yararlı bir eylemde bulunmaya odaklanırım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
24.	Biri bana zarar vermek isterse bunu önlemek için elimden geleni yaparım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
25.	Genellikle önüme çıkan engellerin üstesinden gelebilirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
26.	Yeni insanlarla tanışmak, yeni yaşantılar beni ürkütmez.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
27.	Kendimle barışığım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
28.	Diğer insanlara karşı düşünceli ve saygılıyım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
29.	Genellikle yaşamıma bir önceki gün kaldığım yerden devam etmek isterim	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
30.	Biri beni üzen bir şey yaptığında, sakinleşip bunu tartışacak duruma geleceğim uygun zamanı beklerim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
31.	Çevremdekiler üzerinde olumlu izlenimler	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor

	bırakarak onların güvenini kazanırım.					
32.	Değiştiremeyeceğim şeyleri kabul ederim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
33.	Yaşamımda duygusal olarak bağlı olduğum kişiler var.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
34.	Acil durumlarda insanlar bana güvenirler.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
35.	Beni zorlayan bir işi yaparken ne zaman kimden yardım isteyeceğimi bilirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
36.	Zamanımı boşa harcamam.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
37.	Sahip olduğum özellikleri değerli buluyorum.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor

EK 3. EVLİLİK YAŞAMI ÖLÇEĞİ

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden her birinin altında da "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uyan seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.

1. Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum

2. Evliliğimizdeki engellerin aşılamaz olduğunu düşünüyorum.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum

3. Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum

4. Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum

5. Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum

6. Huzurlu bir ev yaşamım var.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum

7. Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum katılıyorum

8. Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle katılmıyorum katılıyorum

9. Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaşır.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum katılıyorum

10. Başbaşa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz.

() Kesinlikle () Katılmıyorum () Kararsızım () Katılıyorum () Kesinlikle Katılmıyorum katılıyorum

EK 4. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Katılımcının Adı Soyadı :

Cinsiyet: ☐ Kadın ☐ Erkek

Yaş: ☐ 24-32 ☐ 33-41 ☐ 42 yaş ve üzeri

Ekonomik Durum: ☐ aylık gelirimiz giderimizden daha az

☐ aylık gelirimiz giderimizle eşit

☐ aylık gelirimiz giderimizden daha fazla

Eğitim Durumu: ☐ ilköğretim mezunu

☐ Lise veya ön lisans mezunu

☐ Lisans veya üzeri mezunu

Sahip Olduğunuz Çocuk Sayısı:

☐ Tek çocuğum var

☐ İki çocuğum var

☐ İkiiden fazla çocuğum var

Çocuğunuzun Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu tanısı var mı?

☐ Evet

☐ Hayır

Yukarıdaki soruya cevabınız evet ise çocuğunuzun tanı süresi ne kadar?

☐ 1 yıl veya daha yeni tanı aldı

☐ 1 ile 3 yıl öncesi arasında tanı aldı

☐ 3 yıldan daha uzun süre öncesinde tanı aldı

EK 5. GÖNÜLLÜ KATILIMCI ONAM FORMU

Bu araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde hazırlanmakta olan bir Yüksek Lisans tezinin uygulama bölümü için yapılan bir çalışmadır. Çalışmanın amacı Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu tanılı çocuğu olan anne-babalar ile normal gelişim gösteren çocuğu olan anne-babaların Aile Yılmazlığı ve Evlilik Doyumları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babalar ile Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne-Babaların Aile Yılmazlığı ve Evlilik Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi adlı araştırma Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim dalı öğrencisi Psk. Bilge Önem tarafından gönüllü katılımcılarla yürütülecektir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmama hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan çıkabilirsiniz. Çalışmanın tamamlanması ve boş soru bırakılmaması daha net sonuçlar elde edilmesine yardımcı olacaktır. Çalışma yaklaşık olarak 10-15 dakika sürecektir. Bu formu onaylamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz anlamına gelecektir.

Katılmam beklenen çalışmanın amacını, nedenini ve katılmam gereken süreyle ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak çalışma süresince üzerime düşen sorumlulukları anladım. Bu çalışma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Katılımcının

Adı-Soyadı:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Bilge Önem

e-posta: psikologbilge@outlook.com

EK6. ETİK KURUL ONAY FORMU

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
ETİK KURULU KARARI

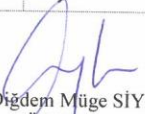
TOPLANTI TARİHİ : 16/05/2019
TOPLANTI SAYISI : 05

KARAR-2-:

Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı 2017950089 numaralı öğrencisi Bilge ÖNEM'in tezi kapsamında gerçekleştireceği asıl uygulamalara ilişkin tez danışmanı Doç.Dr.Alev GİRLİ'nin 30/04/2019 tarihli dilekçesi ile ekleri görüşüldü.

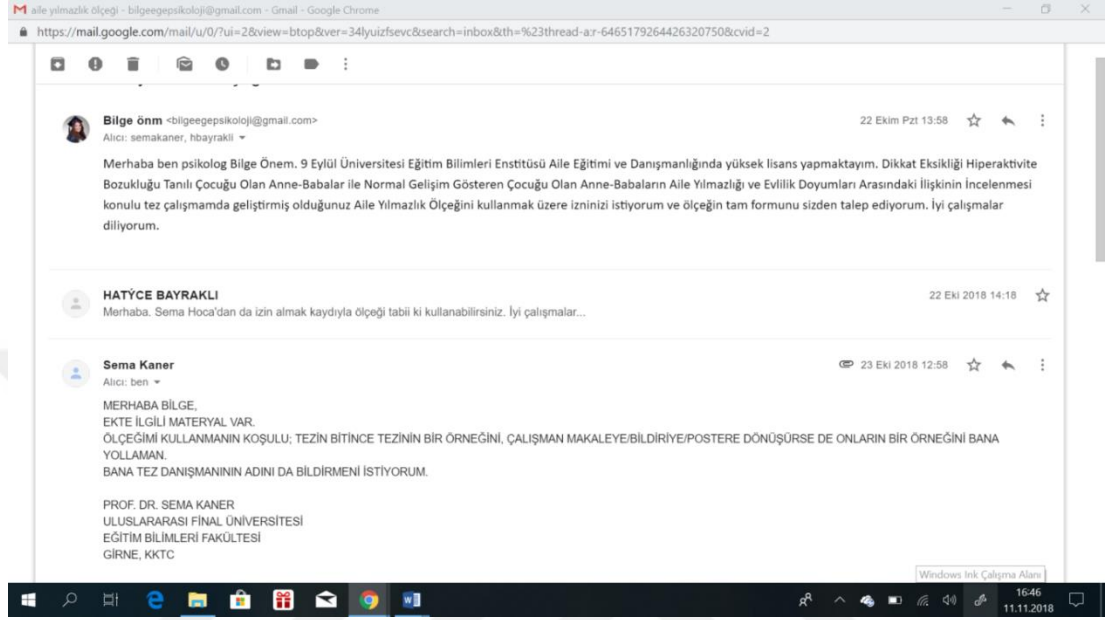
Yapılan görüşmeler sonucunda,

Doç.Dr.Alev GİRLİ'nin danışmanlığında, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı 2017950089 numaralı öğrencisi Bilge ÖNEM'in "**Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanılı Çocuğu Olan Anne-Babalar ile Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anne-Babaların "Aile Yılmazlığı" ve "Evlilik Doyumları" Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" konulu tez çalışması kapsamında yapmak istediği asıl uygulamaların etik açıdan uygunluğuna oy birliği ile karar verildi.

 Doç.Dr.Bahar BARAN (BAŞKAN)	
 Prof.Dr.Digdem Müge SİYEZ (ÜYE)	 Doç.Dr.Berna CANTÜRK GÜNHAN (ÜYE)
 Doç.Dr.Banu ÇULHA ÖZBAŞ (ÜYE)	 Dr.Öğr.Üyesi Hadiye KÜÇÜKKARAGÖZ (ÜYE)

EK 7. ÖLÇME ARAÇLARININ UYGULANMA İZİNLERİ

Aile Yılmazlık Ölçeği

Evlilik Yaşamı Ölçeği

